

HECHOS

Yún t'òt'e yú 'bäihü ra Jesucristo

Bi man ra Jesús ba ɣh rá Hogandáhi Oja

1 Nu'i Teófilo, rá mbüdi ra søcuá dá o't'a'i mám'bet'o, dá xi'i gátho bi 'yòt' ra Jesús nu'bü mi dämp' rá 'befi. Ne dá xi'a'i gátho ngue bi ma 'bü mín xänbate. ²Ne dá xi'a'i gátho bi 'yòt'a ra Jesús asta gue'bü mi mba mahɣts'i. Ne nu'bü mi 'bücuja ra häi, nu rá Hogandáhi Oja bi xih ra Jesús 'be'a da xih yú 'bäihü gue da 'yòt'e. Nu'ü yú 'bäihü, gue'ü yün 'yohü bi huanh ra Jesús ngue man yú xädi ü. ³Nu ra Jesús bi nu ran ünbi ne bi du. Ne gátho nyote pa 'bü mí ndants'i mahøn'a, bin 'yuse bü 'büh yú 'bäihü, ja'bü bi hnu, ja'bü hin'na. Ne bi 'yuti xün ngu yün t'òt'e guerpü bi nde da fädi gue i 'büi. Ne bi xi'ü nangué rá 'befi i òt' Oja ua ja ra ximhäi, ne 'bepü dí manda Oja ü gátho dim 'büi.

⁴Nu'bü míim 'bühmbü yú 'bäihü mahøn'a a ra Jesús, ne bin sihmehü, bi xi'ü da dõmp'ü Jerusalén 'be'a bi ma majuañi rá Ta gue ba ɣhe. Ne ɣn'a ra Jesús:

—Ya xcá 'yøhmbü dá mangä mam'bet'o ngue ba penh Oja rá

Hogandáhi. ⁵Nu'a ra Xuua bi 'yòt'ahü ran xixyá nangué ra dehe thohe, pe mi ts'ütho ya ga 'da ahü rá Hogandáhi Oja, bi 'yɣn'a ra Jesús.

Bi ndex mahɣts'i ra Jesús

⁶Nu'bü mim peti ü, bi 'yänni:
—Ma Hmu ahe, hague guehya yü pa jabüya gui 'yòt'e din ja ma ts'edi zehéhü mahøn'a, dyü israelhü.

⁷Bi dā'a ra Jesús:

—Hingui sä gui pähmbü nda'a ní pa xün zän ma Tahü da 'yòt'a 'be'a gátho da 'yøzehe. Hin ni 'befihü gui pähmbü. ⁸Pe nu'bü bá ɣh rá Hogandáhi Oja, ne gam 'bühmbü, din ja ni ts'edihü. Ne nu'bü bin ja, gui xihmbü yü ja'i ua ra dāhnini Jerusalén nanguécä, ne gátho ua ra häi Judea, nepü ra häi Samaria, ne gátho na ngüni ra ximhäi.

⁹Nu'bü mi gua'a man ra Jesús bi mba mahɣts'i. Nu yú 'bäihü bi nu nu'bü mi ndex mahɣts'i. Ne n'da ra güi bi go'mi ne him bi nu yú 'bäihü mahøn'a. ¹⁰Ne mi 'bäpü, mi ndø'ts' mahɣts'i, 'bex mi 'bähmbü yoho yám 'behni Oja mahɣts'i, i he yü t'axca pahni. ¹¹Ne bi 'yɣmbi:

—Nu'ahü gyü menguhü Galilea, hanja gní 'bähmbü ua ya ne gní

ndøs'hü mahçts'i. Nu ra Jesús bi ndex ua guí 'bähmbü, ne tengutho bü á ndets'e, ngutho 'bü bá çah mahøn'a, ne guet'a ra Jesús a.

**Bi thahn'na ra Matías
rám poniui ra Judas**

¹²Nu yú 'bäihü ra Jesús bi nexpü ja ra nyuni Olivos büya, bi mba bü ra hnini Jerusalén, ne hinga yatho, ndehnini. ¹³Ne nu'bü mi yærpü ja ra hnini bi ndexpü n'da ra cuarto magäts'i guepü i 'bü'ü. Gue'ü i 'büpü ü, ra Pedro, ne ra Xuua, ne ra Jacobo, ne ra Andrés, ne ra Felipe, ne ra Tomás, ne ra Bartolomé, ne ra Mateo, ne ra Jacobo rá ts'ünt'ü ra Alfeo, ne ra Simón gue t'ëmbi ra Zelote, ne ra Judas rán 'yohü ra Jacobo. ¹⁴Gätho ya 'darpü bim peti ne çai min yähu Ojä. Ne bi zøpü 'da yü xisu ne ra María rá mbe ra Jesús, ne'ü yän 'yohü ra Jesús.

¹⁵'Darpü madím peti ü n'da ciento ne 'däte njä'i. Ne nu'ü yü pa'ü bi ndants'a ra Pedro ne bi 'yëna:

¹⁶—Ma cu ahü nanguie ra Cristo, nu rá Hogandähi Ojä maya'bü bi jap'a ra David da 'yo't' ra søcuä, ne bi ma 'be'a da 'yø't' ra Judas, nguetho mí pã Ojä 'be'a da 'yø't'a. Gue'a ra Judas ngue bi dä'a ra Jesús nu'bü mi fent'i. Ne gue'a bin ja nguetho gätho 'be'a män t'o't'i bü rá m hman Ojä din ja. ¹⁷'Dat'a ra 'befi dá øthe ra Judas nguetho ra Jesús bi huahn'na ra Judas tengu bü á huancähe. ¹⁸Ne bi thän'a n'da ra häi nanguie'a í mbä'ra ra Jesús. Nu'bü mi zohäi ra Judas, bi nyepü häi, ne bi føh rá foho, ne bi böni gätho yú çëfo. ¹⁹Gätho yü jã'i mi 'büpü Jerusalén bi 'yøde 'be'a bin

ja. Jananjabu bi mba ma huti ra häi ngue yú nde'ü, Acéldama, gue nde da ma bim fäm bü ra ji. ²⁰Nguetho nt'o't'i bü ja rá søcuä ra Salmos:

Din häitho ra häi

ne njon dim 'büpü,

ne nt'o't'i ngue n'dan'yo da hyän rá 'befi mi ja xtá 'yø't'a.

²¹Jananguie'a jatho ga huahndü a dam pëhmbe. Jatho ga huahndü n'da rá m poniui ra Judas, gue'a n'da madí hyünje gätho yü pa mí 'bühmbe ra Hmu, ra Jesús. ²²Ne ga huahndü n'da bi nu 'bü mi xixyäba ra Jesús a ra Xuua, ne madí hyünje gätho yü pa däm 'bühmbe ra Jesús, gue'bü go mí mba mahçts'i, bi nu, nguetho n'dat'a ga mamhbe ngue bi ndants' mahøn'a ra Jesús 'bü mi du, bi 'yën'a ra Pedro.

²³Ne nubäya bi ndønba yú thuhu to'o da thahni, gue yoho yün 'yohü bi hndøni. Nu'a n'da ra José Barsabás ne í Justo, ne nu'a man'da ra Matías. ²⁴Ne nu'ü yü jã'i bin yähu ra Hmu büya, ne bi 'yëna:

—Ma Hmu ahe, guí pãrpa yú mbüi gätho, dami 'yurcahe ya yoho nda'a xcá huahni. ²⁵Nu'a ga comhbe ra 'befi ngue ma 'bäigähe ra Jesucristo, ngue'a xtá 'yø't'a ra Judas. Nguetho xí 'uepü ja rá 'befi nanguie rá ts'oqui, bi mba da nu'a rán säui da nu, bi 'yëm 'bü min yähu Ojä.

²⁶Nu yü 'yëc'yëi büya bi 'yø't'e tengu'bü n'da ran täha, ngue nde da bã'ü nda'a bi nde Ojä. Bi böni gue gue'a ra Matías. Ne nu yü 'yëc'yëi büya bi huanh ra Matías, ne bi gomhbü yú 'befi ü 'de'ma'da yú 'bäihü ra Cristo.

Bi zøh rá Hogandähi Ojä

2 Pë guexta'a di thoqui dim peti gätho yü 'yëc'yëi, din

ja'a mí t'omi, gue bá penh Oja a rá Hogandahi, ne bin theui n'da ra dämpeti mí sänba Oja u yu israel, t'ëmbi Pentecostés. ²Dahmantho bi zöpu di hi, tengu'bu n'da ra ndonthi gue bí 'yëh mahëts'i a. Ne nu'a ní hi bu, bi yus'pu ja ra ngu guepu mi hu'u. ³Bi nequi tengu yu t'usibi ne 'da'i ts'u bi zox yá ya yu ja'i n'da ngu n'da u mi 'bupu. ⁴Ngue n'da ngu n'da mi 'bupu, gätho bin t'un rá Hogandahi Oja, ne bi hat ra ts'edi xun ho u. Ne bi mbüdi 'dahma 'dan'yo bu án ya'u n'da ngu n'da'u nangue rá ts'edi rá Hogandahi Oja in 'yohu.

⁵Ne nu'u yu pa'u bi zöm bu Jerusalén u yu judío, da 'yot'a ra dämpeti mí xi Oja maya'bu, ngue bá nexpu gätho yu häi ua ja ra ximhäi. ⁶Ne nu'bu mi 'yø'a di hi u yu ja'i, bim peti bu, ne n'da ngu n'da u bi zo'u yu 'yëc'yei nangue yé ndese, ne him bi zä bi bëni ha bin ja. ⁷Ne bi hyonya thoho ne him bi badi 'be'a nam bøni, ne bin 'yëmb zehë u:

—Hague án zä bin ja bu, bin 'yemp'u. Ha hinga gue'u yu mengu bu Galilea gätho i ya ua ya. ⁸Hanja sä i siju ma ndesehu n'da ngu n'daju. ⁹Ne nujü n'da'a n'danni bá nexhu, ne 'daju, 'bu'i 'da bá nexpu Partia, nepu Media, nepu Elam, nepu Mesopotamia, nepu Judea, nepu Capadocia, nepu Ponto, nepu ra häi Asia. ¹⁰Nepu Frigia, nepu Panfilia, nepu ra häi Egipto, nepu ra häi Africa jom bu Cirene. Ne nu'u mi'da yu romanos u, madague'bu gätho yu judío u, ne nu mi'da u gue ëc'yei tengugahu dyu judío, ne 'buh mi'da bá nexpu Creta, nepu Arabia.

¹¹Ne dí øhmbu i mam ma ndehu nangue yün t'ot'e gue i øt' rá ts'edi Oja, bin 'yemp'u.

¹²Ne gätho madi hyonya thoho, ne hingui paði 'be'a da bëni. Ne n'da ngu n'da bi manse u:

—'Be'a ní mba na in ja ya.

¹³Pe nu'u mi'da bi ma:

—Iti u.

Bi zoh yu ja'i ra Pedro

¹⁴Ne nu ra Pedro buya 'darpü mí 'bähmbu u mi 'de'ma'da yú 'bäihu ra Cristo, ne nts'edi bin ya, bi 'yëna: —N'yohu ahü dyu judío, ne gätho ahü guí 'bühmbu ua Jerusalén, dami 'yøhmbu xun ho 'be'a ga xi ahü ya. ¹⁵Nuje hin dí itihe tengu guím bëmhbu, nguetho ja guto ya. ¹⁶Pe nuna guehna gue bin ja ya, gue'a bi man ra Joel rá pøngahya Oja, bi 'yëna:

¹⁷Din ja bu n'da ra pa ba ëhe, ën Oja,

gue ga pen'nahu ma Hogandahi gätho nangu yu ja'i 'bucua ja ra ximhäi.

Ne nu'u ni ts'unt'uhu ne ni t'ixuhu dim pøngahya.

Ne ni ts'unt'uhu da nu'u yun t'uti tengu yu t'i

ne ni dæc'yeihu da 'uü yu t'i.

¹⁸Nu'bu bin ja, nu'u ma 'yëhe, yun 'yohu ne yu xisu, ga penpä ma Hogandahi u, ne dim pøngahya nanguecä.

¹⁹Ne ga uh yu hmepya bu magats'i,

nepu ja ra häi, yu hmepya ra ji, ne ra sibi ne ra 'bifi.

²⁰Ne nu'a ra hyadi ya hin din ja rán nequi, ne ra zana xtan theni tengu ra ji.

M'bet'o nja bũ din ja, m'bejua
da zøn ra pa dua ɛh ra Hmu
mahɛts'i,
ne nu'a ra pa a, nuixte thoho ne
nts'utho 'be'a din ja.

²¹ Ne nu'a ra pa dua ɛɛ, din ja
gue hõnt'a to'o xí mba't'a ra
Hmu da yaŋ Oja a.

Ngubũ bi 'yo't'a ra Joel 'bũ
maya'bũ, bi 'yeŋ'a ra Pedro.

²² Nu ra Pedro xø bi 'yeŋp'ũ
mahõn'a:

—N'yohũ ahũ dyũ israelhũ, dami
'yõhmbũ ma nde. Dí m angã nanguẽ
ra Jesús ra mengu Nazaret. Oja bi japi
ngue bi 'yõt' yũn t'õt'e nuixte nanguẽ
rá ts'edi Oja, ne yũ hyonya nt'õt'e, ne
yũ hmẽpya, guepũ da zã gui pãhmbũ
ngue Oja bi zẽ'a. ²³ Ne maya'bũ Oja
mi pađi 'be'a gã 'yõrpahũ rá Ts'unt'ũ.
Ne Oja mi sãnni gue gã cuathũ bũ ja
n'da ra pont'i nanguẽ yũ 'ye yũ tonto,
ne gã hyohũ. ²⁴ Pe nu'a Oja bi xox 'bũ
mí du, ne bi hyãcua ran ðate, nguetho
hin'yũ rá ts'edi ran ðate xtãn zã xtãn
zãm'ma ra Jesús. ²⁵ Nguetho bi man
ra David gue 'be'a da nu ra Jesús, 'bũ
mí 'yeŋa:

Nugã thocua thoho dí nugã Oja
bũ ja ma hmi.

Ne di 'dac ra ts'edi, jananguẽ'a
njon da zã di 'uegagui.

²⁶ Jananguẽ'a i hu ma mbũi, ne
dadín johya 'bũ dí m angã
nanguẽ'a.

Ne nu'bũ din sũnya ma ja'i bũ ja
ran 'yãgui, dí tõp'ma ran ho
da t'õrcagui.

²⁷ Nguetho hin gui hyegã ma te da
gopũ guepũ o'ũ xũn du,
Ne hin gui japi da 'ya ma
ngõc'yẽi, guecã, ni Hoga
t'ũhnigui.

²⁸ Ne gã 'yurqui 'bepũ dãm 'bũhmi
mazã mahõn'a,

ne nu'i gui jaqui ngue din ja ran
johya ma mbũi nu'bũ dá nut'a
ni hmi,

bi 'yeŋ ra Pedro tengu bi man ra
David.

²⁹ Ne xø bi 'yeŋ'a ra Pedro:

—N'yohũ ahũ, da zã ga xi ahũ
majuãni nanguẽ ma ngũrpa
mbombõtahũ ra David mi 'bũi
maya'bũ, him bi manse nanguẽse
'be'a da t'õrpe, nguetho bi du, ne
guexta'a i o bũ rán 'yãgui i ja ua
dí 'bũhmbũ. ³⁰ Pe nu ra David bim
põngahyã 'bũ mí man na, ne mí
pađi majuãni 'be'a bi xi'a Oja, gue
n'da rám bom'beto ra David din
ts'ũt'abi nanguẽ yũ israel tengu
ra David, ne guehna ra Cristo na.

³¹ Ne mi pãh ra David 'be'a din
ja, jananguẽ'a bi ma nanguẽ da
ndants' mahõn'a ra Cristo, ne hin
da ts'õpũ nidu rá te, ne xín da 'ya
rá ngõc'yẽi a. ³² Nguetho ra Jesús,
Oja bi xox 'bũ mi du, ne nu'a dí
pãhmbẽ majuãni gãtho gahe, ne dí
mamhbe nguetho dá nuhe 'be'a bi
t'õrpe. ³³ Oja bi xots'i ne bi zixpũ ja
rá ts'edi, ne bi un'na rá Hogandãhi
tengu xí man Oja, jananguẽ'a bi
'dacãhe bũya. Gue'a rá Hogandãhi
i õt'e 'be'a gãtho guín nuhũ ya, ne
guí õhmbũ ya. ³⁴ Nguetho ra David
him bi ndex mahɛts'i, pe gue'a im
manse a:

Nu'a ra Hmu bi xi'a ma Hmu:

“Dami hyucua ja ma ts'edi,

³⁵ asta gue'bũ ga ðahui man sũiui,”
bi 'yeŋ'a ra David, bi 'yeŋ'a ra Pedro.

³⁶ Ne xø bi 'yeŋa:

—Gãtho ahũ ma mi israel ahũ, gui
pãhmbũ ya majuãni bi jap Oja dim

hmu a gá cuathu bu ja ra pont'i, ne guehna ra Jesús, ne gui pãhmbu gue bi huan Oja a, bi 'yɛn'a ra Pedro.

³⁷Nu'bu mi 'yøh yu ja'i 'be'a bi man'a ra Pedro, ɛmme bi du yú mbui, 'bu mí 'yøde gue rá Ts'ant'u Oja a xí hyo. Ne bi t'än'na ra Pedro ne yán 'yohu:

—Man 'yohu ahü, 'be'a da zä ga øthe ya, ɛn'u.

³⁸Nu ra Pedro bi ðati:

—Gui pãh nin 'yomfɛnihü nanguue ran ts'o, ne gan xixyãhü n'da ngu n'da ahü nanguue rá thuhu ra Jesucristo. Ne din ja ra punbi ni ts'oquihü, ne di 'da ahü rá Hogandãhi Oja. ³⁹Nguetho bi man Oja di 'da ahü ran t'unni gue'a rá Hogandãhi Oja, ne ni t'uhnihü din t'unni, ne gãtho u hønbu go hapu i 'bui din t'unni, gue hønt'a go to'o da zohn'na Oja ra Hmu, bi 'yɛn'a ra Pedro.

⁴⁰Ne nu ra Pedro man'da xun ngu bi xifi ne bi hecui, ne bi 'yɛmbi:

—Damin yãhmbu nanguue'a ran unbi da nu'u yu ts'om'bäi i 'bucua ya, bi 'yɛn'a ra Pedro.

⁴¹Ne gãtho to'o bi 'yømanho a bi man ra Pedro bi mba ma xixyãbi. Nu ra pa gue bi man ra Pedro, mbe hyu mahuãhi yu ja'i bi 'yɛc'yei.

⁴²Ne nu'u bi thocta'a bi xänba yú 'bãihü ra Cristo u, ne bi hyu yú mbui nguetho 'da'angu im bɛni. Ne thocua thoho bim peti gue din yãhü Oja, ne da zi ra xecahme, ngue bi bɛn rán ðate ra Hmu.

Yám 'bui u mbudi bi 'yɛc'yei

⁴³Gãtho yu ja'i bi numansu Oja ne ɛmme bi hyonya thoho 'be'a bin

ja nanguue yun t'øt'e nuixte ne yu hmepya bi 'yøt' yú 'bãihü ra Cristo.

⁴⁴Ne gãtho gue bi 'yɛc'yei n'dat'a in numanho n'da ngu n'da, ne nu'a 'be'a mí pe'ts'i n'da ngu n'da, 'da nan gomthoho. ⁴⁵Ne nu'bu n'da mí honi 'be'a madí 'bedi, nu'a man'da bɛya bi mbä 'be'a mí pe'ts'i, bi un'na bɛya. ⁴⁶Ne mpa 'bu mpa 'bu madím peti bu ja ra ðanija. Ne nu'bu xun sihme, bin sänbi bi mba bu ja yú ngu yú mi'yɛc'yehü, ne bin johya yú mbui, ne 'dat'a im bɛni. ⁴⁷Ne bi 'yɛspa Oja, ne bi hnumansu u nanguue gãtho yu ja'i. Ne nu Oja bi japi n'dapa ngu n'dapa i cãrpü ja rá ts'edi mi'da yu ja'i, gue bi zin'u.

Bi zä ra dogua

3 N'da ra pa 'bu hyunde, gue'a ra ora 'bu nzai mí yãhü Oja yu ja'i, bi mba bu ra ðanija ra Pedro ne ra Xuua. ²Mi 'bãpü n'da ran 'yohu ra dogua gue'bu go mim 'bui. Ne nzai bi thuxpü ja rá goxthi ra ðanija. Nu ra goxthi t'ɛmbi mahotho. Nu ran 'yohu da 'yãp yun t'unni yu ja'i i thopü mbo. ³Nuna, nu'bu min nu ra Pedro ne'a ra Xuua ní mba bu ja ra ðanija, bi 'yãp ran t'unni. ⁴Nu ra Pedro n'youi ra Xuua, nu'bu min nu i hupü, bi 'yɛmbi:

—Hyandgã'be.

⁵Nu ra dogua bi hyant'u, mi tø'mi da hyani 'be'a di un'du. ⁶Pe nu ra Pedro bi 'yɛmbi:

—Xíng ra t'axi xíng ra c'axt'i dí hagä, pɛ nu'a i jagui dadí 'da'a'i. Nanguue rá ts'edi ra Jesucristo mengu bu Nazaret, damí ndants'i ne gan 'yo, bi 'yɛmbi.

⁷Nu ra Pedro bi bentpa rán 'yei, bi xots'i. 'Bex bin hãts'edi rá gua,

ne rá hyudi xingua. ⁸Ne n'da sägui thocho bi 'yøt' 'bũ mi ndants'i ne bin 'yo. Ne'a bi yũthũ bu ja ra ðanija, sägui ne 'yo, ne ɛspa Oja. ⁹Gätho yũ ja'i bi nu ran 'yohũ ngue bin 'yo ne bi 'yɛspa Oja. ¹⁰Ne mi paði gue nu'a mi hupũ ja ra goxthi mahotho bũ ja ra ðanija mi äh ra mbeti. Ne gätho bi hyonya thocho 'be'a bin ja ran 'yohũ.

Nu ra Pedro im mam bũ ja ra ngun'yu t'ɛmbi Salomón

¹¹Nu'a mi dogua hingui nde da hye'a ra Pedro ne ra Xuua, ne bá ɛpũ xũn ngu yũ ja'i guepũ ja ra ngun'yu mi 'bä ɩ, t'ɛmbi Salomón, ne madí hyonya tho'ũ. ¹²Nu'bũ mí hyant'ũ yũ ja'i a ra Pedro, bi 'yɛmbi:

—N'yohũ ahũ dyũ israelhũ, hanja gadí hyonya thohũ nanguehna ra dogua, ne hanja gní hyandga'be. Ha guí ɛmhũ gue ma ts'edis'e'be ne man hose'be gue xtá jap'be bin 'yo na. ¹³Hin'na maha, pɛ ga xi ahũ hague bin ja. N'dat'a Oja gue mí ɛspa mam bombøtahũ ra Abraham ne ra Isaac ne ra Jacob, bi zixpũ mahɛts'i a rá Ts'unt'ũ, ne bi un rá ts'edi. N'dat'a ra Jesús gue gá dähũ bũ ja rá hmi ra Pilato ne gá cømhbũ bũ. Nu ra Pilato mim ma xtá mba nthegui. ¹⁴Pɛ nu'ehũ gá cømhbũ n'da xũn ho, ne gue'a rá Thahni Oja a. Ne gá 'yähmbũ n'da ra hyodu da soc'ahũ. ¹⁵Ne gá mamhbũ gue da mba ntho ra Hmu gue di un ra te. Pɛ Oja bi xoxpũ 'bũ'ũ xũn du, gue'a dá nuhe ne dadín juanhde. ¹⁶Bi zä na ran 'yohũ nguetho bi 'yɛç'yei ra Jesús. Ne guehna ran 'yohũ guín nuhũ ya, ne guí paħmbũ to'o na.

¹⁷Pɛ nuya, n'yohũ ahũ, dí paçä ngue hin gmí paħmbũ 'be'a xcá 'yøthũ 'bũ gmí hyohũ ra Jesús, ne ximangutho ni ngũrpihũ. ¹⁸Pɛ Oja bi japi bin ja 'be'a gätho bi ma maya'bũ, gue bi man yũ pøngahyã nangue ran ɩnbi bi nu ra Cristo rá Thahni Oja. ¹⁹Janangue'a nuya, damí päh nin 'yomfɛnihũ ne gui döp ni mbũihũ Oja. Ne nu Oja bũya da zä da duc'a ni ts'oquihũ ne di 'da ahũ ran johya ni mbũihũ. ²⁰Ne nu Oja ba penhua mahøn'a ra Jesús ne gue'a ra Cristo xa ts'änni di jaçuahũ. ²¹Nu ra Jesús jatho da gopũ mahɛts'i jague'bũ da zøn ra pa da mba ma hoqui gätho ua ja ra ximhäi, tengu bi man Oja maya'bũ, nangue yú nde yú hoga pøngahyã. ²²Pɛ bi 'yɛnse a ra Moisés: “Nu'a ra Hmu ma Ojahũ, da zänna n'da ráam 'behni ngue gue'a nin 'yohũhũ tengugä. Damí 'yøhmũ 'be'a gätho da man'a. ²³Ne din ja, hønt'a go to'o má ja'i hin da 'yømanho a, da mba ma 'ueque nangue yú t'ũhni Oja, ne da mba ma 'bepi rá te,” bi 'yɛn'a ra Moisés.

²⁴Ne majuañi, gätho bi man yú pøngahyã Oja gue'bũ mí man ra Samuel ne gätho mi'da yũ pøngahyã m'bejua mí 'bui, gätho bi ma 'be'a gätho da 'yøt' Oja, ne gue'ũ dí nuhũ yũ pa jabũya. ²⁵Gueju dyũm bom'betoju yú pøngahyã Oja, ne ndeju Oja ga comhbũ rán hogui bi 'yørpa ma ngũrpa bøtahũ nu'bũ mi t'ɛmp'a ra Abraham: “Nangue n'da nim bom'beto dim 'bũh niya'bũ, dí mba ma japi gätho yũ ja 'i guecua ja ra häi,” bi t'ɛmp'a. ²⁶Janangue'a nu'bũ mi xoxa Oja a rá Ts'unt'ũ gue bi du, m'bet'o thocho bá penhua dí

'buhmbu, ngue nde di 'uegahu n'da ngu n'daju nangue ma ts'oquihü, bi 'y'en'a ra Pedro.

Pa ma juanbi ra Pedro ne ra Xuua

4 Nu'bu mi xänba yu ja'i ra Pedro ne ra Xuua, bá gh yu mbäjä ne'u yu hmu bu ja rá danija yu judío, ne yu saduceos. ²Nu'u emme bin cue u, nguetho bi xänba yu ja'i gue bi ndants'a ra Jesús bu 'bu'u xun du. ³Nu'u bi bent'a ra Pedro ne ra Xuua, ne bi got'a fädi, jague'bu mi hyats'i bi juanbi, nguetho xun de 'bu mi got'i. ⁴Pe xun ngu u xí 'yøh ram hma bi ma, bi 'y'ec'yei. Mbe í jua'i cut'a mahuahi yun 'yohu ngue bi 'y'ec'yei.

⁵Nu'bu mi hyats'i bim peti bu Jerusalén yu ngurpa mbäjä ne yu d'ac'yei ne yu xänbate nija. ⁶Mi 'bapü ra Anás ra dambäjä a, ne ra Caifás, ne ra Xuua, ne ra Alejandro, ne gätho mi'da yú meni ra dambäjä, bim peti ngue di juanba ra Pedro ne ra Xuua. ⁷Ne bi manda da ts'ispa ra Pedro ne ra Xuua, ne bim 'bäpü ja yú hmi ne bi 'yänni:

—'Be'a má ts'edi o gue to'o rán t'ëdi ngue xcá 'yøt'ui na.

⁸Nu ra Pedro büya n'youi xun ngu rá ts'edi rá Hogandahi Oja, bi 'y'ëmbi:

—Gyú ngurpihu yu ja'i ne gyü d'ac'yeihu dyu ja'i israelhu. ⁹Ha guí ängahe nam pa ya nangue ran ho bi t'ørpa na ran 'yohu, ne hague nja bi zä na ran 'yohu ngue mi u. ¹⁰Nu'bu majuani guí ängahe, gui 'yøhmbu ya, ne gätho ma mi'israelhu, ngue nangue rá ts'edi ra Jesucristo, gue'a í zä ín 'yo na ran 'yohu ya. Gue'a ra Jesús ra mengu bu Nazaret, gue

gá cuathu bu ja ra pont'i, ne nu Oja bi xoxpü 'bu'u xun du. ¹¹Guehna ra Jesús hin gá nde gá pähmbu, ngue tengu'bu gyü gadohu gá samhbu n'da ra do. Pe nuya Oja bi japi ngue tengu'bu n'da ra do man'da mahyonidä bu pa nthø ra ngujädo. ¹²Njo'o man'da da zä di pø'a n'da hinda hont'a ra Jesús. Nguetho him bi zän Oja man'da ra ts'edi ua ja ra ximhäi gue da zä di pøjü, hinda hont'a ra Jesús, bi 'y'en'a ra Pedro.

¹³Ne madi hyonya thoho u yu juanbate 'bu mí badi him bi zu din yähu ra Pedro ne ra Xuua, gue mí pädi him bin xädi. Pe bi bëm büya, bin 'yohu ra Jesús ra Pedro ne ra Xuua. ¹⁴Ne nu'bu min nu ran 'yohu xí zä gue mi 'buhmbu u, hin'yü 'be'a man'da sä da xifi. ¹⁵Ne bi mbehn bu thi u yoho n'da zü ora, ngue nde din 'yän'du 'be'a da zä da 'yørpe. ¹⁶Ne bin 'yän'du:

—'Be'a sä ga øthu nangue yun 'yohu, nguetho majuani n'da ran t'øt'e nuixte bi 'yøt'u. Ne gätho 'bucua Jerusalén i pädi, hingui sä ga cømhbu. ¹⁷Pe guehma nde'bu ga sühmbu n'dahma njon da xifi nangue ra Jesús, gue him man'da di thoc ram hma bu 'buh yu ja'i, bi 'y'en'u.

¹⁸Bi zohn mahøn'a u, bi xih püya, gue him man'dandü da ma, xín da xänba yu ja'i nangue ra Jesús. ¹⁹Bi däh ra Pedro ne ra Xuua, bi 'y'ëmbi:

—'Be'a go guím bensesü ngue i nde Oja ga øt'be, ha gue'a guím mamhbu o gue'a man Oja a ga øt'be. ²⁰Nguetho jatho ga mamhbe 'be'a xtä nuhe ne 'be'a xtä øhmbe, bi 'y'en'u.

²¹Nu'bu man'da mi dämhyä u, bi hyegui nguetho him mi tñi 'be'a

dí unba ʉ. Nu'ʉ i supi din cue yʉ ja'li 'bu xti unba ra Pedro ne ra Xuua, nguetho gátho yʉ ja'li mí ɛspa Oja nangu'e'a xín ja. ²²Nguetho nu ran 'yohu mi ponga nyote njeya mi pe'ts'li, ngue bi t'orpa ran t'ot'e nuixte, gue bi zä.

Nu yʉ 'yɛc'yei bi 'yāp Oja hin din su

²³Nu'bu mi theh ra Pedro ne ra Xuua, bá ɛpʉ guepʉ mi 'buh yʉ 'yɛc'yei. Ne bi xifi gátho xí xi'ʉ yʉ mbäjä ne yʉ daç'yei. ²⁴Nu'ʉ, nu'bu mí 'yode, bi zo Oja, n'dat'a im bɛni, ne bi 'yɛn'ʉ:

—Ma Oja ahe, gue gra Hmu, gá 'yot' mahɛts'li necua ja ra häi ne ra dejä ne gátho ʉ i jabʉ. ²⁵Ne nu ní Hogandahi bi bɛnba mam bombøtahe ra David, ni 'yɛhe, 'bu mí 'yɛna:

Hanja nín 'yo'ts'ʉ yʉ ja'li gue hingui ten'na Oja, ne im bɛn'ʉ gue him majuani.

²⁶Yú hmuts'ut'abi yʉ häi ya bi dʉ'mi bi zä bi dʉmp' ra sui.

Ne yʉ ts'ut'abi bim peti din suhmbʉ ra Hmu Oja ne ra Cristo rá Thahni Oja,

bi 'yɛn'a ra David.

²⁷Nguetho majuani bim peti ua ja ra hnini ra Herodes, ne ra Poncio Pilato, ne yʉ ja'li ngue hing yʉ judío, ne ma mi'israelhe, ne bi zʉh ni hoga Ts'unt'ʉ Jesús, gue'a gá huahni. ²⁸Nu'ʉ bi 'yot'ʉ gátho 'be'a xcá sän mam'bet'o gue bin ja. ²⁹Nuya ma Hmu ahe, damí nu'ʉ gue nde di unje, ne damí 'daje ni ts'edi, ni 'yɛhegähe, ga huthe ran zambui ga mamhbe nim hma. ³⁰Ne ga uthe yʉ ja'li ni ts'edi gue da zä'ʉ yʉn zäman'ʉ. Ne gui 'yut yʉn t'ot'e

nuixte ne yʉ hmɛpya nanguie ni Hoga ts'unt'ʉ ra Jesús, bi 'yɛm 'bu min yāhʉ Oja ʉ.

³¹Ne nu'bu mí jua'a bin yāhʉ Oja, nu ra ngu guepʉ xím peti bin huani, ne gátho ʉ man'da bi hyä yú ts'edi nanguie rá Hogandahi Oja. Ne gátho yʉ 'yɛc'yei bi hyut'an zambui, bi mamp'a rá m hman Oja.

Bi gohmi 'be'a gátho mi ja

³²Gátho yʉ 'yɛc'yei i 'bui tengu n'danja'li tho, 'dat'a i ot'e, 'dat'a im bɛni. Xínga n'da bi ma gue jase yú mbeti, ne gátho 'be'a mi ja mi cohmi. ³³Ne nu yú 'bäihʉ ra Cristo, nu'bu mí thoqui bi ma gue bi ndants'a ra Hmu Jesús 'bu mi du, ne bi jap Oja bin ja rá ts'edi yám hma, ne xʉn ngu rá mate Oja bin t'un'ndʉ n'da ngu n'da ʉ. ³⁴Gátho yʉ 'yɛc'yei nte madi 'bedi 'be'a gátho mi honi, nguetho xʉn ngu bi mbä yú häi o gue yú ngu mí ja, ne bi un ra mbeti yú 'bäihʉ ra Cristo. ³⁵Ne nu'ʉ bi darpa ʉ to'o di 'be a da hyoni. ³⁶Ne gue'a bi 'yot'a n'da ra 'yɛc'yei, ra José na, ra mengu Chipre, rá 'yʉ ra Leví, pe nu'ʉ yú 'bäihʉ ra Cristo bi zänba man'da rá thuhu gue dí Bernabé, nde da ma i hurpa rá mbui n'da. ³⁷Ne gue'a bi 'yot'e, bi mbä n'da rá huani mi ja, ne bá hɔ ra mbeti, ne bi dä bu 'buh yú 'bäihʉ ra Cristo, ngue di un'dʉ nte mi ja.

Rá ts'oqui ra Ananías ne ra Safira

5 Pe nu'a man'da ra 'yɛc'yei í Ananías mi 'bʉpʉ, ne rá xisu, bi mbä yú häi. Nu'a rá xisu ra Safira a. ²Ne bi gɔn'i ts'ʉ ra mbeti ne 'dat'a bi bɛ mmi rá xisu. Ne bá

hac made ra mbeti, bi gäpu 'bu'u yá 'bäihü ra Cristo. ³Pe nu ra Pedro bi 'yëmp'a:

—Nu'i grá Ananías, hanja guí cü't' ni mbui ra zïthu, ra Satanás, gue di 'bep'l'i gui xih ra fehni rá Hogandähi Ojä, ngue gá hyac'i ts'u ra mbeti guí pä ni häi. ⁴Nu'bu hin xquí pä ni häi, ha hin xquí cohmi gue ni mbeti zehé. Ne nu'i gá pä ni häi, ha hinga gue ni 'befizehe xquí 'yöt'e nangué ni mbeti. Hanja ngubü guím bëni. Hinga gue'u yün 'yohü gá xih ra fehni, pëgue Ojä gá xih ra fehni, bi 'yën'a ra Pedro.

⁵Ne nu'bu mí 'yø'a ra Ananías 'be'a bi man'a ra Pedro, 'bex bi du. Ne gätho to'o bi 'yøde nangué'a ëmme bin ja ra mbidi yá mbui u. ⁶Nu'u yün 'yohü mi 'büpu bi ndants'i, bi mbant'a ra ánima Ananías, bi duts'i, bi 'yägüi.

⁷Ne nu'bu mi tho'i ts'u nhyu ora, bi zøh ra Safira, rá xisu ra Ananías, ne him mi pädi 'be'a bi thogui. ⁸Nu ra Pedro bi 'yän'na ra xisu:

—Xiqui hangu guí päui ni häi, tengu man ni ndø, bi 'yën'a ra Pedro.

—Häha ngubü rá muui, bi 'yëntho ra Safira.

⁹Nu ra Pedro bi 'yëmp'a büya:

—Hanja 'dat'a gá bëmmi, hanja sä gá cøn rá Hogandähi Ojä. Nuya 'bäcua ja ra goxthi u gue bá äc'a ni ndø, ne'e da dux'a ya, bi 'yëmbi.

¹⁰Ne 'bex bi yørpu ja rá gua ra Pedro, ne bi du. Bi yat'u yün 'yohü, bi nu, ya xí du, ne bi duts'i, ne bi 'yägüi, 'darpü thoho bi 'youi rá ndø.

¹¹Ne ëmme bi mbidi gätho u yü 'yëc'yëi, ne'u gätho mi'da bi 'yøde bi mbidi.

Xün ngu yün t'öt'e nüxte bi 'yöt' yá 'bäihü ra Cristo

¹²Xün ngu yü hmeþya, ne yün t'öt'e nüxte bi 'yöt' yá 'bäihü ra Cristo bu 'buh yü ja'i. Ne gätho madim peti bu ja ra danija guerpü t'ëmbi rá ngun'yu ra Salomón, ne 'dat'a im bën'u. ¹³Ne nu'u mi'da u gue hingui ëc'yëi, bi zu din uans'hü yü 'yëc'yëi, ne bi hnumansu yü 'yëc'yëi. ¹⁴Pe man'da man'da xün ngu bi 'yëc'yëi ra Hmu, yün 'yohü ne yü xisu. ¹⁵Ne nangué bi 'yöt' yün t'öt'e nüxte yá 'bäihü ra Cristo, jananjabu i ts'opü ja 'yu yü hyënni guerpü da tho'u, i oxpu ja yá t'ots'i ne yü fiði. Ne nu'bu da thopü rá xudi ra Pedro da yäni. ¹⁶Ne xün ngu bi bøm bu ja yü hnini guerpü hän bu Jerusalén, bi mba bu Jerusalén, bi zix'u yün zäman'u, ne'u min 'yohü yü zïthu. Gätho bi zä.

Ra Pedro ne ra Xuua bi hnuman'u

¹⁷Janangué'a yü dambäjä ne gätho min 'yohü, nu'u ëmbi yü saduceos, ëmme bin ja yün ts'ëya yá mbui u. ¹⁸Janangué'a bi bent'u yá 'bäihü ra Cristo ne bi got'a fädi. ¹⁹Pe nu'a n'da ram 'behni bí 'yëh mahëts'i 'bu min xui, bi xocua ra jut'i yü ofädi ne bi zixpu thi. Ne bi xifi:

²⁰—Ní mba, damam 'bähmbü bu ja ra danija, dami xihmbü yü ja'i gätho nangué ram 'bui ma'da'yo, bi 'yëna.

²¹Nu'u, nu'bu mí 'yøh na, bi yürpu ja ra danija 'bu mi t'uxuditho, ne bi xänba yü ja'i.

Ne nu'bu mí peti yü hmumbäjä bu ja n'da ra ngu, ne'u min 'yohü,

ne madin zohni yu ngurpi ne yú daç'yei yu israel, ne sä bi mbenpu fädi yu asmayo gue ba si yú 'bäihü ra Cristo. ²²Pe nu'bu mi zøm bu ja ra fädi yu asmayo, njom bi ðim bu u. Bi mbeng mahøn'a bu bí 'buh yu hmumbäjä, ²³ne bi 'yëmbi:

—Dá ðim'be ra goxthi xø man thæt'i thofo ne yu mbädi mi 'bäpu thi ja ra goxthi. Ne nu'bu ma xoc'be, njo'o to'o dá ðim'be bu mbo, bi 'yën'u.

²⁴Ne nu'bu mi 'yø'a rá hmu yu mbädi bu ja ra ðañija, ne yu hmumbäjä, bi hyonya thofo. ðmme bi du yú mbui: “Haru maha nín se'a øt'u,” din 'yëmp'u. ²⁵Bex bi zøn'a n'da, bi xifi:

—Nu'u yün 'yohu gá cothu fädi bí 'bäpu ja ra ðañija ya, ne i xänba u yu ja'i, bi t'ëmp'u.

²⁶Ne bi mba rá hmu yu mbädi büya, ne in 'yohu yu mbädi. Ne xø bá si yú 'bäihü ra Cristo, ne him bi ünbi, nguetho mí su xtí mba ma bat'ado. ²⁷Ne nu'bu bá ts'i bu ja ra junta, bi 'yän yün t'änni a ra hmumbäjä. Bi 'yëmp'u:

²⁸—Ha hin dá hec'ahu gue hin gui xänbahu yu ja'i nangué ra Jesús. Pe hin guí øhmbu 'be'a dá mangähe. Nuya gätho yu ja'i 'bücua Jerusalén i pañ ram hma guí mamhbü. Ha guí ønje go ma ts'oquihe bi du ra Jesús.

²⁹Nu'a ra Pedro ne'u mi'da yün 'yohu bi ðati:

—Jatho ga øthe 'be'a i xije Oja xinda gue i xije yu ja'i. ³⁰Nu Oja gue bi ðände ma ngurpa bøtahü, bi xox'a ra Jesús, nu'a gue'a gá hyohu 'bu gmí cuathu bu ja ra za. ³¹Pe Oja bi zixpu bi gonhui rá ts'edi, ngue

dim hmu ne dim ørpaté. Ne da japi di päh yú mbui yu ja'i israel ne di punba yú ts'oqui. ³²Ne nugähe dí mamhbe majuani nanguehna. Ne'a rá Hogandähi Oja im ma majuani nanguehna. Ne nu Oja bi un rá Hogandähi to'o gätho bi 'yëç'yei, gue da bæse gue majuani a, bi 'yën'a ra Pedro.

³³Ne nu'bu mí 'yø'u hupu, ε mme bi de ra cue, ne min nde xtá hyo u. ³⁴Pe bi ndants'a n'da ran 'yohu mi hupu ja ra junta, nuna n'da ra fariseo rá thuhu ra Gamaliel. Gue'a n'da ra xänbate yün t'ëdi yu judío. Ne gätho yu ja'i in numansu a. Nu'a bi manda da ts'ixpu thi n'da zu ora u i pa ma juanbi. ³⁵Ne bi 'yëna:

—N'yohu ahü, dyu israelhü, dami jamansu 'be'a guí ørpahu ya yün 'yohu. ³⁶Nguetho hin ε huä maya'bu bi ndants'a n'da ran 'yohu ra Teudas, mi ðna mi jase rá ts'edi. Ne xün ngu yu ja'i bi denni, mbe goho ciento. Ne nte dá ørpahu pe bi tho, ne gätho mi tenni bin 'uëxt'i 'da'a n'danni bi mba. ³⁷M'bejua büya, bi ndants' ra Judas ra mengu ra häi Galilea. Nu yu pa bin ja ra pede bin tet'i 'da yu ja'i. Pe ne'a bi mba ntho, ne gätho mi tenni bin 'uëxt'i. ³⁸Janangue'a dí xi ahü, dami hyehmbu ya yün 'yohu, nguetho nu'bu rá ts'edi zehé gue ra 'befi i øt'e, da mba ma juadi 'bu. ³⁹Pe nu'bu rá 'befi Oja i øt'e, hingui sä gui hecpahu. Nu'bu guí ðna gui hecpahu, gan sühmbu Oja 'bu, bi 'yën'a ra Gamaliel.

⁴⁰Nu'u, bi 'yømanho 'be'a bi man ra Gamaliel, ne nu'bu mí xifi da yüt'a mbo mahøn'a yú 'bäihü ra Cristo, bi mba m'bei, ne bi xi'u hin

din xānbate nangue ra Jesús, ne bi hyetho bũa. ⁴¹Nu'bu mí bøm bu ja ra junta u, bin johya yú mbui, nguetho ya bi nu ran unbi nangue ra Jesús. ⁴²Ne xinga n'da ra pa mi e't'i gue him mi mamp'a ra hogam hma nangue ra Jesucristo, ne bi xānba yu ja'i nubũ ja rá ðañijá yu judío, nepũ ja yu ngu.

**Bi thahni yoto má 'yohu
ngue dim fáxte**

6 Nu'ũ yu pa u man'da xun ngu bi 'yeg'yei. Nu'ũ 'da bũa gue i ya ra griego, bi ðu'mi bi zu'ũ i ya ra hebreo, i ɣna hingui pa ma peti xun ho u 'da yú menguhũ, gue yu xisu xun du yú ndø, gue'bu pa ma dat'i yun ts'ihme n'da pa ngu n'da pa. ²Nu'ũ 'de'mayoho yú 'bāihũ ra Cristo bi ma gue dim peti yu 'yeg'yei bũa, ne bi xifi:

—Hingui sã yoho ga øt'ãhe, hingui sã ga thoqui ga unhde yun ts'ihme yu ja'i, nguetho jatho ga mamhbe rãm Hman Ojã. ³Janangue'a ma zu cu ahũ nangue ra Cristo, dami huahndũ 'da gue gue'ahũ yoto yu hogan'yohũ gue i hã ra ts'edi xun ho nangue rá Hogandãhi Ojã in 'yohũ, ne xun ho yún ' yomfëni, di darpa yún ts'ihme yu ja'i ngue nte i ja. ⁴Pe nugãhe ga thoje dan yahe Ojã ne ga mamhbe rãm Hman Ojã.

⁵Ne gãtho u gue madi peti bu, bi 'yømanho u 'be'a bi man'ũ yú 'bāihũ ra Cristo. Ne bi than'na ra Esteban, n'da ran 'yohũ ɣmme ɣc'yei xun ho ne in 'youi xun ho rá Hogandãhi Ojã. Ne bi than'na ra Felipe, ne ra Prócoro, ne ra Nicanor, ne ra Timón, ne ra Parmenas, ne ra Nicolás, nu'a mí tenba yú t'ɣc'yei yu judío 'bu hin

ní 'yeg'yei ra Cristo, nu'a bá nexpu ja ra hnini Antioquía. ⁶Ne gãtho bi ts'ixpu 'buh yú 'bāihũ ra Cristo. Ne nu'ũ bi gãspa yú 'ye yú ya u bũa, ne bin yaɦu Ojã ngue da mbãx'ũ nangue ra 'befi bin t'un'dũ.

⁷Ne man'da man'da bi hman rãm hman Ojã, janangue'a man'da xun ngu yu ja'i bu Jerusalén bi 'yeg'yei. Ne'ũ yu mbãjã bu ja yú nijã yu judío, xun ngu bi 'yeg'yei ne bi denni.

Bi fent'a ra Esteban

⁸Nuna ra Esteban, xun ngu rãm fãts'i Ojã bi unni ne rá ts'edi, ne bi 'yøt' yun t'øt'e nuixte ne yu hmepya nangue rá ts'edi Ojã bu 'buh yu ja'i. ⁹Pe nu'ũ 'da yun 'yohũ bi ðu'mi bin junthũ ra Esteban, gue'ũ i pa bu ja n'da rá nijã yu judío guerpũ i pa yu ja'i min 'yẽhe, ne'ũ 'da yu mengu bu ra hãi Cirene, nepũ ja ra hnini Alejandría, nepũ ja ra hãi Cilicia, ne 'da yu mengu bu ra hãi Asia, gãtho bin junthũ ra Esteban. ¹⁰Pe him bi zã bi ðap'a ra Esteban, nguetho xun ngu rán 'yomfëni mi ja, ngue mi ya con rá ts'edi rá Hogandãhi Ojã. ¹¹Janangue'a nt'ãgui thoho bi 'bep'i 'da da man ra fehni, da 'yena: “Dã øhmbe a bi ma, bi c'ãman'ũ ra Moisés gue bi 'dac man t'ɣdihũ, ne bi c'ãman'ũ Ojã,” bi t'ɣmp'ũ 'da. ¹²Bi parpa yu ja'i bũa, ne yu ðac'yei, ne yu xānbate nijã, bi fent'a ra Esteban ne bi ts'ixpu bí ja ra junta guerpũ i ja rán juanbate yu hmumbãjã. ¹³Ne bi mba nthoni 'da da man yu fehni, ne bi 'yena:

—Hingui e't's'a ní c'ãman'ũ na ra ðañijã ne'ũ yún t'ɣdi ra Moisés. ¹⁴Nguetho dá øhmbe bi man na

ran 'yohu, bi 'yena: “Nu ra Jesús ra mengu Nazaret da xo't' ra danija ne di päh yun t'öt'e gue bi xiju ra Moisés,” bi 'yên na ra Esteban, sä bi 'yên'u.

¹⁵Gätho mi hupu ja ra junta bi hyand ra Esteban, ne bi nu ngue majuani in 'youi xun ngu rá ts'edi Oja.

Din juan ra Esteban

7 Nu'a ra dambäjä bi 'yän'na ra Esteban:

—Ha majuani 'be'a si'a ya.

²Nu ra Esteban bi dädi:

—N'yohu ahü, gyu ta ahü, dami 'yohmbu ya 'bu majuani guecä dí öt'ä a i sicä. Nu'a Oja nuixte thoho bin yäui ma ngurpa bötahü ra Abraham, nu'bu mí 'bupü Mesopotamia, ne hin ní mba bu ra häi Harán. ³Oja bi xifi: “Dami pøngua ni häi, ne gui socua ni meni, ne gua epü n'da ra häi ga ut'a'i,” bi 'yëmbi. ⁴Janangue'a bi bøm bu ra häi Mesopotamia, ne i t'ëmbi Caldea, ne bim 'bupü ra häi Harán. Nu'bu ya bi du rá ta, bi nexpu Harán ne Oja bá si ua ja ra häi dí 'buhmbu ya. ⁵Pe nu ra Abraham hinga gue'a ra ora bi xi Oja di un'na ra häi, xinga n'da xequi da ma gue rá häi zehé. Pe majuani bi xifi di un ra häi gue da gomhbu yám bom'beto. Nu'bu mi xifi, män jo'o yú t'ühni ra Abraham.

⁶Nu'a Oja bi 'yëmbi: “Nu nim bom'beto ban 'yëhe bu n'danni ra häi, ne da mba ma unbi goho ciento njeja.” ⁷Ne xø bi 'yëmbi: “Nugä ga unbä u yu jä'i 'bupü ja ra häi guerpü din 'yëhe, ne m'bejua büya nu'u ba pøm bu guerpü min 'yëhe,

ne ba çcua ja ra häi, ne guecua da dandegui,” bi 'yên Oja. ⁸Oja bi 'yöt'ui ran hoqui ra Abraham, nu rá hmepya a gue da mba nthequi rá xifani, ne'u yú xifani yú ts'unt'u. Bin jabu 'bu mim 'buh ra Isaac rá ts'unt'u ra Abraham, ná hyäto pa bi mba nthequi rá xifani. Ne nu'bu mín dan'yohu ra Isaac, bim 'buh ra Jacob rá ts'unt'u, ne nu'bu min te ra Jacob bim 'bu'i 'de'mayoho yú ts'unt'u, nu'u gue'u ma ngurpa bötahü u, bi 'yên'a ra Esteban.

⁹Ne xø bi 'yena:

—Nu'a n'da rá ts'unt'u ra Jacob, ra José a. Ne nu yün 'yohu ra José bi seyabi, ne bi mbä. Ne nu'a to'o bi däi bi zixpu ja ra häi Egipto. Pe Oja min 'youi ra José. ¹⁰Nu Oja bi zeh ra José nangué gätho yun unbi bi nu, ne bi un räm fäts'i ne bi un rán 'yomfëni xun ho. Ne nu'a ra Faraón, ra hmuts'ut'abi bu ja ra häi Egipto, bi numanho a ra José, ne bi japi di manda gätho ra häi bu nepu ja rá ngu.

¹¹Ne bin ja n'da ra dathu bu gätho ra häi Egipto, nepu ra häi Canaán, ne nu yu jä'i bi nu ran unbi nguetho xø ma hin'yü 'be'a da zi ma bötahü bu mí 'bupü. ¹²Ne nu'bu mi 'yøh ra Jacob gue mi pa m'be'tsi'i bu 'be'a da ts'i bu ja ra häi Egipto, bi mben'du 'da yú ts'unt'u, gue'u ma bötahü u. ¹³Ne nu'bu mi mba mahøn'a yün 'yohu, guexta'a him mi pa'a ra José. Nu ra José bi 'yëmp'u: “Dadín 'yohuhu.” Ne nu'a ra José bi xi'a ra Faraón gue gue'u yün 'yohu u. ¹⁴Nu ra José büya bi ma din zohni rá ta, ra Jacob, ne gätho ná ngu mi 'bupü ja rá ngu, gue í jua'i hyäte ma'de'ma cut'anjä'i.

¹⁵Janangue'a nu ra Jacob bi mba bu ja ra häi Egipto ne bi du bu. Ne'u yú ts'unt'u mam bombõtahu bá tu bu u. ¹⁶Pe nu'u, him bá t'äpu, pe bi thuxpu Siquem nubu ra häi mí 'bui, ne bi t'äpu ja n'da ra jado. Nu ra jado gue'a bi dän'a ra Abraham gue bi mbä yú ts'unt'u ra Hamor, ra mengu Siquem.

¹⁷Nu'bu mi ts'utho da hyän yu pa tengu bi xi Oja ra Abraham, gue di un rá häi yám bom'бето, emme bin xand yu ja'i buya, gue ma mi'israelhu, nubu ja ra häi Egipto. ¹⁸Ne nubuya bi ndants' man'da ra Faraón bu Egipto, nguetho gätho ní huti yu Faraón yu ts'ut'abi Egipto. Ne nuna man'da ra Faraón him mí pah ra José. ¹⁹Janangue'a bi ucpi ne bi unba u mam bombõtahu. Ne bi manda da mba ma bunbi gätho yú ts'unt'u a ra pa dim 'bui, gue da du, nguetho in ndepe him man'da din xand yu ja'i israel. ²⁰Nu'u yu pa'u bim 'bu'a ra Moisés. Nu'a, n'da ra t'uhni madi nequi din hocja'i, ne mi numanho Oja. Nhyuzna bi jamansu rá ta ne rá mbe bu ja yú nguse. ²¹Pe nu'bu mi thøn'a thi ra 'uere Moisés, nu rá t'ixu ra Faraón bi dñi. Ne bi zini ne bi tede tengu'bu e rá t'uhni zehé. ²²Nu'a ra Moisés buya gätho mi sänbi 'be'a mí pah yu mengu Egipto. Ne gätho i pømanho 'be'a mi ma, ne xun ngu mi sä da 'yot'e.

²³Ne nu'bu mi mbe'ts'a nyote njeya, bi bñi da mba bí zengua hapu madím peh yú menguhü gue yu ja'i israel. ²⁴Nu'a n'da u, bi nu ran unbi ngue bi unba n'da ra ja'i egipto. Nu'bu mi nu'a ra Moisés, bi yäni, bi cospa ra pengui bi hyo ngue bi du ra ja'i egipto. ²⁵Nu ra

Moisés mim bñi gue mi pa'u yu ja'i israel 'be'a da 'yot' Oja, gue ra Moisés da yan'u, di japi him man da nu ran unbi. Pe him mi pa'u yu ja'i. ²⁶Man'da pa buya bi nu mahøn'a ra Moisés gue bin tuhni yoho yun 'yohu israel, ne nu ra Moisés bi zä bi hocua yú mbui, bi 'yembi: "N'yohu aui gadín cuui, 'be'a guí enui a guí øt'ui gadín sähmi," bi 'yembi. ²⁷Pe nu'a gue mi ja rá ts'oqui bin cue, ne bi ndøn'na ra Moisés, bi 'yemp'a: "Ha i ja nin t'edi gui hegä'be, to'o bi xi'i gan ts'ut'abi ngue gui hogä'be. ²⁸Ha guí ena gui hyogui tengu'bu gmí hyo ra mengu Egipto mán de," bi 'yembi. ²⁹Nu ra Moisés nu'bu mi 'yøde 'be'a bi man'a ran 'yohu, bi 'dagui, bi mba bu 'danguadi ra häi Madián. Ne mí 'bupü tengu bu nam 'bu'u yu 'dan'yo ja'i, ne gueru ja bim 'bupü yoho yú ts'unt'u.

³⁰Ne nu'bu mi tho'a nyote njeya ngue mi 'bupü, bi nequi n'da rá m 'behni Oja mahets'i bu ja ra t'üza mi zø ra sibi, nubu ja ra uhäi, jombu ra t'øhø t'embi Sinaí. ³¹Nu'bu mín nu ra Moisés, madi hyonya thoho, bi mba bi hyän'i ts'u bu ja ra t'üza ena da nu 'be'a i ja bu. Bi 'yørpa rá nde ra Hmu mahets'i buya, ³²bi 'yembi: "Nugä drá Oja gue i thände ni ngurpa mbombõtahu. Nugä dra Oja gue i thände ra Abraham, ne ra Isaac, ne ra Jacob," bi 'yembi. Pe nu ra Moisés bi fet'i ne bin su, him bi hyanzambui gue xpi hyandi. ³³Nu'a ra Hmu bi 'yembi: "Dami c'oc ni thixfani nguetho nuua guí 'bäi, xun ho ua, ngue ya dí 'bäcä ua," bi 'yēn Oja. ³⁴Ne xø bi 'yēn Oja: "Dá nu ma t'uhni 'bupü ra häi Egipto ngue i

pa ma unbi. Ne dá øcä yú hmbafi u. Bá øcä ya gue ga japi da thegui. Ne nuya gui mba bu Egipto,” bi 'yæn Oja, bi t'emp'a ra Moisés, bi 'yæn'a ra Esteban.

³⁵Nu ra Esteban xø bi xi'u yu juanbate mahøn'a, bi 'yæna:

—Guehna ra Moisés bi ts'u 'bu mí 'yæna xtí hecua yoho yæn 'yohu ma mi'israelhu, ne bi t'æmbi: “Ha i ja nin t'ædi gui hegä'be, to'o bi xi'i gan ts'ut'abi.” Guehna ra Moisés, Oja bi mbenpu ngue din ts'ut'abi nangue yu ja'i israel, ne bi japi bi mba nthegui. Ne nu'a 'be'a bi 'yøt'a ra Moisés, bi 'yøt'e nangue rá m 'behni Oja mahøts'i bi nequi bu, nu'bu mi de ra t'æza. ³⁶Nuna ra Moisés bi 'yøt' yæn t'øt'e nuixte ne yu hmepya nubu ja ra häi Egipto. M'bejua buya bi gucpu thi yu ja'i bu ja ra häi Egipto, nepu ja ra thenga deja bi 'yøt'a n'da ran t'øt'e nuixte, nepu ma'ueni nguempu bin 'yo yote njeya yu ja'i. ³⁷Guehna ra Moisés bi xih yu ja'i israel: “Oja da huan'nahu n'da ra pøngahya guempu 'buh nin 'yohuhu, tengutho bu bi huancä. Nu'a jatho gui 'yøhmbu 'be'a da man'a,” bi 'yæna, bi 'yæn'a ra Esteban.

³⁸Nu ra Moisés gue'a bin 'yohu yu ja'i bu ma'ueni. Ne nubu ja rá ya ra t'øhø Sinaí bin yaui rá m 'behni Oja mahøts'i, 'bu mi gopu ja rán dui ra t'øhø mam bombøtahu. Ne bi hyanba rá m hman Oja ra Moisés gue njam'bu da guadi, ne gue'a bi thogahu a ya.

³⁹Pe nu'u mam bombøtahu him bi nde bi 'yæc'yei a ra Moisés, him bi nde bi denni xun ho, pe bi numan'utho ne bi goh yú mbui,

mím bøm bu Egipto. ⁴⁰Nu'u bi 'yæmp'a ra Aarón, ra hmumbäja: “Dami 'yørcahe 'da yu oja da zixcahu. Nguetho hin dí pähmbe 'be'a bi ja a ra Moisés gue bá jugähe bu ja ra häi Egipto,” bi 'yæn'u.

⁴¹Nu'u bi 'yøt'a n'da ra t'ændani buya, æmbi yú oja, ne bi hyo yæn dani ne bi mbøx yú 'bøts'e. Ne madín johya a bi 'yøt'e nangue yú 'yæse. ⁴²Pe nu Oja bi 'uegue nangue'u, ne bi hyegui da dande ra hyadi, ra zana, ne yu sø, nguetho nt'o't'i bu ja rá søcuq yu pøngahya:

Pe hanja hinga guécä gá pøscahu 'bu gmí hyohu yæn dani 'bu gmí 'buhmbu nyote njeya bu ma'ueni,

i æn Oja, bi 'yæn'u yu pøngahya.

⁴³Pe hinga guécä gá thandegahu pe guá tuhu n'da ra ngu'bøt'e guempu gá thandehu a gá sänba zehø rá thuhu, gá æmfu ra Moloc.

Ne guá tuhu n'da rá hmite ra sø gá 'yæmb zehøhu ra oja Renfán,

ngue gá nde gá thandø zehøhu.

Janangue'a ga un'nahu ne ga pen'nahu man'da yatho xinda guempu ra häi Babilonia,

i æn Oja, bi 'yæn'u yu pøngahya.

⁴⁴Pe guehma mi tu n'da ra ngu'bøt'e gue mí sänba Oja u ma ngurpa bombøtahu 'bu mín 'yo bu ma'ueni, guempu da dande Oja u, bi 'yøt'e tengu xí xi Oja ra Moisés, nu'bu min yaui bu ja ra t'øhø. Bi xifi da 'yøt'e tengu ra hmepya xí nu.

⁴⁵M'bejua buya, nu'bu mí ngurpi ra Josué, pe guexta'a ra ngu'bøt'e bá tu'u ma ngurpa bombøtahu 'bu mí zøm bu ja ra häi xí xi Oja. Ne

mí 'bʉpʉ mi'da yʉ jʉ'i gue hing yʉ israel. Nu Ojʉ bʉya bi hyøn'a thi yʉ 'dan'yo jʉ'i ne bim 'bʉpʉ yʉ israel bʉya. Ne guexta'a mí jatho ra ngu'bø't'e nu'bʉ min ts'ʉt'abi ra David. ⁴⁶Nu'a Ojʉ ɛmme mí numanho ra David, gue 'dat'a Ojʉ mí thʉnde ra Jacob. Nu'a ra David bi 'yʉp rʉn t'ɛdi Ojʉ da hyømba rá ngu gue rʉm poniui ra ngu'bø't'e. ⁴⁷Pe nu ra Salomón rá ts'ʉnt'ʉ ra David a, gue'a bi hyømba rá ngu Ojʉ. ⁴⁸Pe nu'a Ojʉ nuixte thoho hingui 'bʉpʉ ja yʉ ngu nt'øt'e ngue yʉ 'ye yʉn 'yohʉ. Ngubʉ bi man ra pøngahyʉ 'bʉ mi thocpa rʉm hma ra Hmu mahɛts'i, ne bi 'yɛna:

⁴⁹Nuua mahɛts'i i ja ma ts'edi, necua ja ra ximhʉi ja ma ts'edi, 'be'a ní ngu guín nde gui hyøguahʉ, o hapʉ guí ɛmhbu ja ma säya.

⁵⁰Ha hinga guesegá dá øt'ä gátho ja ua ya,

ɛn Ojʉ, bi 'yɛn'a ra pøngahyʉ, bi 'yɛn'a ra Esteban.

⁵¹Ne bi thoc'a ra Esteban bi xi'ʉ yʉ mbʉjʉ i ørpa ran juʉnbi:

—Nu'ahʉ xíngui ts'ʉ guí øhmbʉ 'bʉ ja'a si ahʉ, ne xʉm me ni mbʉihʉ, xíngui ts'ʉ di cʉ't' ni zaguhʉ.

Thocua thoho guí säman'ʉhʉ rá Hogandʉhi Ojʉ tengutho mam bombøtahʉ, guín jahʉ bʉ. ⁵²Xínga n'da rá pøngahyʉ Ojʉ gue him bi hyo mam bombøtahʉ, n'dat'ʉ yʉ pøngahyʉ gue bi ma dua ɛh ra Hoga Cristo, gue'a gá dʉhʉ ne gá yʉfʉ ne xin gá hyohʉ. ⁵³Nu'ʉ yʉm 'behni Ojʉ mahɛts'i bi 'dajʉ rʉn t'ɛdi Ojʉ, pe hin guí ʉrpahʉ ra güenda a 'be'a bi ma, bi 'yɛn'a ra Esteban 'bʉ mi 'yɛmp'ʉ yʉ ngʉrpi.

Bi tho ra Esteban

⁵⁴Ne nu'bʉ mí 'yøh ya 'be'a bi ma ra Esteban, bi de ra cue yʉ mbʉi ne bi yɛxpʉ yʉ ts'i. ⁵⁵Pe nu ra Esteban mí hʉ ra ts'edi xʉn ho rá mbʉi nangue rá Hogandʉhi Ojʉ in 'youi, ne bi ndøs' mahɛts'i ne di nec thoho hapʉ 'bʉ Ojʉ. Ne bi nu ra Jesús 'darpʉ 'bʉhmi Ojʉ ne i ja rá ts'edi.

⁵⁶Ne bi 'yɛna:

—Pe dami ndøs'hʉ nu dín nugä, n'yø, nsoqui mahɛts'i ne dín nugä a bin jʉ'i ua ja ra ximhʉi, i 'bʉhnu ja rʉn 'yɛi Ojʉ, bi 'yɛna.

⁵⁷Pe nu'ʉ bʉya man'da bi got yʉ zagu, ne bi mbafi nangue yʉ cue, gátho bi muxpʉ 'bʉh ra Esteban.

⁵⁸Ne bi gʉcpʉ ja ra hnini ne bi bat'ado bʉ ma'ueni. Ne nu'ʉ gue bim bate, bi mbøh yʉ coto nguetho in nde nte di hɛn'ʉ. Bi mbøpʉ ja rá gua n'da ran 'yohʉ ní huti ra Saulo, ne bi 'yɛn'ʉ:

—Gui jamansu ts'ʉ ma cotogähe, bi t'ɛmp'a. ⁵⁹Ne nu'bʉ gátho ní mba ma bat'ado ra Esteban, bi zo'a Ojʉ, bi 'yɛmbi:

—Nu'i ma Hmu Jesús, dami hyʉnga ma te ya.

⁶⁰Ne bin dʉnyahmu, nts'edi bi mbafi, bi 'yɛna:

—Ma Hmu i, o guí ʉrpa ra güenda nanguehna ra ts'oqui bin ja ya.

Ne nu'bʉ mi man na, bi du bʉya.

Nu ra Saulo bi un ran ʉnbi yʉ 'yɛc'yɛi

8 ¹⁻³Ne nu'a ra Saulo 'da'angu bi mamhbʉ ʉ bi hyo'a ra Esteban. Janangue'a nu ra pa ngue bi nu ran ʉnbi ra Esteban, nu yʉ 'yɛc'yɛi mi 'bʉpʉ Jerusalén bi mba

ma ucpi. Ne xun ngu u bi mba bu mi'da yu hnini bu ra hai Judea, nepu ra hai Samaria, pe bi gopu u 'de'mayoho yu 'bäihü ra Cristo. Ne 'da'u yu 'yec'yei bi 'yäh ra Esteban, ne emme bin zoni nangu'e'a. Nu ra Saulo emme madi ucpa yu 'yec'yei, ne mi carpu ja yu ngu mi six yun 'yohu ne yu xisu, ne bi got'a fädi.

**I hman ran ho ma'da'yo
nubu ra hai Samaria**

⁴Pe nu'u bi 'dagui, bi mamp'a ran ho ma'da'yo ra Cristo bu n'danni nim pa. ⁵Nu'a ra Felipe bi mba bu ja n'da ra hnini ra hai Samaria, ne bi xih yu ja'i nangu ra Cristo. ⁶Gätho yu ja'i bi 'yomanho 'be'a bi man na ra Felipe 'bu mi nu yun t'ot'e nuixte bi 'yot'a. ⁷Nguetho xun ngu yu ja'i bi hyonba thi yu zithu, ne nts'edi bi mba 'bu mi bon'u. Ne nu'u mi 'ue'ts' yu ja'i ne'u yu dogua gätho bi zä. ⁸Janangu'e'a emme bin ja ran johya bu ja ra hnini.

⁹Ne mi 'bupü n'da ran 'yohu i Simón, mi ot' ran thäte, ne nu'u yu mengu Samaria madi hyonya thoho. Nu ra Simón min ndep yu ja'i da beni jase rá ts'edi. ¹⁰Ne gätho na ngu'u, yu t'uhni ne yu dac'yei, nu'bu mi 'yø'u 'be'a bi man a, bi 'yena:

—Nuna ran 'yohu na, ja ra ts'edi tengu Oja, en yu ja'i.

¹¹Nu'u mi numansu ra Simón nguetho nya'a thoho mi häte. Ne bi hyonya thoho u 'be'a bi 'yot'a. ¹²Pe nu yu ja'i bi 'yec'yei 'be'a bi man'a ra Felipe nu'bu mi ma ra Hogamhma 'bepü ni manda rá ts'edi Oja, ngue bi ma nangu ra Jesús. Ne bi mba ma xixyabi yun

'yohu ne yu xisu. ¹³Ne'a ra Simón ena bi 'yec'yei, ne nu'bu min xixya, bi den'na ra Felipe. Ne nu'bu min nu yu hmepeya ne yun t'ot'e nuixte bi 'yot' ra Felipe, bi hyonya thoho ra Simón.

¹⁴Ne nu'bu mi 'yø'u yu 'bäihü ra Cristo 'bupü Jerusalén gue bi 'yec'yei yu mengu Samaria, bi mbenpu ra Pedro ne ra Xuua u mi'da yu 'bäihü ra Cristo. ¹⁵Nu'bu mi zom bu buya, bin yahü Oja, bi 'yap rá ts'edi ngue da hyan rá Hogandahi Oja yu 'yec'yei 'bupü. ¹⁶Nguetho hin ni zoh rá Hogandahi Oja bu ja yu mbui u, pe hont'a nangue rá thuhu ra Hmu Jesús bin xixya u. ¹⁷Nu ra Pedro ne ra Xuua buya, bi gaspa yu 'ye yu ya yu 'yec'yei, ne bi hyan rá Hogandahi Oja buya.

¹⁸Pe nu ra Simón, nu'bu mi nu bi hyan rá Hogandahi Oja u bi gax yu 'ye yu 'bäihü ra Cristo, bi 'yut ra mbeti buya. ¹⁹Bi 'yembi:

—Dami 'dac ma ts'edi gue hont'a to'o ga cax ma 'ye da hyan rá Hogandahi Oja tengu gui ot'ui, ma gá jut'aui, bi 'yena.

²⁰Pe nu ra Pedro bi 'yembi:

—Di jua Oja ni mbeti, ne'e, nguetho guim beni nangu ra mbeti sä gui tän'a 'be'a di un Oja.

²¹Nguetho hinga gue'e ga comhbu na ra 'befi, mfaði ya him mahoqui ni mbui bu ja rá hmi Oja. ²²Dami pah ni mbui nangu ran ts'o. Dami 'yap rá punbi ra Hmu, ne da zä di pun'na'i nangu ran ts'o gá beni.

²³Nguetho dí paði emme ja ran ts'eya ni mbui, ne emme xun ngu ran ts'o ja ni mbui guim beni.

²⁴Nu ra Simón bi ðati:

—Nu'auí guí 'yähmi ts'ü rá ts'edi ra Hmu nanguécä, ngue hin gan nugä a guí mammi, bi 'yëmp'ü.

²⁵Nu'bü mim 'bü'i ts'ü bü ra Xuua ne ra Pedro, ne xí mamp'a rám hma ra Hmu mahëts'i, bi mbeng bü Jerusalén. Pë him 'bex bi zòm bü, ne m'bet'o gätho ná ngu ra häi Samaria bi man'a ran ho ma'da'yo bü bi thogui.

Nu ra Felipe ne ra mangu Etiopía

²⁶Nu'a n'da rám 'behni Ojä mahëts'i bi zòm bü bí 'bü'a ra Felipe, ne bi 'yëmbi:

—Ní mba 'danguadi guerpü bí thoh ra 'yu ní mba Gaza, gue ní bøm bü Jerusalén. Nuna ra 'yu ní mba bü ra huenhäi na, bi 'yëmp'a rám 'behni Ojä.

²⁷Bi ndants'a ra Felipe 'bex bi mba bü. Bi nu, i 'yo bü 'yu n'da ran 'yohü xün hëts'i rá 'bëfi, di jamansup rá mbëti ra xuts'üt'abi Candace bü ra häi Etiopía. Janangue'a i t'ëmbi ra eunuco, ngue nde da ma, m'boqui.

²⁸Nu'a xpí mbeng bü Jerusalén guerpü bá thände Ojä. ²⁹Nu rá Hogandähi Ojä bi 'yëmp'a ra Felipe:

—Gui mba guí sü'a ran 'yohü i hux ra carro.

³⁰Nu ra Felipe bin tih püya ne bi züdi. Nu'bü mí zòm bü, bi 'yøde gue mi neh ra søcuä ran 'yohü, gue rá søcuä ra Isaías rá pøngahyä Ojä. Ra Felipe bi 'yän büya:

—Ha guí pädi 'be'a nam bøn'a ra søcuä gadín xäh ya.

³¹Bi dā'a ran 'yohü:

—Hague dán zä ga päcä nu'bü njon da xängui.

Ne bi xih ra Felipe da ndets'e din hyümmi bü.

³²Ne nu'a ra søcuä madin xäh ran 'yohü mim ma gue:

I ts'ix'a n'da ran 'yohü tengu n'da ra de'yo i ts'its'i ngue da hyo.

Ne tengu n'da ra t'üde'yo nu'bü i äxpä rá xingu, hin di c'üghë, ne ngutho a ran 'yohü hin din yä.

³³Ne nu'bü mín nu ran ünbi, njom bi yäni, njom bi mbäts'i.

Ne njon da zä da ma hangu da dënni, nguetho bi thäcua rá te ua ja ra ximhäi.

Gue'a bi man ra søcuä bi nu ran 'yohü.

³⁴Nu ran 'yohü büya bi 'yän'na ra Felipe:

—Dami xiqui ts'ü to'o nín 'yohü na da nu ran ünbi, uague gue se na ra pøngahyä bi nu, uague n'dan'yo, bi 'yëmbi.

³⁵Nu'a ra Felipe büya, bi dü'mi bi ma 'be'a nam bøn'a ra søcuä nubü madín xäh na ran 'yohü, ne bi xifi nangue ra Jesús bi t'örpa na im man ra søcuä, ne bi thoqui bi xifi xün ho. ³⁶Ne nu'bü mí zòm bü po ra dehe, nu'a ran 'yohü bi 'yëmp'a ra Felipe:

—Ha hin da zä dan xixyägä 'bü, ne po ua ra dehe ya, bi 'yën'a.

³⁷Bi dā'a ra Felipe:

—Da zä, nu'bü guí ëc'yëi a dí xi'i nangue ra Jesús, gue gätho ni mbüi.

Bi dā'a ran 'yohü:

—Dí ëc'yëi gue gue'a ra Jesucristo rá Ts'ünt'ü Ojä a.

³⁸Ne bi säyabi rá carro büya. Ne bi gäpü ja ra carro ne bi mba bü mi po ra dehe. Nu ra Felipe büya bi 'yörpa ran xixyä a ran'yohü. ³⁹Ne

nu'bu mi bəxpə mí po ra dehe, 'dahmantho bi 'berpə ra Felipe gue bi zix rá Hogandəhi Oja. Ne nu ra mengu Etiopía him man'dandj bi nu'a. Ne nu'bu mí thogui, bin johya rá mbui. ⁴⁰Pe nu ra Felipe ní nequi mahøn'a bu ra hnini Azoto. Ne nu'bu mambá thopə ja yə hnini, bi mam bu ran ho ma'da'yo asta gue'bu mi zəm bu ja ra hnini Cesarea.

Nu'a ra Saulo bi päh rán 'yomfəni

9 Pe nu'a ra Saulo mim man yən ucuate, ne ran dəte nangue yə 'yəc'yei, gätho ná 'yət'a bi 'yət' ra Felipe. Ne bi mba bu bí 'buh ra hmumbäjä. ²Ne bi 'yöp ra səcuə ngue ran t'ədi da mba bu ja yú nijə yə judío nubə ra hnini Damasco. Ne nu'bu 'bo'o da dīm bu gue i ten ra Cristo, oque ran 'yohə oque ra xisu, da bent'i ne da zixpə Jerusalén nthu't'i din ofädi bu. ³Ne nu'bu mí mba bu 'yu, mí ts'utho da zəm bu Damasco, 'bex bí 'yəh mahəts'i n'da ra nyot'i əmme bi hyärpə i 'bä'a ra Saulo. ⁴Bi dəng bu häi ra Saulo bəya, ne bi 'yö'a n'da ra nde bi 'yəna:

—Saulo, Saulo, hanja gní əngui.

⁵Bi də'a ra Saulo:

—To'o i, gra Hmu.

Nu ra Hmu bi dət'a:

—Nugä dra Jesús, guecä gadí əngui, ne xən həi guí ət'e tengu n'da ra mbəndəni i pa ma suni ra t'o ndepe dim pefi xən ho, ne i nete thoho.

⁶Nu'a ra Saulo əmme bin su ne bi fet'i, bi 'yəna:

—Ma Hmu, 'be'a guín nde ga ət'ä.

Nu ra Hmu bi 'yəmbi:

—Dami ndants'i gui mba bu ja ra hnini, nubə, da si'i 'be'a gui 'yət'e, bi t'əmbi.

⁷Ne nu'ə gätho mín 'yohə him mi sä din yə nguetho bin su. Nu'ə mí əh ra nde pe him min nu to'o min yə. ⁸Nu'bu mi ndants'a ra Saulo bi zət' rá də pe him mi nu, mi xädä thoho. Nu'ə mín 'yohə bi bentpa rá 'ye bi zixpə Damasco. ⁹Ne hyupa bām 'bəpə, ne mi xädä, ne him mi sihme, xing ra dehe mi si.

¹⁰Ne mi 'bəpə Damasco n'da ra 'yəc'yei rá thuhu ra Ananías. Nu ra Hmu mahəts'i bin 'yuse bu ne bi zofu tengu'bu bin 'uj.

—Ananías, bi 'yəmbi.

Nu ra Ananías bi dədi:

—Dí 'bəcä ua gra Hmu.

¹¹Nu ra Hmu bi 'yəmp'a:

—Dami ndants'i gui mba bu ja ra 'yu t'əmbi xən juəni, ne gui hyom bu n'da ran 'yohə ra Saulo, ra mengu Tarso, i 'bəpə ja rá ngu ra Judas. Nuya in zocä ya. ¹²Ne'a ra Saulo in nu tengu'bu ra t'i ngue guí mba bu ne guí cəx ni 'ye, ne da nu ran nequi mahøn'a, bi 'yən Oja.

¹³Bi dət'a ra Ananías:

—Ma Hmu i, xən ngu yə jə'i bi xiqui 'be'a ət'na ra Saulo, xən ngu yən ts'o xə 'yərpa yə 'yəc'yei 'bəpə Jerusalén. ¹⁴Ne nuna bá əp rán t'ədi yə hmumbäjä da bent'i ne da got'a fädi gätho to'o da ndən'na ni thuhu, bi 'yəna.

¹⁵Pe nu'a ra Hmu bi xi'a ra Ananías:

—Ní mbahma nguetho dá huahndä da ma nanguecä bu 'bə'ə hing yə judío, ne yə hmuts'ət'abi, ne yə jə'i israel ngue yə judío. ¹⁶Ne ga xifi xən ngu yən unbi da nu nanguecä, go bi 'yən Oja.

¹⁷Bi mba ra Ananías baya, ne nu'bu mi yurpu ja ra ngu, bi gax rá 'ye rá ya ra Saulo ne bi 'yembi:

—Ma cu'i Saulo, nu ra Hmu Jesús, nu'a gue gá nu bu 'yu 'bu guá xhe, bá pencá ua ya gue di ja i da xoh ni dá. Ne di ja i gui hyá ra ts'edi xun ho nangué rá Hogandahi Oja gan 'youi, bi 'yena.

¹⁸Ne 'bex bi hyø'u mi comba yú dá tengu ra xihua. Ne 'bex bi hyand ran nequi yú dá ra Saulo, 'bex bi ndants' puya ne bin xixya. ¹⁹Ne nubaya, bin sihme ne bi zac mahøn'a rá ja'i. Ne bám 'bu'i ts'u bu bí 'bu'i 'da yu 'yec'yei bu ra hnini Damasco.

**Nu'a ra Saulo bi mam bu rám
Hman Oja bu Damasco**

²⁰Ne nu ra Saulo baya 'bex bi du'mi bá mam bu rám Hman Oja bu ja yú niya yu judío. Ne bi xifi gue nu ra Jesús rá Ts'unt'u Oja a. ²¹Gátho mi øde bi hyonya thoho ne bi 'yena:

—Ha hinga guehna ran 'yohu na mi cot'a fádi gátho mi ndønba rá thuhu ra Jesús bu Jerusalén. Ne ha him bá xcua ngubu da 'yøt'e, ne da zits'i nthu't'i bu 'buh yu hmumbäja, bin 'yemp'u.

²²Pe nu ra Saulo man'da bi hyá ra ts'edi bi ma xun ho. Ne nu yu judío 'bupu Damasco nte mi sä da ma, nguetho bi xifi, nu 'be'a gátho män ts'änni da'yøt'a rá Thahni Oja gue ra Cristo, pe gue'a bi 'yøt'a ra Jesús, guepu bi 'yuti n'dat'a.

**Nu'a ra Saulo bi 'dagui, gna
xtám bent yu judío**

²³Ne nu ra Saulo 'bu mím 'bupu nya'a ts'u yu pa, n'dat'a mím man'u

yu judío hing yu 'yec'yei, ngue da hyo. ²⁴Pe nu ra Saulo mi øde 'be'a mbøn'u yu judío. Nu'u mí fäh yú goxthi bu ja ra ndehnini, guepu ma mbä't'i ra jado. Ma pa ne ra xui mí fäh yu goxthi ngue nde da hyo. ²⁵Pe nu yu 'yec'yei bi zix ra Saulo gue ra xui, í ca'ma n'da ra 'bøts'e bu thi bu ja ra jado ngue ma føt'e ra hnini. Gue'a í 'da'a.

Ra Saulo 'bupu ja ra hnini Jerusalén

²⁶Nu'bu mí zøm bu Jerusalén ra Saulo, mim bñni gue xtín 'yohu yu 'yec'yei. Pe nu'u mín su'u ne him mi xc'yei gue ra 'yec'yei ra Saulo.

²⁷Pe nu ra Bernabé bi zix'a ra Saulo guepu 'buh yú 'bäihü ra Cristo. Ne bi xifi ngue bi nu ra Hmu bu 'yu, ne bin yaui ra Hmu. Ne bi xifi bi hyut' ran zambuï bu Damasco nu'bu mím ma nangué ra Jesús. ²⁸Nu yu 'yec'yei bi zim baya, ne bin 'yohu bu Jerusalén. ²⁹Ne nu ra Saulo bi hyut' ran zambuï bi mamp'a rám Hman Oja nangué ra Jesús. Pe nu'u 'da yú mijudíohe gue i ya ra nde ra griego, madin junthu ra Saulo, ne'u nde da hyo'u. ³⁰Nu'bu mí 'yøh yu 'yec'yei gue nde da tho ra Saulo, bi zixpu Cesarea ne bi mbenpu Tarso.

³¹Nuya bin he yún unbi yu 'yec'yei gátho ra häi Judea, ne ra häi Galilea ne ra häi Samaria. Ne bin te yú mbui nangué Oja. Bi numansu ra Hmu ne bi nu rám fäts'i rá Hogandahi Oja. Ne man'da xun ngu bi 'yec'yei.

Bi zä'a ra Eneas

³²Nu'a ra Pedro mí 'yo mi nu u yu 'yec'yei 'bupu ja yu hnini, ne bi zøm bu ja ra hnini Lida gue da nu yu

'yɛc'yei 'bʊpʊ. ³³Ne bi dɪm bʊ n'da ran 'yohʊ ní hu Eneas, nhyáto njeya xí 'yoi gue xʉn ʉ, xín t'ɛ'ts' rá ja'í.

³⁴Nu ra Pedro bi 'yɛmp'a:

—Eneas, da záli nangué ra Jesús, dami ndants'i pants' ni fidi, bi 'yɛmbi.

'Bex bi ndants'a ra Eneas bʊya.

³⁵Ne gátho ngue 'bʊpʊ Lida nɛpʊ Sarón bi 'yɛc'yei ra Hmu 'bʊ mín nu'a bin ja, ne bi hyɛsɛ yú t'ɛc'yei.

Nu'a ra Dorcas bi dambɛni 'bʊ mi du

³⁶Ne nu'a yʉ pa ʉ, mí 'bʊpʊ ja ra hnini Jope n'da ra xisu gue ra 'yɛc'yei, í Tabita, ne í Dorcas ngue rá nde yʉ griego. Nuna ra xisu ɛmme xʉn ngu ran hugcate mí ɔrpa yú mijá'ihʉ. ³⁷Pe nuya bin zäman'ʉ, ne bi du. Nu'bu mi 'berpa rá ja'í, bi jäxpʊ bí ja n'da ra t'ots'i magats'i. ³⁸Nu ra hnini Lida mí hán bʊ Jope. Nu'bu mí 'yøh yʉ 'yɛc'yei, gue 'bʊpʊ Lida ra Pedro, bi mbɛhn'dʉ yoho yʉn 'yohʊ gue ba ɔrpa ra ts'ɛdi ba ɛhe. ³⁹Nu ra Pedro bʊya 'bex bán 'yohʊ ʉ. Nu'bu mí zøhø, 'bex bi ts'ixpʊ magats'i ja a ra cuarto guerpʊ mí 'bä'ʉ yʉ hyoya xisu mí zoni. Ne bi 'yut yú he xí t'ɔrpabi, gue bi 'yørpa ra Dorcas 'bʊ mi 'bʊi. ⁴⁰Pe nu ra Pedro bi xifi:

—Dami pømhbu ts'ʉ n'da zʉ ora gátho ahʉ.

Ne bin danyahmu ne bin yaui Oja. Ne bi hyant'a gue bi du, bi 'yɛmbi:

—Tabita dami ndants'i, bi 'yɛmbi.

'Bex bi zøt' rá dā, ne nu'bu mín nu ra Pedro, bi hyudi. ⁴¹Nu ra Pedro bʊya bi bentpa rá 'ye ne bi xots'i, bim 'bäi. 'Bex bi zohn'dʉ yʉ 'yɛc'yei ne yʉ hyoya xisu bʊya:

—Dami nuhʉ na xí du, ne bi dambɛni ya, bi 'yɛmp'ʉ.

⁴²Nu'bu mí 'yø'ʉ gátho ra hnini Jope, xʉn ngu bi 'yɛc'yei ra Hmu.

⁴³Ne nu ra Pedro xʉn ngu ts'ʉ yʉ pa bá copʉ Jope, bām 'bʊpʊ rá ngu ra Simón. Nu ra Simón ra hoca xindani a.

Ra Pedro ne ra hmudofui Cornelio

10 Mí 'bʊpʊ n'da ran 'yohʊ í Cornelio, nubʉ ra hnini Cesarea. Gue nuna ran 'yohʊ im hmu nangué'ʉ n'da munts'i yʉ dofui gue'a ní t'ɛmbi Italiano ʉ.

²Nuna ra Cornelio madague'bu hing ra judío a, pe nu'a ne gátho 'bʊpʊ rá ngu mi thande Oja ne mí numansu a. Nzai mi un yʉn t'unni yʉ hyoya ne nzai min yaʉhʉ Oja.

³N'da ra pa mbe hyunde, tengu'bu bi 'ui 'bʊ mí nu n'da rām 'bɛhni Oja mahɛts'i, bi yærpʊ ja ra cuarto mí 'bäi, bi zofo:

—Cornelio, bi 'yɛmbi.

⁴Ne nu'bu mí hyandi, bin su ne bi dadi:

—'Be'a ma Hmu.

Nu ram 'bɛhni bi 'yɛmbi:

—Nu'a Oja im bɛn'i, ne i ø'bu guí yaui, ne in nu Oja 'bʊ gdí un yʉn t'unni yʉ hyoya. ⁵Nuya, gui pɛhn'dʉ 'da yʉn 'yohʊ bʊ Jope da dɪm bʊ n'da gue ra Simón, ne guet'a ra Pedro a, ne gua penhua. ⁶Nu'a ra Pedro i 'bʉhmbʉ n'da ran 'yohʊ í Simón gue ra hoca xindani a, ne i 'bʊpʊ ndendeja. Nu'a da xi'a'í 'be'a gui 'yøt'e, bi 'yɛn'a rām 'bɛhni Oja.

⁷Nu'bu mí gua'a im ma, 'bex bi mbeng mahɛts'i ram 'bɛhni. Nu ra Cornelio bʊya bi zohni yoho yú 'yɛhe ne n'da ra dofui ngue i numansu Oja, ngue rá 'yɛhe a. ⁸Ne nu'bu mi xifi gátho 'be'a bi xih rām

'behni Oja mahęts'i, bi mbenpə Jope ɯ bɯya.

⁹Man'da pa bɯya mbe huxyadi nu'bu bá ępə 'yu yám 'behni ra Cornelio, hántho Jope, nu ra Pedro bi ndexpu thi bu ja ra zę'ts'angu bu mí 'bɯi, guepə din yaui Oja. ¹⁰Nu'a ra Pedro ęmme bin tumanthuhu, ne gátho ní mba mahoqui ran ts'ihme, nu ra Pedro bɯya bi nu n'da ran t'uti, tengu'bu bi 'u.i. ¹¹Ne bi nu nsoqui mahęts'i, ne bá ęai tengu n'da ra the'bø't'e xun ndoho gue mfent'i yú ts'at'i. ¹²Ne ba 'yo bu ja ra 'bø't'e hont'a go 'be'a má zu'uę i ja goho yú gua, ne yu zate, ne yu pozə, ne yu doja. ¹³Nu ra Pedro bi 'yø'a n'da ra nde, bi t'ęmbi:

—Dami ndants'i gui hyo gue gui sa.

¹⁴Bi dą'a ra Pedro:

—Hin'na ma Hmu, nguetho njam'bu xtá sagä xun ts'o, gue'a i man nin t'ędi hingui ho 'bu ga sa.

¹⁵Ne bi 'yęmbi mahøn'a:

—'Yo guí ęna hingui ho 'be'a dá sändä da ts'a, ngue gátho dí hocä ɯ, bi 'yęmp'a ra nde.

¹⁶Ná hyundj bi sifi, bi ndex mahøn'a mahęts'i ra 'bø't'e. ¹⁷Nu ra Pedro, nu'bu gátho madí hyonya thoho ne im bęni 'be'a ní mba'a xí nu tengu ra t'i, 'bex bi zøh yám 'behni ra Cornelio. Ne mí 'bäpə thi ja ra goxthi rá ngu ra Simón, ne xí 'yänni hapə ja'a ra ngu. ¹⁸Nu'bu mí zøm bu, bi 'yänni:

—Ha 'bucua ra Simón Pedro.

¹⁹Ne gátho nín 'yomfęni ra Pedro 'be'a ní mba a xí nu, nu'a rá Hogandąhi Oja bi 'yęmbi:

—'Bəpə hyu yun 'yohə i hon'i.

²⁰Dami ndants'i, gui ęai ne gui

mbähä ɯ yun 'yohə, gui tenni ne hin gan su, nguetho nugä bá penhdä ɯ, bi 'yęmbi.

²¹Nu ra Pedro bɯya bi ęapə mi 'bäh yun 'yohə gue bá penh ra Cornelio, ne bi xifi:

—Nugä guecä guí hongui. 'Be'a gní hyonjə.

²²Bi dą'ɯ:

—Nu ra Cornelio ra ngərpa dofai bá pencähe. Nu ra Cornelio n'da ra hocj'ai gue i numansu Oja. Ne gátho yu judío i ndømanho nangu'e'a. Ne n'da ram 'behni mahęts'i bi xi'a da zonh'na'i, gue gui mba bu rá ngu, ne da t'ømanho 'be'a gátho gui xifi, bi 'yęn'a.

²³Nu ra Pedro bi xifi da yərpu mbo ra ngu, bin oxpu bɯya. Nu'bu mi hyats'i bi mbähä ra Pedro. Ne'ɯ 'da yu 'yęc'yei mí 'bəpə Jope bi mbähä.

²⁴Man'da pa bɯya bi zøm bu ra hnini Cesarea. Nu ra Cornelio xí zohni gátho 'bəpə ja rá ngu ne yú amigo, ngue dim peti bu ja rá ngu. Gátho i tøm'bu. ²⁵Nu'bu mí zøm bu ja ra goxthi ra Pedro, bá pøn ra Cornelio, bi dądi ne bin danyahmu bi dąnde. ²⁶Pe nu ra Pedro bi ęu'ts'i ne bi 'yęmbi:

—Dami ndants'i nguetho nugä dran 'yohə thohogä tengutho i, bi 'yęna.

²⁷Ne i yaui gátho án yut'a mbo rá ngu. Ne bi nu xun ngu xím peti bu.

²⁸Nu ra Pedro bi 'yęmp'ɯ bɯya:

—Guí pąhmbə hin 'yu man t'ędihe dyu judíohe gue dan uąns'hə o gue ga cəthe bu ja ni ngumhbə, nguetho hin gyu judío ahə. Pe Oja xə 'yurcagui gue xinga n'da yu jai ga ęmhbe hin da zä dan

yamanhohe, ogue ga ɛmfɛ hingui ho. ²⁹Janangue'a nu'bu gmí zoncagui, bá ɛcä ne nte mán t'änni dá änni. Nuya dín nde ga pađi hanja gá zoncagui, bi 'yɛn'a.

³⁰Nu ra Cornelio bi 'yɛm buya:

—Ná goho pa tengu ra ora jabuya, dá ɛ't' man ts'ihme 'bu mán yağä'be Oja, 'bex bi zø'a n'da ran 'yohu ua dí 'bui, mí he ra pahni di fɛxni.

³¹Ne bi 'yɛngui: “Cornelio, Oja bi 'yøde 'be'a gám ma ne bi nu yän t'unni gá un yu hyoya, ne im bɛn'a'i.

³²Nuya guin zohna ra Simón Pedro 'bupu Jope bu ja rá ngu ra Simón ra hoca xindanı a, ne i ja rá ngu bu ndendeja. Ne nu'bu da zøcua gan yaui,” ɛn'a ram 'behni mahɛts'i 'bu min zoqui. ³³Jananjabu dá zonzh'na 'i ne xän ho guá ɛhe. Nuya gäthogähe dí 'buhmbe ua ngue da nuje Oja, ga øhmbe 'be'a gätho da xije Oja, gue gui xije, ɛn'a ra Cornelio.

Bi sih ran ho ma'da'yo a ra Cornelio

³⁴Nu ra Pedro bi 'yɛmp'u:

—Nugä dí paçä ya hingui huahna Oja to'o da numanho gue'bu ra judío o hing ra judío. ³⁵Nu Oja da zini hont'a go nda'a ní nde i ya, ngue to'o gätho da numansu'a, ne to'o i øt' ran ho. ³⁶Guí paħmbu ram hma bá pencähe Oja dyu israelgähe, dyu judíogähe, bi ma nanguie ra Jesucristo, gue nu'a di hocpa ní mbui n'da, guehna rá Hmu u gätho hont'a go 'be'a ní nde i ya. ³⁷Ne guí paħmbu ram hma nanguie ra Jesucristo bi hmam bu gätho ra häi Judea, bí mbupu Galilea, gue'bu ya xí juah rá 'bɛfi ra Xuua Nxixya gue bi ma di xixyaba yu ja'i. ³⁸Ne

guí paħmbu Oja bi un rá ts'edi rá Hogandahi Oja ra Jesús, ra mengu bu Nazaret. Nu ra Jesús hønbu go hapu bin 'yo mí øt' ran ho, ne gätho u mín 'yohu ra zıthu bi hyønba thi ra zıthu. Gätho bi 'yøt'u nguetho min 'youi Oja. ³⁹Ne nugähe ma 'bäigähe a ra Jesús, dí mamhbe majuañi, nguetho dá nuhe 'be'a gätho bi 'yøt' ra Jesús nubu ma häihe dyu judíohe, nepu ma ngarpa hninihe Jerusalén. Ne m'bejua bi tho, bi guarpu ja ra pont'i. ⁴⁰Pe Oja bi xox'a ná hyupa, ne bi japi dá nugähe xän ho. ⁴¹Pe njom mi'da bi nu, høngdähe gue xí huancähe Oja. Janangue dí mamhbe majuañi, gue ya majuañi dán sihmegähe ra Jesús 'bu mi ndants' 'bu mi du. ⁴²Ne nu'a bi mbencähe gue ga xihmbe yu ja'i ne ga mamhbe, gue gue'a bi huahn'na Oja da 'yørpa ran juanbi yu ja'i 'bui ne'u xän du. ⁴³Ne guehna mím man'u gätho yú pøngahya Oja, gue gätho to'o da 'yɛc'yɛi nanguie ra Jesús, da hyän ra punbi nanguie yú ts'oqui, bi 'yɛn'a ra Pedro.

Nu'u hing yu judío bin t'un rá Hocandahi Oja

⁴⁴Ne i ya ra Pedro, 'bex bá ɛh rá Hogandahi Oja, gätho bi gohmbu yu ja'i i øh rá m hma ra Pedro. ⁴⁵Ne nu'u yu judío min 'yohu ra Pedro madí hyonya thoho 'bu mí bađi bin t'un rá Hogandahi Oja u hing yu judío. ⁴⁶Nguetho bi 'yøde bin ya 'da yu nde hing yú ndese u, gue bi 'yɛspa Oja 'bu mí ya. ⁴⁷Ne bi 'yɛn'a ra Pedro, bi 'yänni:

—Ha sä da mba ma hecpi ya 'bucua gue hin dín xixya, ne ya xu

hyañ rá Hogandahi Oja tengugahu, bi 'yena.

⁴⁸Ne bi ma di xixyabi nangué rá thuhu ra Jesucristo. M'bejua buya bi 'yap ra mate ra Pedro da gohmbu bu mi'da yu pa.

Nu ra Pedro i xih yu 'yeyeyei
bu Jerusalén hague án zä
bi 'yeyeyei u hing yu judío

11 Ne nu'u mi'da yú 'bäihü ra Cristo ne yu 'yeyeyei bu ra häi Judea mí øde gue yu ja'i hing yu judío bi hyañ rá m hman Oja. ²Pe nu'bu mí mbeng bu Judea ra Pedro, ne bi zøm bu Jerusalén, nu'u da yu judío yu 'yeyeyei bu, bi zu'a ra Pedro. ³Nu'u bi xi'a ra Pedro, bi 'yembi:

—Hanja gá mba bu yú ngu yu ja'i ngue hing yu judío, ne gán sihmehü u.

⁴Nu ra Pedro buya bi xifi 'be'a gätho xín ja, gue'bu mí dæ'mi bi xi Oja gue da zøm bu rá ngu ra Cornelio. Bi 'yena:

⁵—Mí 'bucä bu ra hnini Jope, ne mí yagä'be Oja. Dá nugä tengu'bu dá 'ui, bá çah mahets'i tengu n'da ra the'bø't'e. Ne bá çai mfent'i goho yú ts'at'i, ne bi zøpu dí 'bui. ⁶Nu'bu má handi dá nu hønt'a go 'be'a má zu'uë 'bucua ja ra häi. Dá nu'u ja goho yú gua, yu zu'uë ne yu zate ne mi'da. Ne dá nu yu pozü ne yu doja.

⁷Ne dá ø'a n'da ra nde bi xiqui: “Pedro, dami ndants'i gui hyo gue gui sa,” bi 'yengui. ⁸“Hin'na ma Hmu,” dá embi, “nguetho njam'bu dá sagä a man nin t'edi ngue hin ga sahe.” ⁹Pe nu ra nde mahets'i bi xiqui mahøn'a: “Pe 'yo guí ña hingui ho 'be'a dí sändä da ts'a,

ngue gätho dá hocä yu,” bi 'yengä a ra nde. ¹⁰Nhyundi bi 'yøt'e njabu, bi mba ra 'bø't'e bu mahets'i buya.

¹¹Ne 'bexque gue'a ra pa bi zøpu hyu yün 'yohu bu ja ra goxthi guepu däm 'bucä, gue yüm 'behni bá nexpu Cesarea, ne bi hyongui.

¹²Ne nu'a rá Hogandahi Oja bi xiqui ga tenni, ne nte män t'änni ga änni. Ne 'bäcua ya 'dato yu 'yeyeyei ngue dá mbähmbe. Ne dá cüthe bu ja rá ngu n'da ran 'yohu í Cornelio.

¹³Ne nu'a bi xije gue bi nu n'da rá m 'behni Oja mahets'i mí 'bäpu ja rá ngu, gue bi xifi da mbenpu ja ra hnini Jope 'da yün 'yohu, da 'yänni nanguecä. ¹⁴Ne bi xifi gue ga xifi hague dán zä dim pøhø, ne'u 'bäpu rá ngu. ¹⁵Ne nu'bu mí ju'a'a bi xic ra Cornelio, dá dæ'mi dá zocä buya. Ne nu'bu má dæ'mi dá mangä, nu rá Hogandahi Oja bá ñe ne bi gohmbu u mí 'bäpu buya, tengutho bi 'yørcahu rá mbudi thofo. ¹⁶Ne nubäya dá bængä rá m hma ra Hmu Jesús nu'bu mim ma: “Nu ra Xuua bi xixyá ahü ra dehe, pe nugä ga 'da ahü rá Hogandahi Oja,” bi 'yengähe ra Jesús, bi 'yæn'a ra Pedro.

¹⁷Ne xø bi 'yena:

—Nu'bu n'dat'a ran t'unni bi un Oja u, tengutho bi 'daju 'bu ya xtá çeyeiü ra Hmu Jesucristo, ha da zä ga serpä a in nde da 'yøt' Oja, bi 'yæn'a ra Pedro.

¹⁸Nu'bu mí 'yø'u yu 'yeyeyei 'bäpu Jerusalén 'be'a bi man ra Pedro, him mam bi zui pe bi 'yæspa Oja, ne bi 'yæn'u:

—A, njabu øt Oja 'bu, gue ne'u yu ja'i hing yu judío di japi di päh yün 'yomfëni nangué yú ts'oqui, ngue ne'u ñin ja ra temazai u, bi 'yæn'u.

Nu yu 'yɛc'yɛi dim peti bu Antioquía

¹⁹Nu'u 'da yu 'yɛc'yɛi ngue bi nu ran unbi bu Jerusalén 'bu mí mba ntho ra Esteban, bin 'uɛxt'u. Nu'u 'da bi mba bu n'danni yu häi Fenicia nepu Chipre nepu ja ra hnini Antioquía. Bi man rán ho ma'da'yo ra Cristo bu bim 'bui, pe hont'u yú mijudíohu bi xifi. ²⁰Pe nu'bu mí zòm bu Antioquía 'da yu mengu bu Chipre nepu Cirene, bi zo'u hing yu judío, gue ne'u bi xifi nangue ra Hmu Jesús. ²¹Nu'u mí ja ra ts'edi xun ho nangue Oja u, janangue'a xun ngu yu ja'i hing yu judío bi 'yɛc'yɛi, bi hyese yú t'ɛc'yɛi, ne bi den'na ra Hmu.

²²Ne bi 'yø'u yu 'yɛc'yɛi 'bupu Jerusalén gue bi 'yɛc'yɛi u 'da hing yu judío bu Antioquía. Janangue'a bi mbenpu a ra Bernabé. ²³Ne nu'bu mí zòm bu, bi nu ngue i nu rá mate Oja yu ja'i i 'bupu. Bin johya rá mbui ra Bernabé buya, ne bi zofo, bi xifi hin da hyegui, pe din 'yomanho bu ja rá 'yu Oja, ne da 'yørpa rá 'befi Oja ngue gätho yú mbui. ²⁴Nuna ra Bernabé n'da ra hocja'i na, ne mí ha rá ts'edi xun ho rá mbui nangue rá Hogandähi Oja in 'youi, ne mí ɛc'yɛi xun ho. Janangue'a xun ngu mi'da yu ja'i bi 'yɛc'yɛi ra Hmu.

²⁵Nubuya, bá pøm bu ra Bernabé, bi mba bu Tarso bi hyom bu ra Saulo. Ne nu'bu mi ðini, bi zixpu Antioquía. ²⁶Ne n'dajeya bäm 'buhmi bu, ne mi pa bu ja ram peti ne bi xänbi xun ngu yu ja'i. Guepu ra mbudi bi t'ɛmbi yu cristiano u yu 'yɛc'yɛi, gue mí nde da ma, i ten ra Cristo u.

²⁷Nu'u yu pa u, bá nepu Jerusalén 'da yu pøngahya, bi mba bu Antioquía. ²⁸Nu'a n'da í Agabo, bi ndants'i bim 'bäpu madim peti yu 'yɛc'yɛi, ne bi ma con rá ts'edi rá Hogandähi Oja. Bi ma gue din ja ra thuhu gätho ra ximhäi. Ne nuna bin ja 'bu mim hmuts'ut'abi bu Roma a ra Claudio. ²⁹Ne nu'bu mín ja ra thuhu, nu'u yu 'yɛc'yɛi bu Antioquía bi zänni hangu na ngu ts'u ra mbeti da baði n'da ngu n'da, gue da 'benpa u yú mi 'yɛc'yɛihu 'bupu ra häi Judea, ngue da mbäx'i ts'u. ³⁰Ne ngubu bi 'yø't'e, bi mbenpa ra mbeti u yú ngurpi yu 'yɛc'yɛi bu Judea, bi hyax'a ra Bernabé ne ra Saulo.

Bi tho ra Jacobo ne bi mba mfent'i ra Pedro

12 Nu'u yu pa u, nu ra ts'ut'abi Herodes bi manda da mba mfent'i yu 'yɛc'yɛi, bi d'u'mi di unba u. ²Ne bi manda ngue bi tho ra Jacobo rán 'yohu ra Xuua, ra juai í tho a. ³Nu'bu mi bäh ra Herodes gue i numanho yu judío hing yu 'yɛc'yɛi gue bi hyo ra Jacobo, bi bent'a ra Pedro, ne bin theui n'da ra dämpeti mí sänba Oja u yu israel, t'ɛmbi dābaxjua. ⁴Janangue'a him 'bex bi tho ra Pedro, pe bi jot'a fädi. Ne bi manda 'de'ma 'dato yú dofui ra Herodes di jamansu ra goxthi, 'da'i goho n'da cut'i. Mím bən'a ra Herodes xtán zixpu 'buh yu ja'i, mí ɛna xtá hyo bu 'bu mí gua'a ram peti ran dābaxjua. ⁵Nu ra Pedro guexta'a mí pa m'bädi xun ho bu ja ra fädi, pe nu yú mi 'yɛc'yɛihu bim peti, ne ɛmme bin yähu Oja nangue ra Pedro.

Oja bi guc'a ra Pedro nu'bu mí ofädi

⁶Nu ra xui a gue mi ðn'a ra Herodes xtán guc 'bu mí hyats'i, nu ra Pedro mi cät'inde yoho yu dofui, ne nu'a, nthu't'i yoho yu cadena, ne bin aha. Ne xø mí 'bäpu mil'da yu dofui bu ja rá goxthi ra fädi. ⁷N'dahmantho bi zøpu 'buh ra Pedro n'da rá m 'behni ra Hmu mahçts'i. Ne bi næcpu mbo ra fädi. Nu ram 'behni bi 'yanba rá hyo ra Pedro, bi 'yä'a, ne bi 'yembi:

—Ndants'a n'dihi, bi 'yembi.

Nu yu cadena bi xose gue'a män thu't'i rá 'ye. ⁸Ne nu ram 'behni bi 'yemp'la mahøn'a:

—Dami tüt't' ni ngu't'i ne gui 'yu't' ni thixfani.

Nu ra Pedro bi 'yøt'e tengu bi si'a. Ne xø bi 'yembi:

—Hye ni dapahni ne gui tengui.

⁹Nu ra Pedro bi den'na ram 'behni, bi bøm büya. Pe him mí pa 'bu majuañi gue'a rá m 'behni Oja bi zits'i, uague tengu'bu bi 'uitho.

¹⁰Ne nu'bu mi thopu bí 'bäh rá mbüdi yu mbädi, ne bi thopu ná yoho 'bäh yu mbädi, bi zøm bu bí ja ra jut'it'egui bu ja ra 'yu ní mba bu hnini. Bi xose ra jut'i ne bi bøm büya. Ne nu'bu min 'yo bu 'yu, bi 'ue'a rá m 'behni Oja, bi ts'o'a ra Pedro büya. ¹¹Nu'a ra Pedro, nu'bu mi baði 'be'a gätho bin ja, ngue majuañi ne hing ra t'i, bi 'yense:

—Dí paşegä ya gue ra Hmu mahçts'i bá pehna n'da rá m 'behni, ne bá juğä bu ja rá ts'edi ra ts'ut'abi Herodes, ne bi yangä nangué 'be'a nde xtá 'yörcä ma mijudíohe, bi' yense ra Pedro.

¹²Ne nu'bu mín 'yomfëni ts'u, bi mba bu ja rá ngu ra María, rá mbe

ra Xuua Marcos, ne xun ngu madím peti bu, i yañu Oja nangué ra Pedro. ¹³Ne nu'bu madí jät ra jut'i bu thi ja ra mbät't'i, bi mba bu n'da ra hmute, ra 'yëhe, í Rode, gue da baði to'o i 'bäpu. ¹⁴Ne nu'bu mí 'yörpa rá nde ra Pedro, bi baði to'o, ne emme madí johya. Pe him 'bex bi xocuabi nguetho in nde m'bet'o bi xi'a n'dihi yu ja'i 'bupü, gue 'bäpu ra Pedro bu ja ra goxthi. ¹⁵Nu yu ja'i bi 'yembi: —Guí häte.

Pe nu'a ra hmute guexta'a mi ma gue gue'a ra Pedro. Ne nu'u bi ma: —Gue'a rán dahi a.

¹⁶Pe nu ra Pedro bi thoc thoho di jät ra jut'i, ne nu'bu mi xocpi ne bi nu gue gue'a ra Pedro, bi hyonya thoho u. ¹⁷Pe nu'a ra Pedro bi uañba rá 'ye, ndepe din he. Ne bi xifi ha án zä bi gucpü ja ra fädi ra Hmu. Ne bi 'yemp'u yu ja'i:

—Dami xihmbu a man'da ra Jacobo, gue ra Santiago a, ne'u mil'da yu 'ygc'yei 'be'a bin ja, bi 'yena.

Ne bi bøn'a ra Pedro bi mba n'danni.

¹⁸Nu'bu mi hyats'i, emme bin ja ran cui, gue'da xnin 'yänthoho yu dofui, nguetho him bi baði 'be'a bin ja ra Pedro. ¹⁹Ne nu ra Herodes bi manda dí honi pe him bá thini. Ne nubüya bi 'yän'du yu mbängoxthi hague bin ja, ne bi manda ngue da tho'u büya. M'bejua bi bøn'a ra Herodes ra häi Judea, bi mba bu ja ra hnini Cesarea, ne bäm 'bupü.

Bi du a ra Herodes

²⁰Ne nu ra Herodes emme mí numan'u yu ja'i 'bupü ra hnini Tiro næpu Sidón. Pe nu yu ja'i bim peti, pe m'bet'o bin amigohu ra Blasto,

rám fäts'iui ra ts'ut'abi Herodes. Ne bi sih ra Blasto din hocpahü a ra Herodes, nguetho jatho dí nexpü 'be'a da zi yu ja'i bu bí ja rá häi ra Herodes. ²¹Janangue'a bi zän man'da ra pa büya, nu yu ja'i bim peti. Nu ra Herodes bi hye rá pahni emme xun ho, ne bi hyupü ja rá mexa, ne bin hõt'ahya. ²²Ne emme bi mbahni yu ja'i ne bi 'yën'a:

—Hing rá nde n'da ran 'yohü bu na ya nü, pegue rá nde n'da ra oja, sä ñn'a.

²³Dahmantho n'da rá m 'behni Oja mahets'i bi japi 'bex bin zäman'a ra Herodes, nguetho him bi ma ngue hinga gue'a Oja a, him bi 'yëspa Oja. 'Bex bi nequi yu zu'uë mbo rá foho, bi du büya.

²⁴Pe nu rá m Hman Oja bi thoqui bi hma, gätho bu n'danni bi 'yøh rá m Hman Oja yu ja'i.

²⁵Nu ra Bernabé ne ra Saulo, nu'bu mi guah yú 'befi, gue bi sifi da hyax ra mbeti bu Jerusalén, bá peng büya, bán 'yohü ra Xuua Marcos, bi zöpü Antioquia mahøn'a.

Nu ra Bernabé ne ra Saulo bi dämp' yu 'befi ngue bi mamp rá m hman Oja bu n'danni yu häi

13 Nubü ra hnini Antioquia mi 'bapü yu 'yëc'yei ngue nzai dim peti. 'Da'u yu pøngahya, ne 'da'u yu xänbate. Mí 'bapü ra Bernabé, ne Simón t'ëmbi Negro, ne ra Lucio ra mengu bu Cirene. Ne mí 'bapü ra Manaén, nu'a 'darpü bi mba ma tedeui ra Herodes rá ts'ut'abi ra häi Galilea, ne mí 'bapü ra Saulo. ²N'da ra pa nu'bu mí 'yøt' ram peti ü, ne mí ë't' yán ts'ihme, ne nu'a rá Hogandahi Oja bi 'yëmp'a:

—Dami 'ueju ya yoho yun 'yohü, ra Bernabé ne ra Saulo, nguetho xtá huanhdä ü da 'yøt' ra 'befi dá xifi, bi 'yëmbi.

³Nu'bu mí 'yë't' yán ts'ihme mahøn'a, bi 'yäp rá m fäts'i Oja 'bu mí dospa rá ya ra Bernabé ne ra Saulo.

Bin 'yëhmbü büya:

—Oja da zix ahü, bi 'yëmbi.

Nu'ü bi 'behni bi mam bu rá m Hman Oja bu Chipre

⁴Nubüya nu rá Hogandahi Oja bi zix'a ra Bernabé ne ra Saulo, bi mba bu ra hnini Seleucia. Nu'bu mí nexpü, bi hyu ra barco, bi mba bu ra häi Chipre, ra t'uhäi i ja bu made ra deja. ⁵Ne nu'bu mi zøm bu ra hnini Salamina, bi mam bu rá m Hman Oja bu ja yú niya yu judío. Ne ra Xuua Marcos mín 'yohü ne bim fäxpü. ⁶Nu'bu mi thopü gätho ra häi Chipre, bi zøm bu ja yú hyodi ra hnini Pafos. Ne bin tïmhbu n'da ra judío gue ra badi, ñna rá pøngahya Oja pegue ra hyäte a, nu rá thuhu í Barjesús. ⁷Nu'a mín 'youi bu ja rá 'befi ra Sergio Paulo, rá ts'ut'abi ra häi bu. Nu'a ra Sergio Paulo n'da ran 'yohü emme mí ja rán 'yomfëni xun ho. Nu'a bi zohna ra Bernabé ne ra Saulo nguetho nde da 'yøh rá m Hman Oja. ⁸Pe nu ra badi Barjesús, n'dat'a ra Elimas, bi 'yu't'a ra ts'ut'abi, nguetho hingui ndepe da 'yëc'yei a i sifi, ne bin junthü a ra Bernabé ne ra Saulo. ⁹Nu ra Saulo, n'dat'a ra Pablo a, n'youi xun ngu ra ts'edi nangue rá Hogandahi Oja a, emme bi hyët'a ran 'yohü ngue ra badi. ¹⁰Ne bi 'yëmp'a:

—Nu'i gra ndøhyäte ɛmme guín 'youi gätho 'be'a xən ts'o. Nu'i gra ts'unt'u i ra ɔamants'o. Nu'i gadí ɛcua 'u gätho xən ho. Ha njəm'bu gui 'ye'ts'a gní xih yu ja'i hingui ho 'bɛ da den Oja. ¹¹Nuya da 'yøt'a'i ran ɛnbi ra Hmu mahɛts'i. Gan xädä gue hin da zä gui nu ran nequi 'da yu pa, bi 'yɛmp'a ra Pablo.

'Bex bin xädä, bi gä 'bexui rá dä, ne bi hyoni to'lo da gɛrpa rá 'ye'a bɛya. ¹²Nu'bu mí nu'a ra ts'ut'abi 'be'a bin ja, bi hyonya thoho, 'bex bi 'yɛc'yei bɛya, nguetho ya bi ɓadi majuqani a rán xädi ra Hmu mahɛts'i ngue mím man'a ra Pablo.

Ra Pablo ne ra Bernabé nubɛ ra hnini Antioquía, gue ra häi Pisidia

¹³Nu ra Pablo ne'u mín 'yohɛ bi hyu ra barco, bi nexpɛ Pafos ne bi zøm bu Perge bu ja ra häi Panfilia. Pe nu ra Xuua Marcos bá ɛ'a, bá sotho ɛ mín 'yohɛ, ne bá peng mahøn'a bu Jerusalén. ¹⁴Nu ra Pablo ne'a ra Bernabé mín 'youi, bi nexpɛ Perge bi mba bu man'da ra hnini Antioquía bu ra häi Pisidia. Ne nu'bu mi zøn ra pa ran säya, bi yɛrɛ ja rá nijä yu judío ne bi hyupɛ ɛ. ¹⁵Nu'bu mi gua'a man'u 'bɛrɛ, ngue rá søcuɔ yún t'ɛdi yu judío ne rá søcuɔ yu pøngahya, nu'u di jamansu bu ja ra nijä bi xi'a ra Pablo ne ra Bernabé:

—N'yohɛ aui, nu'bu ja aui ts'u n'da ran zofo, dami xije ts'u.

¹⁶Bi ndants'a ra Pablo bɛya, bim 'bäi, bi uan rá 'ye ngue ndepe da 'yøh yu ja'i, ne bi 'yɛmbi:

—N'yohɛ ahɛ ma mi'israelhɛ, ne gätho ahɛ guín numansuhɛ Oja, dami 'yøhmbɛ ya. ¹⁷Nu'a Oja gue

dí tenhdɛ dyɛ israelhɛ, bi huan'dɛ mam bombøtahɛ ne bi japi bin xändi xən ngu nu'bu mí 'bɛrɛ ra häi Egipto, ne mí 'bɛrɛ tengu yu n'dan'yo ja'i. Ne nu Oja bɛya bá jɛc'u nangué rá ts'edi bu mi 'bui.

¹⁸Ne madague'a him madí döp Oja yú mbui ɛ 'bu mín 'yo mbe nyote njeya bu ma'ueni ɛ, pɛ guehma bin ja rá yembui Oja. ¹⁹Ne bi un'na ra häi Canaán ɛ ma mi'israelhɛ gue di manda zehɛ, 'bu mí jua'a bi hyo'u yoto yu nde xmi 'bɛrɛ. Ne bin zəm bu ma mi'israelhɛ bɛya. ²⁰Nu Oja bɛya bi japi bim 'bɛh yú ze'mi, ne goho ciento ne yote ma'det'a njeya madí manda ma mi'israelhɛ, asta gue'bu go mím 'bɛh ra pøngahya Samuel. ²¹M'bejua bi ndese yu ja'i n'da ra hmuts'ut'abi di manda ɛ. Ne bi jap Oja a ra Saúl dim hmuts'ut'abi bɛya. Nu ra Saúl, rá ta a ra Cis, gue rá m bombøta ra Benjamín mí 'bɛh maya'bu. Ne nu'a ra Saúl bim hmuts'ut'abi yote njeya. ²²Nu'bu mi 'uec Oja ra Saúl bɛya, bi japi bim hmuts'ut'abi ra David. Ne mi man Oja, bi 'yɛna: “Nuna ra David, rá ts'unt'u a ra Isaí, ɛmme dín numanho, nguetho da 'yørcä a ma pähä ne 'be'a gätho dín nde,” bi 'yɛn Oja, bi 'yɛn'a ra Pablo 'bu mín zo'u yú mijudío bu ra hnini Antioquía, ra häi Pisidia.

²³Ne bi thoqui bi man ra Pablo, bi 'yɛna:

—Ne gue'a ra David rá m bom'betona ra Jesús gue bá pɛncahɛ Oja, ma pørpatehɛ dyɛ israelhɛ, dyɛ judío, tengu mí man Oja maya'bu.

²⁴Ya ma guerpɛ di dɛmp'rä 'befi ra Jesús, nu ra Xuua mí xih ma mi'israelhɛ gue din xixyɔ to'o gätho

bi päh yú mbui nangué yú ts'oqui.
²⁵Nu'bu mi ts'atho da du a ra Xuua, nu'a mí mam buya: “Nu'a gá bəmhbü gue guecä pe hinga guecä. Pe m'bejua ba ghe, ne hin dí súcä tengu a, nguetho emme xun hets'i rá ts'edi a,” mí ɛn'a ra Xuua, bi 'yɛn'a ra Pablo.

²⁶Ne bi thoqui bi man ra Pablo, bi 'yɛna:

—Man 'yohü ahü, yúm bom'betoju ra Abraham, ne mi'da ahü gue ne'ahü guí numansuhü Oja, gueju bá pencahü na rám hma Oja, ne i ma hague dán zä di pøju. ²⁷Pe nu ma menguhü mí 'bupü Jerusalén, ne yú ngurpi ü, him mi paði gue gue'a ra Jesús mí o't' yü pøngahya, madague'bu i hmam bü ja ma nijahü gätho yú pa ran säya. Janangue'a bi 'yörpa ra Jesús tengu mán t'o't'i 'bü mí yapi gue da hyo. ²⁸Nu ra Jesús nte min dupate, pe bi si'a ra Pilato gue di manda da tho. ²⁹Ne nu'bu mí 'yörpe 'be'a gätho mán t'o't'i bü ja rám hman Oja, ne m'bejua büya bi mba ma ca'mi bü ja ra pont'i, ne bi t'ägüi. ³⁰Pe nu Oja m'bejua ts'ü bi xoxpü 'bü'ü xun du. ³¹Ne nu yün 'yohü mín 'yohü mam'bet'o a ra Jesús 'bü mí nexpü ra häi Galilea, ne bi mba bü ra dahnini Jerusalén, ne guet'ü i xih yü ja'i ü ya.

³²Necä'be dí xi ahü ya nangué ra Jesús, ran ho ma'da'yo gue'a mí xi Oja ü ma bötahü 'bü mí ma gue 'be'a majuañi din ja. ³³Ne gue'a bin ja a ya. Gue bi jacuahü 'bü mí xox'a ra Jesús, gue gueju dyam bom'betoju ü bi xi Oja majuañi. Tengu mán t'o't'i bü ja rám Hman Oja, ná yoho ra Salmo, i ɛna: “Nuya

nam pa ya, dí ɛts'i'i, da nu'ü yü ja'i ya gue majuañi ma Ts'unt'ü i,” mí ɛn Oja 'bü mi 'yɛna, bi 'yɛn'a ra Pablo.

³⁴Ne xø bi 'yɛn'a ra Pablo:

—Ne bi xox Oja a ra Jesús 'bü mí du, ne hin da du mahøn'a. Ne gue'a bi man Oja, 'bü mi 'yɛna: “'Dat'a ra hoganjapi ga 'da'i tengu dá xih majuañi ra David,” bi 'yɛn Oja, bi 'yɛn'a ra Pablo.

³⁵Ne xø bi 'yɛna:

—Ne gue'a bi mam bü man'da ra Salmo gue bi 'yo't'a ra David, bi xi Oja: “Hin gui jap'a ni Hoga Ts'unt'ü da 'ya a rá ngøc'yei,” bi 'yɛmbi.

³⁶Pe nu ra David nu'bü mí jua'a rá 'befi ngue bi 'yörpa rá pähä Oja gätho mí 'bäcua ja ra häi, bi du. Ne 'darpü yün 'yägüi yú bøta bi t'ägüi, ne bi 'ya bü rá ngøc'yei a büya. ³⁷Pe nu'a rá ngøc'yei ra Jesús, bi xox Oja a, him bi 'ya a. ³⁸Ma cu ahü, dín nde ahü gui paħmbü, nangué ra Jesús i jaju ra punbi nangué ma ts'oquihü, ne gue'a dí xi ahü a ya.

³⁹Hønt'a go to'o gahü ga döp ma mbuihü a ra Jesús, din jaju ra punbi gätho ma ts'oquihü. Ne madague'a dí øthü yün t'ɛdi ra Moisés bi xi Oja, pe hinga gue'ü dí punga ma ts'oquihü ü. ⁴⁰Dami 'yɛc'yeihü ra Cristo ya, janangue'a hin gui nuhü 'be'a bi man yü pøngahya bü ja rám Hman Oja, nu'bü mí ma:

⁴¹Damin 'yomfɛnihü ts'ü a gnán thennate thohü,

nguetho dí øt'ä n'da ra 'befi nuixte yü pa jabüya guí 'buhmbü.

Pe nu'bü hin gui 'yɛc'yeihü 'bü 'bo'o i xi ahü, gui hyonya thohohü 'bü bi mba ma ün'ni ahü, ne gui tuhü büya.

Gue'a mí man yu pøngahya 'bu mí 'yæn Oja, bi 'yæn'a ra Pablo.

⁴²Ne nu'bu mí bøm bu ja ra nija ra Pablo ne'a mín 'youi, ne nu'u 'da gue madim peti bu bi 'yöp ra mate gue da xih mahøn'a 'bu ni yoto u, tengu xí xih ya. ⁴³Ne nu'bu mí gual'a ram peti bu ja ra nija, xun ngu yú mijudíohe ne'u i æc'yei tengu yu judío, bi den'na ra Pablo ne ra Bernabé. Nu ra Pablo ne ra Bernabé bi xifi ngue di thoqui da 'yæc'yei ra Jesús, gue dí 'daju rá mate Oja a.

⁴⁴Janangue'a nu'bu mí zøn'a hyäto pa büya, ngue ra pa ran säya, mbe gätho na ngu yu ja'i 'bæpu ja ra hnini bim peti bu, ngue da 'yøh rám Hman Oja mahøn'a. ⁴⁵Pe nu'bu mi nu'u yu judío ngue ní mba bu ja yú nija gätho yu ja'i, ne bin seya u büya. Ne bin junthu ra Pablo ne mí æn'u him majuani a bi ma, ne bi c'aman'u a. ⁴⁶Nu ra Pablo ne ra Bernabé bi hyut'ran zambui ne nts'edi bi ma:

—Bi zän Oja m'bet'o thoho bi siju rám Hman Oja dyu judíohe, ne hin gá hyamhbü. Janangue'a hin nin sähu gui hyamhbü ra temazaï. Pe ga mbähmbe ga xihmbe yu ja'i hing yu judío ya. ⁴⁷Nguetho ra Hmu mahæts'i bi mbencähe ne mi ma:

Ya dá penh'nahu gui xihmbü yu ja'i hing yu judío, din ja ran nequi yú mbui.

Ne gätho ra ximhäi gui mamhbü hague dán zä ga yanba yú te yu ja'i, ne gue'a bi xije ra Hmu a, bi 'yæn'a ra Pablo.

⁴⁸Ne nu'bu mí 'yøh yu ja'i ngue hing yu judío 'be'a bi man ra Pablo, bin johya yú mbui, ne bi 'yæna:

—Xun ho rám Hman Oja, bi 'yæn'u.

Ne bi 'yæc'yei to'o gätho mán thahni gue din t'un'na ra temazaï. ⁴⁹Ne nu rám Hman Oja, ya gätho bu ja ra häi Pisidia bi hma. ⁵⁰Pe nu'u 'da yu judío bi parpa u 'da yu xisu, gue'u 'da mí søm bu ja yú nija ne mí pa nt'æspi bu ja ra hnini, ne'u mi'da yæn 'yøhu gue yu ngærpí bu ja ra hnini. Ne nu'u bi æcpa ra Pablo ne ra Bernabé büya, ne bi xifi da bøm bu ja yú häi. ⁵¹Janangue'a nu ra Pablo ne ra Bernabé bi huac yú gua yu fonthäi, ngue n'da ra hmæpya nde da ma, da nu rán theui a bi 'yøt'u. Ne bi mba bu ja ra hnini Iconio büya. ⁵²Pe nu yu 'yæc'yei bu Pisidia æmme bin johya, ne bi hyä ra ts'edi xun ho nangue rá Hogandähi Oja.

Ra Pablo ne ra Bernabé nubü ra hnini Iconio

14 Nubü Iconio, bi yærpü ra Pablo ne ra Bernabé bu ja yú nija yu judío, ne bi mam bu a rám Hman Oja. Ne bi ma xun ho, janangue'a xun ngu yú mijudíohe bi 'yæc'yei, ne'u yu ja'i gue hing yu judío. ²Pe nu'u 'da yu judío ngue him bi 'yæc'yei æmme madin 'yæthu u hing yu judío, bim parbi da zæ'u yu 'yæc'yei. ³Pe nu ra Pablo ne ra Bernabé nya'a bim 'bæpu, nguetho xun ngu bi 'yæc'yei bu, ne bi hyut'ran zambui bi ma nangue ra Hmu mahæts'i. Nu ra Hmu bi un yú ts'edi u ngue da 'yøt' yu hmæpya ne yæn t'øt'e nuixte, guæpu da bæh yu ja'i, Oja in 'yøhu ra Pablo ne ra Bernabé. ⁴Pe nu yu ja'i bu ja ra hnini bin heque. 'Da'u bi den yu judío hing yu 'yæc'yei, ne 'da'u bi den ra Pablo

ne ra Bernabé. ⁵Janangue'a, nu yu ngurpi bu ja ra hnini bi un ran t'edi u hing yu 'yɛc'yei, yu judío u'da, hing yu judío u'da, gue da zu'u, ne di bat'ado u. ⁶Pe nu ra Pablo ne ra Bernabé, 'bu mí bađi 'be'a nde da 'yørpe, bi 'dagui, bi mba bu ja ra hnini Listra, nepu ra hnini Derbe nubu ra häi Licaonia. Ne bin 'yo gätho ra xequi bu. ⁷Nepu bá mam bu rán ho ma'da'yo ra Cristo bu u.

Bi mba ma bat'ado ra Pablo bu Listra

⁸Nubu ja ra hnini Listra mí 'bupu n'da ran 'yohu, ra dogua, ngue ya xín jabu 'bu mim 'bui. Ne mí hurpu nguetho hin jam'bu bin 'yo. ⁹Nu ran 'yohu i øde 'be'a bi man ra Pablo. Nu'bu mí hyet a ra Pablo, mí pađi 'be'a mím ben'a zu dogua, ngue ya i ɛc'yei gue dí hocpa rá gua ya. ¹⁰Janangue'a nu ra Pablo nts'edi bi ma:

—Ndants'i gam 'bäi.

Nu ran 'yohu buya 'bex bi zägui bin 'yo. ¹¹Ne nu'u yu ja'i, nu'bu mín nu 'be'a bi 'yot'a ra Pablo, nts'edi bi mbafi, ne bin ya yú nde 'u licaonia, bi 'yena:

—Nuya yu oja ya, pe bi nequi tengu'bu yun 'yohu, bi zocua ja ra häi dí 'buhmbu, bi 'yena'u.

¹²Nu ra Bernabé bi 'yembi tengu rá thuhu yú oja zehé ra Júpiter, ximangutho a ra Pablo bi 'yembi tengu rá thuhu yú oja zehé ra Mercurio. Nguetho man'da mi ya'a ra Pablo, ne i ɛmbi rá pøngahya ra Júpiter a ra Mercurio. ¹³Nu'a ra mbäjä buya, ngue mí pep'a yú oja Júpiter, mí ja bu n'da ra ngu bu ndehnini, gueru mí thande ra Júpiter yu ja'i. Nu'a ra mbäjä ne'u

'da yu ja'i bá si yun dani gueru 'buh ra Pablo ne ra Bernabé, ɛmbi ra Mercurio ne ra Júpiter, gue da hyo yun dani da mbøspe. Ne bá ca yu døni, gätho da mbøspe. ¹⁴Pe nu'bu mí bađ ra Bernabé ne ra Pablo 'be'a i nde da 'yot'u yu ja'i, bi yurpu 'buh yu ja'i, bi dun yú pahni, ndepe da bađ yu ja'i hingui numanho 'be'a nde da 'yot'u, ne bi 'yembi:

¹⁵—N'yohu ahu hanja ngubu gní 'yøthu. Nguetho dyán 'yohu thoho'be, pe bá ɛ'be ua gue dín nde ga xi a'be gui 'yes'hü 'be'a guí øthu, nguetho säti thoho 'be'a guím bømhbü. Nde'bu gui 'yes'hü gní thandehü u guí ɛmfu yu oja ua ja ra häi, ne gui thandehü majuani Oja. Nguetho gue'a bi 'yot' mahets'i necua ja ra häi ne ra deja ne gätho i ja ua. ¹⁶Nu'u yu pa bi thogui, Oja bi hyetho yu ja'i da 'yøzehé yú pähä zehé. ¹⁷Pe nu Oja buya za i urcahu rá hogan 'yomfeni i ørcahu, gue bí penh ra 'ye ne di japi din ja ma huqihü, ne di 'daju 'be'a dí sihu ne di 'daju ran johya ma mbuihu, bi 'yena ra Pablo.

¹⁸Madague'bu ngubu mí man ra Pablo, pe xun hei bu í hecpa yu ja'i gue hin da mbøspe.

¹⁹Pe bi zøm bu 'da yu judío bá nexpu ra hnini Antioquia bu ja ra häi Pisidia, nepu Iconio, ne nu'u bi parba yu ja'i da zuh ra Pablo ne ra Bernabé. Nu yu ja'i buya bi bat'ado ra Pablo ne bi gurpu häi, bi hyøn'a thi bu ja ra hnini, ne ɛmbi gue ya bi du. ²⁰Pe nu'bu mí zøh yu 'yɛc'yei bu 'ben'a ra Pablo, bi ndants' puya, ne bi mba mahøn'a bu ja ra hnini. Nu'bu mí hyax buya bi mbe ra Bernabé bu ja ra hnini Derbe.

²¹Nubũ ja ra hnini Derbe bi mamp'a rãn ho ma'da'yo ra Cristo, ne xũn ngu bi 'yẽc'yeyi. Ne nubũya, nu ra Pablo ne ra Bernabé bá nexpũ, bi thoh mahõn'a bũ ja yũ hnini Listra ne Iconio nepũ Antioquía bũ ra hãi Pisidia. ²²Guepũ bi thoqui bi hæť ra ts'edi yú mbũi yũ 'yẽc'yeyi, ne bi xifi di thocta a dí 'yẽc'yeyi, nguetho gãtho to'o da yũrpũ di manda rá ts'edi Ojã, jatho da nu xũn ngu yũn ũnbi. ²³Ne nubũya nu ra Pablo ne ra Bernabé bi 'yẽ't' yũn ts'ihme 'bũ mí huan'dũ din ngũrpi n'da ngu n'da bũ ja yũm peti. Ne bi 'yãp Ojã ngue da mbãx'ũ yũ ngũrpi. Ne bi dãp'a Ojã ũ gãtho na ngu ũ yũ 'yẽc'yeyi gue di jamansu, nguetho bi 'yẽc'yeyi Ojã ũ.

**Bá peng bũ ra Pablo ne ra Bernabé
bũ Antioquía ra hãi Siria**

²⁴Ne nubũya ra Pablo ne ra Bernabé bi thopũ ra hãi Pisidia ne bi zõm bũ ra hnini Perge nubũ ra hãi Panfilia. ²⁵Ne guepũ bi mamp'a rãn ho ma'da'yo ra Cristo. M'bejua bũya bi mba bũ ra hnini Atalia. ²⁶Guepũ bi hyu ra barco bi mba bũ Antioquía bũ ra hãi Siria, guepũ ra mbũdi xí un Ojã yú 'befi ũ, ne xí t'ãp rãm fãts'i Ojã ũ. Ne nuya bi juah ya. ²⁷Nu'ũ mi zõm bũ, bi ma dim peti yũ 'yẽc'yeyi, ne bi xifi gãtho bi 'yõt'e ngue bi zẽ'a Ojã, ne bi xifi ne'ũ hing yũ judío bi jap Ojã bi 'yẽc'yeyi. ²⁸Ne nu ra Pablo ne ra Bernabé, nya'a bim 'bũhmbũ yũ 'yẽc'yeyi bũ bũya.

Bim peti yũ ngũrpi bũ Jerusalén

15 Nu'ũ yũ pa ũ bi zõm bũ Antioquía 'da yũn 'yohũ

bi nexpũ ra hãi Judea. Ne sä bi xi'ũ yũ 'yẽc'yeyi hing yũ judío ngue hingui sä dim põ'a n'da 'bũ hinga nthequi yú xifani, tengu bi xãnba ra Moisés ũ yũ judío. ²Nu ra Pablo ne ra Bernabé nts'edi bin junthũ ũ, janangue'a bi t'ẽmbi da mba bũ Jerusalén, ne'ũ mi'da yũ 'yẽc'yeyi, din yãhũ bũ yú 'bãihũ ra Cristo ne'ũ mi'da yũ ngũrpi bũ, nangue 'be'a bi man'ũ yũn 'yohũ.

³Janangue'a nu'ũ yũ 'yẽc'yeyi bũ Antioquía bin 'yẽhmbũ bũya, bi mbenpũ ja ra 'yu ũ. Ne nu'ũ mi hyãx ra 'yu ní mba Jerusalén, bi thopũ ja ra hãi Fenicia nepũ ra hãi Samaria. Ne nubũ bi thogui, bi xih yũ 'yẽc'yeyi ngue bi hyẽ'ũ yú t'ẽc'yeyi zehẽ ũ hing yũ judío, ne bi den ra Cristo. Ne nu'ũ mí 'yõt'ũ yũ cu nangue ra Cristo 'be'a bi man ra Pablo, bin johya bũya.

⁴Nu ra Pablo ne ra Bernabé ne'ũ mín 'yohũ bũya, bi zõm bũ Jerusalén. Ne nu yú 'bãihũ ra Cristo ne'ũ mi'da yũ ngũrpi mi 'bũpũ, ne gãtho mi'da yũ 'yẽc'yeyi, bin johya 'bũ mín nu'ũ, ne bim petihũ. Ne nu ra Pablo ne ra Bernabé bi ma gãtho 'be'a bi 'yõt'e, ngue bi zẽ'a Ojã 'bũ mí xi'ũ hing yũ judío. ⁵Pe 'da'ũ yũ judío, yũ fariseo ũ ngue mí ẽc'yeyi, bim 'bãi ne bi 'yẽna:

—Jatho da mba nthequi yú xifani yũ 'yẽc'yeyi gue hing yũ judío, ne da sifi da 'yõt' yũn t'ẽdi ra Moisés, bi 'yẽn'ũ.

⁶Nu'ũ yú 'bãihũ ra Cristo bũya, ne'ũ mi'da yũ ngũrpi, bim peti ngue bin 'yãn'dũ 'be'a man'da xũn ho da 'yõt'e. ⁷Ne nu'ũ nya'a thoho madín 'yomfẽnũ ũ, bim 'bã'a ra Pedro, ne bi 'yẽna:

—N'yohu ahu, guí p̄hmbu gue maya'bu ts'u bi xicā Ojā n'dandī gue ga xi'u 'da yu jā'i hing yu judío ran ho ma'da'yo. Ne nangué dá mangä, bi zä bi 'yøde ne bi 'yɛc'yei. ⁸Nu Ojā gue i p̄rpa yú mbui yu jā'i, bi jāu ga p̄hmbu i sin'u hing yu judío, nguetho bi un rá Hogandāhi Ojā u, tengu bi 'dajū dyu judíoḥu. ⁹Nu Ojā him bi 'yøt'a n'da ran heque nanguēju dyu judíoḥu ne'u hing yu judío, p̄e ne'u bi japi bi bo yú mbui ngue bi 'yɛc'yei. ¹⁰Nuya hanja guí ɛmhbu hin da zin Ojā u gue him bi 'yøt' yún t'ɛdi ra Moisés, p̄e ya bi zin Ojā u. Nguetho guí ɛmhbu i jatho da 'yøt'u yun t'ɛdi, tengu'bu gui hyøspahu n'da ra 'beni, gue hin dá häthū, xinga gue'u mam bombøtahu xtā hyät'i, bi 'yɛn'a ra Pedro.

¹¹Ne xø bi 'yɛna:

—P̄e nuju dí ɛc'yɛihu ngue da mba ma pøhøgāhu nangué rá mate ra Hmu Jesús, ngutho'u hing yu judío, bi 'yɛn'a ra Pedro.

¹²Ne nubūya bi yā ra Bernabé ne ra Pablo, ne bi xi'u 'be'a gätho bi 'yøt'e nangué rá ts'edi Ojā, yu hmepya ne yun t'øt'e nuixte ngue bi 'yørpu 'buh yu jā'i hing yu judío. Ne gätho ná yā'u njom bin yā. ¹³Nu'bu mí gua'a bi ma ra Pablo ne ra Bernabé, nu ra Jacobo Santiago bi 'yɛmp'u madim peti bu:

—N'yohu ahu gui 'yøhmbu ya 'be'a dí mangä. ¹⁴Nu ra Simón Pedro ya bi xiju ha ín ja Ojā ra mbadi bi huahn'ni 'da yu jā'i hing yu judío ngue da 'yɛc'yei. ¹⁵Ne ngutho bi man yu pøngahya 'bu maya'bu, 'bu mi 'yo't'i 'be'a bi man Ojā.

¹⁶Bi 'yɛna:

M'bejua gua pengä mahøn'a, ne ga japi din thandegui mahøn'a tengu mi thandegui nu'bu mí 'buh ra David.

Tengutho 'bu di hoc mahøn'a n'da ra nija gue xun yøt'e.

¹⁷Ne gätho mi'da yu jā'i da hyongui, guēcä dra Hmu mahɛts'i.

Gätho to'o yu jā'i hing yu judío ngue ma mbeti u, da hyongui.

¹⁸Njabu bi man Ojā maya'bu ne bi japi bi fāhya gue'bu go maya'bu.

¹⁹Janangu'e'a dí xi ahu ya, ɛn'a ra Jacobo, nde'bu hin te ga xihmbu da 'yøt'a xun hei u hing yu judío, gue nu'u xí hyese yú t'ɛc'yei ne i ten'na Ojā. ²⁰P̄e ga othu n'da ra søcuā, ne ga xihmbu u da hyegui gätho yún t'øt'e yu hmite, ne hin da 'yøt' yun 'yomt'ɛni, ne hin da za ra ngø gue him bi bøn rá ji 'bu mí tho, ne hin da zi ra ji. ²¹Janangu'e'a hin di unba yú mbui to i ten yún t'ɛdi ra Moisés, nguetho xun ngu yu jeya xí thogui i hmam bu ja yú nija yu judío yún t'ɛdi ra Moisés, gätho yu hnini i hma 'bu ra pa ran ts'äya, bi 'yɛn'a ra Jacobo.

²²Gätho yu 'yɛc'yei ne yú 'bāihu ra Cristo ne mi'da yu ngurpi bi numanho 'be'a bi man'a ra Jacobo. Ne mi ɛn'u gue da thanh'ni 'da da 'behni da mbähä ra Pablo ne ra Bernabé bu Antioquía. Ne bi thanh'na ra Judas t'ɛmbi Barsabás ne ra Silas, ne gue'u 'da yú ngurpi yu 'yɛc'yei u. ²³Ne nu ra søcuā ngue bi gats'i bi ma:

“Nugähe, ma 'bäigähe a ra Jesucristo, ne mi'da gähe gue dyú ngurpigähe, ne gätho ni cuje

nangue ra Cristo, dí pen'nahü ra søcuä, ma cu ahü, ne dadí zengua ahe. Dadín cuhü nangue ra Cristo gyü jã'ihü ngue hin gyü judíohü guí 'bühmbü bü Antioquía, nepü gätho ra häi Siria nepü ra häi Cilicia.

²⁴Nugähe dá øhmbe ngue 'da yün 'yohü bi nexua bi mba bü, ne bi pat'ahü ne bi xi ahü ngue jatho da mba nthequi ni xifanihü ne gui 'yøthü rán t'ëdi ra Moisés. Pe nu'ü hin dá penhdähe ü. ²⁵Nugähe dãm petihe ne dá sänhde 'da yün 'yohü da mbähä ra Pablo ne ra Bernabé.

²⁶Nu ra Pablo ne ra Bernabé emme dí numanhohe, nguetho hingui su din 'yo bü hapü ena da tho, ngue da ma nangue ma Hmuhü ra Jesucristo. ²⁷Ne dá penhde ra Judas ne ra Silas da xi'asehü 'be'a dá othe. ²⁸Nguetho rá Hogandähi Ojä bi xije, ne dá numanhohe, ngue hin ga 'da ahü mi'da yün t'ëdi xün heí gui 'yøthü nangue yün t'ëdi ra Moisés. Hønt' ya zu ts'ü yün t'ëdi dá ot'ahe.

²⁹Nuya dí xi ahe ya, ngue hin gui sihü 'be'a bi 'bøspa yü hmite, xínga gue ra ji gui sihü, xínga gue gui sahü ra ngø gue him bi bøn ra ji 'bü mi tho. Ne hin gui 'yøthü yün 'yomt'ëni. Nu'bü gui hyehmbü gätho 'be'a dí xi ahe, xün ho 'bü. Ojä da mbäx ahü. Ne hønt'a dí xi ahe ya," bi 'yën'a ra søcuä bi 'yo't'a ra Jacobo Santiago 'bü mi ja ram peti bü Jerusalén, bi gax ra Pablo.

³⁰Ne nubäya, bi mbähä ra Pablo, ra Bernabé, ne ra Judas, ne ra Silas bü ja ra hnini Antioquía. Nu'bü mí zøm bü, bi ma dí peti yü 'yęc'yëi ne bi dã ra søcuä büya. ³¹Ne nu'bü mí nu'ü 'be'a mí mam bü ja ra søcuä, bi johya yú mbüi nangue ran zofo

bi sifi, ngue bi hyurpa yú mbüi.

³²Nu ra Judas ne ra Silas, ne'ü, yü pøngahyü ü. Ne nangue rán zofo ü bi hyurpa yú mbüi yü 'yęc'yëi. Ne bi mbäts'i da 'yęc'yëi xün ho. ³³Nu ra Judas ne ra Silas bim 'büpü Antioquía 'da yü pa. M'bejua bin 'yęte yü 'yęc'yëi, bi mbëhni da mbeng bü 'bü'ü ngue bá penh'dä.

³⁴Ne m'bejua him bi nde bi mbeng bü ra Silas, ne bá copü Antioquía.

³⁵Ne ra Pablo ne ra Bernabé bi gopü Antioquía. Nu'ü ne'ü gätho mi'da yü xänbate bin xänbate bü, ne bi mamp'a ráam Hman ra Cristo.

Ná yondí bi mba n'danni ra Pablo, bi man ráam Hman Ojä

³⁶Nu'bü mí tho'i 'da yü pa, ra Pablo bi 'yemp'a ra Bernabé:
—Ga mbe bü ja n'da ngu n'da yü hnini xtán 'youi xtám mammi ráam Hman Ojä. Ga nuui ma cuhü nangue ra Cristo 'be'a di ja'ü.

³⁷Nu ra Bernabé bi nde da zix'a ra Xuua Marcos. ³⁸Pe nu ra Pablo him mi nde da zix'a, nguetho nu'a bi 'dapü Panfilia, ne him bi thoc rá 'befi bü. ³⁹Ne hinga 'da'angu bi bëmmi ne bin heque. Nu ra Bernabé bi zix'a ra Marcos bi hyu ra barco í mba bü ra t'uhäi Chipre. ⁴⁰Nu ra Pablo bi huanh'na ra Silas ngue da mbe. Ne nu yü 'yęc'yëi bü Antioquía bin yähu Ojä, bi 'yäp rá mate Ojä nangue'ü. Bi mba büya. ⁴¹Ne nu'ü bi thopü ra häi Siria nepü Cilicia, ne nya'a ts'ü bim 'büpü hapü bi thogui, gue bi hãt ra ts'edi xün ho yü 'yęc'yëi bü.

Nu ra Timoteo bin 'yohü ra Pablo ne ra Silas

16 Nu ra Pablo ne ra Silas bi mba bü ra hnini Derbe

neꝑu Listra. Ne bin t̃mhbu bu n'da ra 'yɛc'yei, ra Timoteo na. Nu rá mbe ra judío, ne ra 'yɛc'yei a, pe nu rá ta, ra mengu bu Grecia a. ²Nu yu 'yɛc'yei bu Listra neꝑu Iconio bi mamano nangué ra Timoteo. ³Ne nu ra Pablo bi nde din 'youi a, janangué'a bi hyeꝑa rá xifani, gue hin di ʉ't' yú mbui yu judío. Nguetho gátho yu judío 'buꝑu i paði ngue rá ta ra mengu bu Grecia a. ⁴Ne gátho yu hnini bu bi thogui bi xih yu 'yɛc'yei da 'yøt'e 'be'a bi man ra Jacobo ne yú 'báihũ ra Cristo ne yú ngurpi yu 'yɛc'yei bu Jerusalén, ngue 'be'a xun ho da 'yøt'ũ hing yu judío. ⁵Ne gátho yu 'yɛc'yei bi thochtatho bin te yú mbui nangué 'be'a bi 'yɛc'yei. Ne mpa 'bu mpa 'bu man'da i hux'a ná ngu yu 'yɛc'yei.

**Nu ra Pablo bi 'uĩ tengu'bu
n'da ra mengu Macedonia**

⁶Nu'ũ bi thocꝑu ra hãi Frigia neꝑu ra hãi Galacia buya, nguetho him bi jap'a rá Hogandahi Oja xtá man ram hma bu ra hãi Asia. ⁷Nu'bu mi zøm bu ra hãi Misia ɣna xtá mba bu ra hãi Bitinia, pe nu rá Hogandahi Oja xinga gueꝑu bi japi da mba bu. ⁸Bi thorpũ ja ra hãi Misia buya, bi mba bu ra hnini Troas bu ndendeja. ⁹Ne nubuya nu ra Pablo bi nu n'da ran t'uti 'bu mín xui, tengu'bu ra t'ĩ, ɣna gue'bu n'da ran 'yohũ ra mengu Macedonia mí 'bãꝑu ja rá hmi, ne bi 'yɛmbi: “Ba ɛꝑua ja ra hãi Macedonia ne gui zeje ts'ũ,” bi 'yɛna. ¹⁰Ne nugã dra Lucas, dí o't'ã ra sœꝑu i ja ua, dín nde ga mbãhmbe bu ra Pablo. Ne nangué'a bi t'ut'a ra Pablo, janangué'a 'bex

dán sãhe ga mbãhmbe bu ja ra hãi Macedonia, nguetho dá hãxhe njuani ngue'a Oja bi zoncãhe bu, in ndeje ga mambe bu ran ho ma'da'yo dí yanju a.

Bi zøm bu Filipos ra Pablo ne ra Silas

¹¹Nu'bu má pømhbé bu Troas dá huhe n'da ra barco ne njuantho dá uenthe bu ja ra t'uhãi Samotracia gue i jabũ made ra deja. Nu'bu mi hyats'i dá thohmbe bu Neápolis. ¹²Dá nexhe bu Neápolis buya ne dá sømhbé bu ra dañnini Filipos, rán guat'i ra hãi Roma. Nu ra hnini Filipos man'da ja rá ts'edi xinda gue mi'da yu hnini bu ra hãi Macedonia. Ne dãm 'bũhmbe bu 'da yu pa. ¹³Ne nu'bu ra pa ran säya dá pømhbé bu ja ra hnini, dá mbãhmbe bu ja ra ndendaþhe gueꝑu zañt'a min yaħu Oja yu ja'ĩ. Ne dá huhmbe bu, dá xihmbe rá m Hman Oja ʉ yu xisu ngue madím peti bu. ¹⁴Ne nu n'da ra xisu í Lidia ra mengu bu Tiatira, bi 'yøde 'be'a dá mambe. Nu'a ra Lidia ra mbã'bøt'e na, i pä ra 'bøt'e xun juꝑoi ngue xun ho. Nu'a i ɛc'yei ne mi numansu Oja, janangué'a bi xocua rá mbui da 'yøde xun ho 'be'a bi man'a ra Pablo. ¹⁵Nu ra Lidia bin xixya buya ne gátho 'buꝑu rá ngu. M'bejua bi xicãhe:
—Nu'bu guí ɣna majuañi dí ɛc'yei ra Hmu mahɛts'i, ba ɣhmbũ ua ja ma ngu gam 'bũhmbũ ua 'da yu pa, bi 'yɛñje.

Ne bi 'yørcahe ts'edi janangué'a dá mbãhmbe.

¹⁶N'da ra pa nu'bu má mbãhmbe bu zañi bi yaħu Oja yu ja'ĩ, dán c'athe n'da ra hmute ra 'yɛhe. Nu'a man ra 'yøde nangué ra zĩthu min

'youi, ne mí taha xun ngu ra mbeti di un'du yú hmu. ¹⁷Nu'a ra hmute mi ten'na ra Pablo necähe. Bi mbafi bi 'yëna:

—Nuya yun 'yohu, yú mbefi Oja nuixte thoho, i xangahu Hague dán zä dam pøhmbu, bi 'yëna.

¹⁸Ne xun ngu yu pa ngubu mi øt' ra hmute. Madí xømbui ra Pablo ne bi xi'a ra zithu min 'youi ra hmute:

—Nangue rá thuhu ra Jesucristo dami pøm bu rá mbui na ra hmute, bi 'yëmbi.

'Bexque bi bøn ra zithu büya.

¹⁹Nu'bu mí pah yú hmu ra hmute gue him man zä da dap rán zäbi, bi bent'a ra Pablo ne ra Silas, ne bi zixpu ja ra tai gueru 'buh yu ze'mi. ²⁰Ne nu'bu mi dä bu 'buh yu ze'mi, bi 'yëp'u:

—Nuya yun 'yohu 'bucua, yu judío ya. Ne in nde di ts'on yu ja'i 'bucua ja ma hninih. ²¹Ne i man yun t'øt'e gue hingui sä ga øthu, nguetho nuju dyu romanohu. Ne hin'yu man t'ëdi ga øthu a i xiju, sä bi 'yëp'u yu yapate.

²²Ne bi munts' yu ja'i ngue nde da zu'u. Nu yu ze'mi büya, bi manda da 'bøcua yú pahni, da mba m'bei ra Pablo ne ra Silas. ²³Ne nu'bu mi juadi ngue emme xí 'bei, bi mba njot'i bu ja ra fädi. Ne bi sih ra mbängoxthi da mbädi xun ho. ²⁴Nu'bu min t'un ran t'ëdi ra mbädi bi zixpu man'da mbo. Ne bi zemba yú gua bu ja ra fädiza.

²⁵Nu'bu mi zøm made ra xui büya, nu ra Pablo ne ra Silas min yahu Oja ne bin tuh yú thuhu Oja. Ne gätho mi'da yu ofädi mi øde. ²⁶Ne 'dahmantho 'bu mi mbädi bin ja n'da ra 'yänhäi, gue'bu go mi guhni

yú guangu ra fädi. Gätho yu jut'i bin zozehe ne gätho yu t'egui man thät'i yu ofädi bin zozehe. ²⁷Ne nu'bu mi nuh rá mbängoxthi ra fädi, bi nu gätho nsoqui yu goxthi, bi gux rá juai büya gue nde xtín hyose, nguetho mim beni ngue embi gätho xí 'da'u yu ofädi. ²⁸Pe nu ra Pablo nts'edi bi mba't'i, bi 'yëmbi:

—O gadín unba zehe nguetho gätho dí 'bucähe ua.

²⁹Ne nu'a ra mbängoxthi büya bi 'yä'a n'da ra sibi, bi yurpu mbo, ne emme di fet'i nguetho min su. Ne bi yørpü ja rá gua ra Pablo ne ra Silas.

³⁰Ne bi gucpü thi u, ne bi 'yänni:

—N'yohu aui 'be'a sä ga øt'ä ngueru da zä dam pøcä, bi 'yëna.

³¹Nu ra Pablo ne ra Silas bi 'yëmbi:

—Dami döp ni mbui ra Hmu, ra Jesucristo, di pun'na ni ts'oqui, ne da zimanho i, ne'u gätho 'bøpü ni ngu, 'bu di döp yú mbui a, bi 'yëmbi.

³²Nubüya bi xih rán ho ma'da'yo ra Cristo ne gätho 'bøpü rá ngu.

³³Ne nu'a ra mbängoxthi ne gätho 'bøpü ja rá ngu bin xixyá a ra xui a.

³⁴Nu'a ra mbängoxthi büya bi zix'a ra Pablo ne ra Silas bu ja rá ngu, ne bi 'ujini. Ne'a, ne gätho 'bøpü ja rá ngu emme bin johya nguetho bi 'yëc'yei Oja.

³⁵Nu'bu mí hyats'i, nu'u yu ze'mi bi mbenh'du yu asmayo da xih ra mbängoxthi da bøm bu ja ra fädi ra Pablo ne ra Silas. ³⁶Ne nu'a ra mbängoxthi bi xi'a ra Pablo büya:

—Nu yu ze'mi bá penh ra nde ga xoc'au. Nuya sä gui pømmi ne nte gui jai, bi 'yëmbi.

³⁷Pe nu ra Pablo bi 'yëmbi:

—Nugá'be dí çá'be ran t'ëdi bi bøm bũ Roma, pë guehma bi 'benzagá'be bũ 'bũh yũ ja'i, ne him 'be bi juangá'be pë bi goctá'be. Nuya ha ɛn'ũ gui jugá'be ngue njon da nu. Hin'na, hingui sä. Bá xifi ba ɛse da xogá'be, bi 'yɛna.

³⁸Nu yũ asmayo bũya bi mba bi xih yũ z'e'mi 'be'a bi ma ra Pablo. Nu yũ z'e'mi nu'bũ mi 'yøde ngue i çá yũn t'ëdi bũ Roma a ra Pablo ne ra Silas bũya, ɛmme bin su.

³⁹Ne nu'bũ bá ɛh yũ z'e'mi bũya, bi xocuabi ne bi 'yãp ra punbi, ne bi xi'ũ:

—Yørcache ra mate gui pømmi ua ja ra hnini, bi 'yɛmbi.

⁴⁰Pë nu ra Pablo ne ra Silas 'bũ mí bøm bũ ja ra fãdi, bi mba bũ ja rá ngu ra Lidia. Ne nu'bũ mi nu yũ cu nangue ra Cristo, bi hæť ra ts'edi yú mbũi ɛ, ne bi mba bũya.

Ran 'yo'ts'i bũ Tesalónica

17 Nu'ra ra Pablo ne ra Silas bi thopũ ja ra hnini Anfípõlis ne pũ Apolonia ne bi zøm bũ ja ra hnini Tesalónica. Guepũ Tesalónica bí ja bũ n'da rá niã yũ judío. ²Ne nhyu semana bim 'bũpũ, ne nu'bũ xũn dät yũ pa ran säya, bi mam bũ rá m Hman Ojã a ra Pablo. ³Ne jante thoho bi xifi xũn ho nangue ram hma mán t'o't'i maya'bũ, gue gue'a ra Cristo jatho da nu ran ɛnbi ne da du, ne m'bejua da ndants' mahøn'a bũ 'bũ'ũ xũn du.

—Ne gue'a bi nu ra Jesús a mán t'o't'i tengu dí xi ahũ, janangue'a ga pãhmbũ gue gue'a ra Cristo rá Thahni Ojã a, bi 'yɛm 'bũ mi xãnbi.

⁴Ne nu'ũ 'da yũ judío bi dãp yú mbũi ra Cristo, ne bi den'na ra

Pablo ne ra Silas. Ne ɛmme xũn ngu yũ mengu bũ Grecia ngue mi numansu Ojã bi 'yɛç'yɛi. Ne xũn ngu yũ xisu yũ mengu bũ grecia gue mí hnumansu, bi 'yɛç'yɛi. ⁵Pë 'da yũ judío ngue him mí ɛç'yɛi bin seya, ne bi zonh'nũ yũ ts'om'bãi bi xifi di parba yũ ja'i, asta gue'bũ gãtho ra hnini bi parbi. Ne nu'ũ bi mba bũ rá ngu ra Jasón, bi 'uɛxpã bũ rá ngu, i hon'a ra Pablo ne ra Silas, ɛna da gũqui gue di dã bũ 'bũh yũ ja'i. ⁶Ne nu'bũ him mi dãn ra Pablo ne ra Silas, bi zix'a ra Jasón, nts'edi bi gũts'i, ne mi'da yũ 'yɛç'yɛi, bi zixpũ 'bũh yũ z'e'mi bũ ja ra hnini. Bi mbafi ne bi 'yɛna:

—Guehna n'dat'a mbɛmhbũ ɛ yũn 'yohũ gue ya bi ts'oni gãtho ra ximhäi, ne bi zøcua ya. ⁷Ne nuna ra Jasón bi säyaba bũ rá ngu. Ne nu'ũ hingui numansu rán t'ëdi ma ts'ut'abihũ bũ Roma, nguetho ɛn'ũ i 'bũh man'da ra ts'ut'abi guehna ra Jesús, bi 'yɛn'ũ yũ ts'om'bãi.

⁸Nu yũ ja'i ne yũ z'e'mi bin cue 'bũ mí 'yøde 'be'a bi man'ũ. ⁹Ne nubũya nu ra Jasón ne'ũ mi'da bi thãcua ra mbeti gue da bøm bũ ja ra hnini ra Pablo ne ra Silas, ne bi mba ma thøgue bũya.

Bi zøm bũ Berea ra Pablo ne ra Silas

¹⁰Bexque guet'a ra xui a bin 'yɛhmbũ yũ 'yɛç'yɛi a ra Pablo ne ra Silas. Bi mba bũ ja ra hnini Berea. Ne nu'bũ mí zøm bũ, bi mba bũ ja rá niã yũ judío. ¹¹Nu yũ judío gue 'bũpũ, man'da xũn ho yú mbũi xinda gue'ũ 'bũpũ Tesalónica. Nguetho 'bexque bi xoc yú mbũi, mí ja ra pãhä ngue da hyãn a bi man ra Pablo. Ne gãtho yũ pa bi

neh yá sɔcuə Ojā maya'bu, ngue nde bu da bađi 'bu din theui u i man'a ra Pablo. ¹²Ne xun ngu u bi 'yɛc'yei. Ne yu xisu, yu mengu bu grecia, ngue mi hnumansu, xun ngu bi 'yɛc'yei, ximangut yun 'yohu bi 'yɛc'yei. ¹³Ne nu yu judío bu Tesalónica nu'bu mi bađi gue i man ran ho ma'da'yo bu Berea a ra Pablo, bi mba bu buya ngue di parba yu ja'i. ¹⁴Pe nu yu 'yɛc'yei 'bex bi zix'a ra Pablo bu ndendeja. Pe nu ra Silas ne ra Timoteo bi gopu Berea. ¹⁵Nu'u min 'yohu ra Pablo bi zixpu ja ra hnini Atenas buya. Ne bi mbeng bu, ne bi xi'a ra Silas ne ra Timoteo gue ra Pablo ndepe da mba bu n'dihi bu 'bui.

Bi zoh yu mengu Atenas a ra Pablo

¹⁶Ne nu'bu min dɔ'mate ra Pablo bu Atenas, ɛmme bi du rá mbui 'bu mín nu gátho ra hnini xí muns' yu nyogui. ¹⁷Janangue'a nu ra Pablo bin yađu yu judío bu ja ra nija, ne'u mi'da ngue mi thande Oja. Ne gátho yu pa mi yađu yu ja'i ngue gátho mi tım bu ja ra tai. ¹⁸Ne'u 'da yun 'yohu gue i tenba yú t'ɛc'yei zehɛ yu Epicúreos, ne mi'da i tenba yú t'ɛc'yei zehɛ yu Estoicos, bin yađu ra Pablo. Nu'u 'da bi ma:

—'Be'a ní mba i man na ra ndemhya n'yohu.

Ne'u mi'da bi ma, bi 'yɛna:

—Masque im ma ngue 'buh mi'da yu oja, bi 'yɛn'u.

Ngubu bi ma nguetho bi man ra Pablo nangue ra Jesús, ne bi ma ngue bi ndants' 'bu mi du. ¹⁹Nu'u bi zix'a ra Pablo bu ja ra nyuni t'ɛmbi Areópago bu ja ra hnini guepu zai i hman yun zofo. Ne bi xi'a ra Pablo:

—'Be'a nım hma guın nde gui xije, dın nde ga pađube. ²⁰Nguetho guı xije 'dan'yo yum hma ngue hin dí pađube, ne dın nde ga pađube 'be'a nám bɔn'a, bi 'yɛn'u.

²¹Nguetho yu mengu bu Atenas ne'u mi'da yu 'damhnini mí 'bɔpu, hɔnt'a numanho da 'yɔt'a, gue da 'yɔde 'be'a gue ma' da'yo, ne da ma.

²²Ne nu ra Pablo bi 'bá'inde bu ja ra junta guepu Areópago. Ne bi xi'u: —N'yohu ahu gyu menguhu ua Atenas, dá nugä ɛmme guı thandehu yu oja. ²³Nu'bu mán 'yogä bu ja ni hninihu dá nugä 'be'a guı thandehu. Ne dá nugä n'da ra mexado guepu guı thandehu man'da ra Oja, ne man t'o't'i bu: “Ra Oja ngue njongui pađi to'o a.” Nuya ga xi ahu ya nangue ra Oja guı thandehu pe hin guı pađubu to'o.

²⁴Nu'a Oja ngue bi 'yɔt' ra ximhäi ne gátho 'be'a i ja ua, nu'a gue'a ra Hmu mahɛts'i necua ja ra häi. Nu'a hingui 'bɔpu ja yu ngu i hɔh yu ja'i. ²⁵Ne nte di 'bedi, hingui jatho da hyanı 'be'a da 'yɔrpa yu ja'i nguetho gue'a di un ra te ne di un ran zaqui gátho to'o i 'bui. Ne gátho mi'da mahyoni di uni.

²⁶Ne 'dat'a ra ji bi 'yɔt' Oja gátho yu ja'i ngue gátho yu nde, ndepe dim 'bui gátho na nguni ra ximhäi, ne bi zänba yu pa dim 'bucua ja ra häi, ne bi zänbi hapu dim 'bui. ²⁷Njabu bi 'yɔt' Oja, ndepe gátho yu ja'i da hyon'a Oja nguenu da dıni. Pe majuanı hinga yatho i 'bu Oja 'bu ga homhbu ga pađubu a. ²⁸Nguetho nu Oja bi jaju dım 'buhmbu, ne bi jaju dí 'yohu, ne dadı 'yađubu. Tengu bi man'i 'da

ni 'yosøcuahũ nu'bu i ɛna: “Nuju yá ja'ligähũ Oja nguetho bi zänni dãm 'bũhmbũ ua,” bi 'yɛn'ũ. ²⁹Nu'bu gue'a Oja di 'daju ma tehũ, hanja gni 'yɛmfũ Oja a ra hmite ra c'axt'i o gue ra t'axi o gue ra do nt'øt'e ngue yú 'yɛ yũn 'yohũ, nangue yũn 'yomfɛnise. ³⁰Pɛ nu Oja him bi 'yũrpa ra güenda 'be'a mim bɛnse ɛ yũ ja'i 'bũ him mi ba Oja mam'bet'o. Pɛ nuya Oja bi ma ngue gätho yũ ja'i di päh yũn 'yomfɛni. ³¹Nguetho xũn zãn Oja n'da ra pa din ja ran t'änni nangue ra ximhäi. Da 'yøt'ran t'änni xũn ho n'da ran 'yohũ ngue bi huanh Oja. Nuna ran 'yohũ, Oja bi xox 'bũ mi du, janangue'a da bah yũ ja'i hingui hɛi da 'yøt' ran juanbi, bi 'yɛn'a ra Pablo.

³²Nɛ nu'bu mí 'yø'ũ yũ ja'i 'be'a mí man'a ra Pablo, gue bi ndans' 'bũ mi du, 'da'ũ bin thennate ne 'da'ũ mí ɛna:

—Ga øhmbũ mahøn'a nanguehna bi ndants'i.

³³Nu ra Pablo bi 'uɛpũ bũya. ³⁴Pɛ nu'ũ 'da bi den'na ra Pablo nɛ bi 'yɛc'yei. Nuna n'da, ra Dionisio na, gue n'da ra ze'mi bũ guerpũ madím peti yũ ja'i bũ Areópago. Nɛ n'da ra xisu, ra Dámaris, nɛ'ũ mi'da bi den'na ra Pablo.

Bi zøm bũ Corinto ra Pablo

18 M'bejua bũya nu ra Pablo bi bøm bũ Atenas, bi mba bũ ra hnini Corinto. ²Nɛ bin tĩmmi bũ n'da ra judío í Aquila, ra mengu ponto. Ja ní søhø bí 'yɛpũ Roma bũ ra häi Italia ra Aquila nɛ rá xisu Priscila, nguetho nu ra hmuts'ut'abi Claudio bá høn'a thi gätho yũ judío bũ ra dahnini Roma. Nu ra Pablo

bi mba bá nu'a ra Aquila nɛ ra Priscila bũya. ³Nɛ bin zãm bũ yú ngu, nguetho 'dat'a ra 'befi i øt'e, i øt' yũ ngu'bøt'e. ⁴Nɛ gätho yú pa yũn säya mí pa bũ rá ni ja yũ judío a ra Pablo, nɛ bi mam bũ ráam Hman Oja nɛ bi hyoni 'bɛpũ dí 'yɛc'yei yũ judío nɛ'ũ hing yũ judío.

⁵Nu'bu bá ɛpũ ra häi Macedonia ra Silas nɛ ra Timoteo, bi nu ra Pablo gue gätho yũ pa ɛmmɛ mi mam ráam Hman Oja. Mí xänba yũ judío ngue gue'a ra Jesús majuani ra Cristo mí tø'bũ yũ judío ngue din yante a. ⁶Pɛ nu yũ judío bi dũ'mi bi ɛcpa a, nɛ bi man yũ ts'ore nangue ra Pablo. Nɛ nu ra Pablo bũya bi huac rá pahni, n'da ra hmɛpya gue hingui numanho 'be'a i øt'ũ. Bi 'yɛmbi:

—Ya ni ts'oqui zehɛhũ ngue hin gá hyan ra te mazai, tengu'bu gán hyosehũ. Nuya hingui pa ma güendagä, nguetho ya dá xi ahũ. Pɛ nuya ga mbagä ga xih yũ ja'i hing yũ judío, bi 'yɛn'a ra Pablo.

⁷Nɛ má zä bi bøm bũ ja rá ni ja yũ judío a ra Pablo, bi mba bũ ja rá ngu ra Justo. Nu'a, n'da ran 'yohũ ngue i thande Oja, nɛ nu rá ngu, 'darpũ jai rá ni ja yũ judío, nɛ guerpũ din xänbate bũ mahøn'a. ⁸Nu ra Crispo, n'da ra ngurpi bu ja rá ni ja yũ judío, bi 'yɛc'yei nɛ gätho 'bũpũ rá ngu. Nɛ xũn ngu yũ mengu corinto mi øh ran ho ma'da'yo, nɛ bi 'yɛc'yei, nɛ bi mba ma xixyabi. ⁹Nu ra Hmu mahɛts'i bi zo'a ra Pablo bũya, nu'bu min xui, tengu'bu bi 'uĩ n'da ra t'i. Nɛ bi xifi:

—O guín su, pɛ dami thoqui gan ya, hin gan hɛtho, ¹⁰nguetho dadí hyun'a'i, nɛ njon da zä di un'na'i,

ne xun ngu i 'bucua ja ra hnini da 'yəc'yeyigui, bi 'yən Oja.

¹¹Nubuya nu ra Pablo bi gopu ja ra hnini Corinto n'da jeya made, ne bi xänba räm Hman Oja u yu ja'i.

¹²Pe nu'bu mín ts'ut'abi ra Galión nubu ra häi Acaya, nu 'da'u yu judío bim peti ngue nde da zu'a ra Pablo. Ne bi zix'a ra Pablo bu 'buh ra ts'ut'abi. ¹³Bi 'yembi:

—Nuna ran 'yohu na bi xänba yu ja'i ngue da dände Oja, pe n'dan'yo im ma, hinga gue'a tengu man t'ędihü, ęn'u.

¹⁴Ne nu ra Pablo in nde din ya, pe nu ra ts'ut'abi ra Galión 'bex bi 'yemp'u yu judío:

—Nu'bu xcuá sihu na ran 'yohu nangue n'da ran ts'o xtá 'yot na, xcá öcá a guim mamhbü. ¹⁵Pe guín cuehu nangue rá t'ęc'yeyi na, ngue nde da xi ahü to'o gui thandehü, ne nangue nin t'ędi zehehu. Hin dí nde dan juąnbate nangue nin t'ędi zehehu, janangue'a dami hocpa zehehu, bi 'yən'a ra Galión.

¹⁶Bi 'yet'i, bi hyon'a thi buya.

¹⁷Nubuya gätho yu mengu bu ja ra hnini gue hing yu judío bi bent'a ra Sóstenes, ra ngurpi bu ja rá nijá yu judío, ne bi 'benza bu ja rá hmi ra ts'ut'abi. Pe nu ra ts'ut'abi ra Galión him bi 'yorpamasu.

Bi mbeng bu ra häi Siria a ra Pablo

¹⁸Nu ra Pablo buya bi thoqui bim 'bupü nya'a ts'u yu pa mahon'a bu Corinto. M'bejua bí 'yę'u yu 'yęc'yeyi, bin 'yohu ra Aquila ne ra Priscila, ne bi hyu ra barco bi mba ra häi Siria. Ne nu'bu mí jua'a ra hmepya gue bi te rá xtá, bi 'yaq rá ya buya, gue'a bi 'yörpü Cencrea.

N'da ra hmepya nangue ram hma xí man ra Pablo gue bi xi Oja di ja'tsi. ¹⁹Nu'bu mi zom bu ra hnini Éfeso ra Pablo, bi zopu ra Priscila ne ra Aquila ne bi mba bu rá nijá yu judío. Ne bi xih yu judío bu rán ho ma'da'yo ra Cristo. ²⁰Nu yu judío mi ndepe xtán gopu 'da yu pa, pe nu ra Pablo him bi nde. ²¹Bin 'yęte ne bi 'yęmbi:

—Jatho ga mba bu Jerusalén ga nu bu ra dąmpeti da 'yot' ma mijudío. Pe nu'bu rá pähä Oja gua pengä mahon'a, bi 'yęna.

Bi nexpu, bi hyu n'da ra barco buya.

Ná hyundj bi mba n'danni ra Pablo

²²Nubu Cesarea bi gapu ra Pablo bu ja ra barco, ne bi mba bu Jerusalén, bi zengua yu 'yęc'yeyi bu ja ra nijá, ne 'bex bi mba bu Antioquía. ²³Nu'bu mim 'bupü 'da yu pa, bi mba bu ja n'da ngu n'da yu hnini bu ja ra häi Galacia nepu Frigia, bi hat ra ts'edi yú mbui yu 'yęc'yeyi 'bupü.

Ra Apolos bi mamp räm Hman Oja bu Éfeso

²⁴Nu'u yu pa u bi zom bu Éfeso n'da ra judío, rá thuhu Apolos, ra mengu bu ra hnini Alejandría. Nu'a bi bađi xun ho räm Hman Oja maya'bu. ²⁵Ne bi sänbi zu ts'u nangue ra Hmu, ra Jesucristo. Ne ęmme bin johya ne nts'edi bi ma xun ho 'bu min xänbate, bi ma majuani nangue ra Jesús. Pe hont'a räm hma ra Xuua Nxixya mí pađi, ne rán xixya. ²⁶Ne nu ra Apolos bi hyut'an zambu him bi zu bi mam bu ja rá nijá yu judío. Pe nu'bu

mí 'yòh ra Priscila ne ra Aquila 'be'a man'a, n'danni bi zits'i ne bi xänbi man'da xun ho ngue rá 'yu Oja. ²⁷Ne nu'bu mí nde da mba ra Apolos ra häi Acaya, guepæ Corinto, nu yu cu nangué ra Cristo bi xifi ngue xun ho da mba. Bi 'yørpa n'da ra sœcuq da gats'i, bi xih yu 'yœc'yei bu ngue da zini. Ne nu'bu mi zøm bu, bi hæta ra ts'edi yú mbui yu 'yœc'yei bu, ne bi mbäts'i gätho bi 'yœc'yei rá mate ra Cristo. ²⁸Nguetho nu'bu min yähu yu judío gue hing yu 'yœc'yei, bi dāha, ngue ya mí yä con rá ts'edi Oja. Bi 'yuti nangué rá m Hman Oja maya'bu, gue gue'a ra Jesús ra Cristo mí hmam bu, gue mí tø'bu.

Bi zøm bu Éfeso ra Pablo

19 Nu'bu mí 'bupæ Corinto ra Apolos, ne nu ra Pablo büya i 'yo gätho yu hnini maxøts'e, ne bi zøm bu ra hnini Éfeso. Ne bin tømhbü bu 'da yu 'yœc'yei. ²Nu ra Pablo bi 'yän büya:

—Ha bin 'da ahü rá Hogandāhi Oja nu'bu gmí 'yœc'yeihü, bi 'yœna.

Nu'bu bi dāti:

—Hin'na, njam'bu dá øhmbe gue i 'büh rá Hogandāhi Oja, bi 'yœn'bu.

³Nubüya bi 'yän'na ra Pablo:

—'Be'a ním hma gá hyämhbü 'bu gmín xixyāhü, bi 'yœmp'bu.

Ne bi 'yœn'bu büya:

—Tengu thoho bi man ra Xuua Nxixyā, bi 'yœn'bu.

⁴Ne nu ra Pablo bi 'yœmbi:

—Guim bœmhbü 'be'a bi man ra Xuua, nguetho nu'a ra Xuua bi xixyā yu jā'i to'o bi päh yün 'yomfœni nangué yú ts'oqui, ne bi xih yu jā'i da 'yœc'yei n'da ba øhe

m'bejua, gue ra Jesús ra Cristo na, bi 'yœna.

⁵Ne nu'bu mí 'yòh rá m hman ra Pablo, nu'bu bi mba ma xixyābi nangué rá thuhu ra Hmu Jesús.

⁶Ne nu'bu mí dospa yú yä yu jā'i ra Pablo, bi hyän rá Hogandāhi Oja u. Ne n'dan'yo yu nde bin yä'bu büya, ne bim pøngahyā bi man rá m Hman Oja. ⁷Ne nu'bu yu jā'i gue bi 'yœc'yei, í jua'i 'de'mayoho u.

⁸Nu ra Pablo bim 'bupæ nhyuzna bu Éfeso büya. Bi hyut'an zambüi bin yä bu ja rá nijä yu judío, bi xih yu jā'i hague dán zä di manda Oja bu ja yú mbui, ne bi hyoni 'bepæ dí 'yœc'yei yu jā'i. ⁹Pe nu'bu 'da bi u't' yú mbui, hingui nde da 'yœc'yei, ne bi man ra ts'ore nangué rá 'yu Oja, guepæ madím peti yu jā'i. Janangué'a bi 'ue'a ra Pablo büya ne bi mbähä yu 'yœc'yei bu ja n'da ra nguxädi, nu'a ra Tiranno ra xänbate bu. Nu'bu xum pøn yú xädi, i cut'a ra Pablo büya ne gätho yu pa mín xänbate bu. ¹⁰Nyo jeya njabu bi 'yøt'a ra Pablo. Ne gätho yu jā'i 'bupæ ja ra häi Asia, yu judío ne'bu hing yu judío mí øh ran ho ma'da'yo nangué ra Hmu, ra Jesús.

¹¹Ne xun ngu yün t'øt'e nuixte bi 'yøt'a ra Pablo, ngue bi 'yøt' Oja.

¹²Nguetho bi dā'bu yu bayu o gue yu 'bøt'e a ra Pablo, gue'bu bi mbenpa u yün zāman'bu büya, ne gätho bi zä, ne bi bøn'bu yu zïthu min 'yohü.

¹³Nubüya 'da yu judío ngue zäi yu mbonni, œna pādi da hyøn'a thi yu zïthu, ne sä i ndønpa rá thuhu ra Jesús. Bi dæ'mi bi xih yu zïthu:

—Dami pøni nangué rá thuhu ra Jesús, gue'a ra Jesús i man ra Pablo, sä œn'bu.

¹⁴Ne nuya guehya yoto, yú ts'unt'u n'da ra judío, ra Esceva, ra hmumbäjä a. Ne nu'u yú ts'unt'u ɛna da hyøn'a thi n'da ra zĩthu. ¹⁵Pe nu ra zĩthu bi dadi:

—Nu ra Jesús dí paçä ngue ja rá ts'edi, ne ra Pablo dí paçä ngue ja rá ts'edi, pe nu'ehũ, to'o ehũ, bi 'yɛn'a ra zĩthu.

¹⁶Ne nuna ran 'yohũ min 'youi ra zĩthu, bi zäspa maxøts'e guepũ mi 'bã'u yoto má 'yohũ, bi dāha bin tunhdũ ne bi ʌnbi, gātho di dũnba yú pahni. Ne bi bøm bu thi yũn 'yohũ, ya xĩ ʌnbi gātho, nte he yú he. ¹⁷Ne nu'a bin ja, gātho bi t'øpũ ja ra hnini Éfeso. Gātho yũ judío ne'u hing yũ judío bi 'yøde ne gātho mí ja ra mbidi. Ne gātho bi 'yɛspa ra Jesús, ra Hmu bũa.

¹⁸Ne xũn ngu ʌ gue mí ɛc'yei, bi zøm bu, bi nde da gomanho yú mbui, ne bi dā ra güenda a xĩ 'yøt'e. ¹⁹Ne'u 'da mí mím badi bá çä yú søcuä, ngue yũ libro yũn xādi yũ badi, ne bi hyøspũ ja ra sibi, gātho da nu'u mí 'bũpũ. Ne nu'bu mi mbede hangu gātho di muui, mbe mí jua'a yote ma 'det'a mahuāhi yũ mbeti gue ra t'axi. ²⁰Ne man'da xũn ngu bi 'yɛc'yei rām hman Ojã yũ ja'i bu Éfeso, man'da bi fadi ja rá ts'edi Ojã.

²¹M'bejua bũa bi ɛn'a ra Pablo da mba bu Jerusalén, pe m'bet'o da zøm bu ra häi Macedonia, nɛpũ ra häi Acaya. Ne bi 'yɛna:

—Dam 'bucä ts'ũ bu Jerusalén, m'bejua ga mbagä bu ja ra dāhnini Roma, bi 'yɛna.

²²Ne bi mbɛnpũ Macedonia ʌ yoho yám fäts'ihũ, ra Timoteo ne ra Erasto, pe gueɛ ra Pablo bim

'bũpũ mi'da yũ pa bu Éfeso gue ra häi Asia.

Ran 'yo'ts'mahyã bu Éfeso

²³Nu yũ pa ʌ, xũn ngu bi ndesui nangué rá 'yu Ojã bu Éfeso,

²⁴Nguetho nu'a n'da ran 'yohũ í Demetrio, rá 'befi da 'yøt' yũ zũ t'ũngu ngue ra t'axi, ngue yú pøte ra dāniã guepũ i pa nthāde ra ojã Diana. Nu'a, ne'u madím pehmbũ, xũn ngu bi dāha nangué ra 'befi i øt'u. ²⁵Nu ra Demetrio bũa bi zonh'dũ 'da'angu ra 'befi mí øthũ, ne bi xifi:

—N'yohũ ahũ guí paħmbũ nangué ma 'befihũ xũn ngu ra mbeti dí taħmbũ. ²⁶Dí nuhũ ne dí øhmbũ hinga hønt'ua ra hnini Éfeso pe gātho ra häi Asia, 'be'a øt' na ra Pablo, i xih yũ ja'i gue nu'u yũ ojã nt'øt'e yú 'ye yũn 'yohũ ɛmbi ngue hing yũ ojã ʌ. Ne xũn ngu yũ ja'i bi pāh yũn 'yomfɛni ne bi 'yɛc'yei a bi man ra Pablo. ²⁷Nuya dán thehũ n'da ra 'yānthĩ, ngue nu ma pøte dí øthũ njon da dāi. Ne dim 'beh rá ts'edi rá ngu ra ojã Diana, ngue i nuixte. Ne da t'ɛmbi nte di muui. Pe nu'a ra Diana gue'a ojã a, ne gātho yũ ja'i 'bucua ja ra häi Asia ne gātho ra ximhäi i thāde a, sä bi 'yɛn'a ra Demetrio.

²⁸Ne nu'bu mí 'yø'u, ɛmme bi de ra cue. Ne nts'edi i mbafi:

—Xũn ngu rá ts'edi ra Diana gue ma ojaħũ dyũ menguhũ ua Éfeso.

²⁹Ne gātho bi yāntonto gue 'bũpũ ja ra hnini. Ne gātho bin tihĩ 'darpu ní muxpũ ja n'da ra ngu xũn ndoho, ne bá bent' ra Gayo ne ra Aristarco, bi zixpũ, ne nu ra Gayo ne ra Aristarco, yũ mengu bu Macedonia

min 'yohu ra Pablo bu 'yu. ³⁰Ne'a ra Pablo nde xtá mba bu 'buh yu ja'i, pe nu yu 'yec'yei bi japi hin da mba. ³¹Ne 'da'u gue mi ja yú ts'edi bu ja ra häi Asia madin amigohu ra Pablo, bi mbenpa ra nde gue hin da mba bu bí mux yu ja'i. ³²Ne 'dahma 'dan'yo bi man'u n'da ngu n'da nguetho gätho bi yuntonto. Ne xun ngu u hingui paði hanja bim peti bu. ³³Nu ra Alejandro mi 'bá'inde bu 'buh yu ja'i, bi mba njuqui bu ja yú hmi yu ja'i buya, nguetho ndep'u yú mijudíohu din ya. Nu'a ra Alejandro buya bi uanba rá 'ye ndepe din he yu ja'i, nguetho nde da xifi nte mán ts'o mí ot' yu judío. ³⁴Pe nu'bu mi nu yu ja'i ngue ra judío ra Alejandro, mbe ma nyo ora bi mbafi, ne 'da'ingu bi ma:

—Xun ngu rá ts'edi ra Diana ma ojahu dyu menguhu ua Éfeso.

³⁵Nu ra secretario bu ja ra hnini buya, bi japi ngue bin he yu ja'i, bi xifi:

—Dyun 'yohuhu, dyu me'efesohu, hingui 'bucua n'da ran yohu gue hingui paði dí jamansuhu ra oja Diana, gueju dyu me'efesohu, ne gätho dí espahu ra do bi däh mahets'i, gue rá pöte ra Diana.

³⁶Ne nuna njo'o da zä da göni. Janangue'a daman 'yomfñihu ts'u ne hin gui 'yöthu a hin da bomanho.

³⁷Nu yun 'yohu ngue guá sihu ua, him bim pe bu ja rá nijä ra oja Diana. Ne him bi man ra ts'ore nangue'a ma ojahu ra Diana, bi 'yena.

³⁸Ne xö bi 'yën'a ra secretario:

—Nuna ra Demetrio ne'u mi'da gue dim pehmbu, nu'bu i ja 'be'a i nde dí yapa n'da, nde'bu gue

din yaui bu ja ra dangu n'dahma n'da ngu n'da da zä din yase. ³⁹Ne nu'bu ja man'da guí nde gui 'yöthu, dami xihmbu ra ze'mi da 'yöt'a n'da ra junta, guepu da mba ma hoqui. ⁴⁰Nguetho dí su da hnercahu häi 'bu da t'ängahu nangue ra mbahni dá öthu ra pa jabuya, nguetho hin'yü 'be'a sä ga mamhbu nangue'a dá öthu ya, bi 'yena.

⁴¹Ne nu'bu mi gua'a im ma, bi 'yet' yu ja'i.

Nu ra Pablo bi mba bu ra häi Macedonia nepu ra häi Grecia

20 Ne nu'bu min he nín 'yo'ts'mahya bu ra hnini Éfeso, nu ra Pablo bi zonh'du yu 'yec'yei. Ne nu'bu mí un ran zofo, bin 'yete buya, bi mba bu Macedonia. ²Ne gätho bi zengua yu'yec'yei gätho ra häi Macedonia, bi hat ra ts'edi yú mbui nangue rám hman Oja bi xi'u. Ne m'bejua bi zöm bu ja ra häi Grecia mahøn'a. ³Hyuzna bim 'buru, ena xtá hyu ra barco, gue xtá mba bu ra häi Siria, pe nu'u 'da yu judío ena xtán däqui. Ne nu'bu mí baði 'be'a nde xtá t'örpe, bin 'yomfñi ne bá peng bu ja ra häi Macedonia. ⁴Ne min 'yohu ra Pablo ra Sópater ra mengu berea a, ne'a ra Aristarco ne ra Segundo, yu mengu tesalónica u, ne nu ra Gayo ra mengu derbe a, ne nu'a ra Timoteo ne ra Tíquico ne ra Trófimo, yu mengu asia u. ⁵Nu'u bim 'bet'o bi mba ní töguahe bu ra hnini Troas, ne nugä dra Lucascä, dí o't' ra söcuä jaua, dín hyunbahe u. ⁶Nu'bu mí guah yam peti nangue ran dabaxjua, dá huhe ra barco dá nexhe bu ra hnini Filipos, ncät'a

pa dán 'yohe dá sòmhbē bŭ Troas guepŭ i tøguahe ũ mi'da. Ne nyoto pa dām 'bŭhmbē bŭ.

Nu ra Pablo i 'bŭpŭ Troas

⁷Nu'a ra pa domingo dām petihe yŭ 'yɛç'yēi bŭ ja ra hnini Troas, dá sihe ra xɛcahɛ, gue dá bɛmhbe rán ɔte ra Hmu. Ne nu'a ra Pablo bi man rām Hman Ojā. Ne nya'athoho bin yā gue'bŭ go mi zŏm made ra xui, nguetho da mba 'bŭ bi hyats'i. ⁸Ne ɛmme xŭn ngu ra sibi mí zŏ bŭ ja ra cuarto magats'i guepŭ bim peti yŭ jā'i. ⁹Ne huxpŭ ja n'da ra ventana n'da ra ts'unt'ŭ í Eutico, ne ɛmme bi ndet'āha, nguetho ra Pablo nya'a bin yā. Nu ra ts'unt'ŭ bi dop ra t'āha, bi dāgui, ná hyu tŏque ra ngu bŭ bi dāgui. Ya xí du 'bŭ mi thats'i. ¹⁰Ne bi gāh ra Pablo, ní nyexpŭ 'ben'a ra ts'unt'ŭ ne bi hyafi, ne bi xi'ŭ bŭya:

—O di tu ni mbŭihŭ, ya bi dambɛni na.

¹¹Nu ra Pablo bi ndex mahŏn'a bŭ ja ra cuarto bŭya, ne dán sihmehe. Ne nya'a thoho bin yā ra Pablo mahŏn'a, gue'bŭ go mi bŏx ra hyadi, ja bi mba bŭya. ¹²Ne nu'bŭ mí ts'ix'a ra ts'unt'ŭ gue bi dāgui, ne i te 'bŭ mí zŏm bŭ rá ngu, gātho bin johya ũ.

Bi mba bŭ Mileto ra Pablo

¹³Nugāhe dá hugāhe ra barco ne dá mbāhmbē bŭ ra hnini Asŏn nguetho nubŭ dan c'athe ra Pablo, ngubŭ bi xije mam'bet'o, gue xí 'yɛn ra Pablo din 'yogua thoho. ¹⁴Ne nu'bŭ mán tŭmhbe bŭ Asŏn a ra Pablo, dá sixhe dá huhe ra barco ne dá sòmhbē bŭ ja ra hnini Mitilene.

¹⁵Ne dá nexhe bŭ, ne man'da pa dá sòmhbē bŭ ní hɛ't'a ra t'ŭhāi Quío gue i jabŭ made ra dejā. Ne man'da pa bŭya dá sòmhbē bŭ ra t'ŭhāi Samos gue i jabŭ made ra dejā. Ne dán sāyahe ts'ŭ bŭ ra hnini Trogilio, ne man'da pa bŭya dá sòmhbē bŭ ra hnini Mileto. ¹⁶Nguetho nu ra Pablo bi nde bi thochtho bŭ ra hnini Éfeso, hingui nde din sāya bŭ ra hāi Asia. Nguetho di xŏni da zŏn'a n'dihi bŭ Jerusalén, ya dí 'bŭpŭ 'bŭ ra pa ra dāmpeti t'ɛmbi Pentecostés.

Nu ra Pablo bi zŏnh'dŭ yŭ ngurpi yŭ 'yɛç'yēi bŭ Éfeso

¹⁷Ne nu'bŭ má sòmhbē bŭ Mileto, ra Pablo bi ma dín zŏnh'dŭ yŭ dāç'yēi, ngue yŭ ngurpi yŭ 'yɛç'yēi dim peti bŭ ra hnini Éfeso. ¹⁸Ne nu'bŭ mi zŏpŭ ũ, bi 'yɛmp'a ra Pablo:

—Nu'ehŭ guí pāhmbŭ 'be'a gātho mam 'bŭi dá ɔt'ā ua ra hāi Asia, asta gue'bŭ go rá mbŭdi dá sŏcā ua. ¹⁹Gātho yŭ pa dām 'bŭcā ua dá ɔrpa rá 'befi ra Hmu mahɛts'i, ne hin dadín 'yɛts'i. Ne xŭn ngu ma guidā dá fāni gue'bŭ má hāh ma mbŭi dá āp Ojā nanguē ahŭ. Ne xŭn ngu ran ũnbi dá nu ngue bi 'yŏrcā yŭ judío. ²⁰Pe nugā hin te dá cŏn'nahŭ pɛ dá xi ahŭ gātho 'be'a da mbāx ahŭ. Ne dá xān'nahŭ bŭ dim peti yŭ jā'i, ne dá xān'nahŭ bŭ ja ni ngumhbŭ. ²¹Ne dá xifi xŭn ho yŭ judío ne'ŭ hing yŭ judío, ngue di pāh yŭn 'yomfɛni nanguē Ojā, gue da 'yɛç'yēi ma Hmuŭh ra Jesucristo. ²²Pe nuya, rá Hogandāhi Ojā i ɔrca ra ts'edi ga mbagā bŭ Jerusalén, ne hin dí pādi 'be'a gua thocā bŭ. ²³Pe hŏnt'a dí pāçā gue dan ofādi bŭ

Jerusalén, ne ga nugä xun ngu yun unbi, nguetho guese rá Hogandahi Oja bi xiqui hønbu go hapu dá thocä bu ja yu hnini. ²⁴Pe hinga guet'a dím bën'a, hin te di muui ma tesegä nanguec zehégui. Hont'a ran johya dí nde ga nu 'bu dá juah ra 'befi bi 'dacä ma Hmuhü ra Jesús, gue'a ga mangä ran ho ma'da'yo nange rá mate Oja.

²⁵Ne gätho ahü dá xi ahü räm Hman Oja gue 'bepu ní mandagahu Oja, ne dí paçä xinga n'da ahü gui nurcahu ma hmi mahøn'a. ²⁶Nuya nam pa ya dí xi ahü, hingui pa ma güendagä 'bu gui 'behmbu rán ho Oja ya. ²⁷Nguetho hin te dá cøn'nahü, gätho dá xi ahü 'be'a nde Oja gui paḥmbu. ²⁸Nuya gui jamansu 'be'a gui 'yøthü, ne da zä bu gui jamansufu yú mbüi ni mi 'yęc'yeihü büya. Ne gue'a ra 'befi bi 'da ahü rá Hogandahi Oja, gue gui jamansufu yú 'yęc'yei ra Hmu, gätho ná ngu'u i 'bühmbu ra Cristo, nguetho rá jise ra Cristo í gurpa yú ts'oqui 'bu mí du. ²⁹Pe nu'bu dá mbagä, dí paçä m'bejua ba xi 'da tengu yu zate, nde da za'u yu de'yo, din jabu da 'yøt'ahü gue di un'na ni mbüihü gyü 'yęc'yeihü. ³⁰Ne 'da'u gue guese ahü da ndants'i, ne hinga njuantho da man räm Hman Oja, gue da ndep'a dí ten'du mi'da. ³¹Janangue'a gui jamansu ni mbüihü ngue hin da hyä ahü u. Ne guim bëmhbü gue nhyu jeya, ma pa ne ra xui, dá xän'nahü n'da ngu n'da ahü, ne emme dán zoni nangué ahü.

³²Nuya dadí dä ahü Oja. Ne ga soc'ahü räm Hman Oja, nu'a i ma nange rá mate Oja, gue'a ram hma

di zet'a ni mbüihü, ne gue'a dín ja ahü gätho i ja Oja, tengu tho u gätho mi'da i pa nthahni. ³³Nugä hin dá nde a ni mbetihü, xinga gue ni pahnihü. ³⁴Pe gui paḥmbu dám pepzehe ne dá undä 'be'a gätho mí hon'u dán 'yogähe. ³⁵Dá øt'ä gue dá honse man ts'ihme, dá ut'ahü gue dam peḥmbu ne ga fäxhü u hin 'yu 'be'a da hyoni. Ne gam bëmhbü 'be'a bi ma ma Hmuhü ra Jesús 'bu mí 'yena: "Man'da di johya ní mbüi n'da 'bu di uni, xinda gue'bu din t'unna n'da," ngubu bi man ra Hmu, bi 'yën'a ra Pablo.

³⁶Ne nu'bu mi gua'a räm hma ra Pablo, bin danyahmu gätho mí 'bepu, ne bin yaḥu Oja. ³⁷Ne nu'u gätho bin zoni, ne bi hyü'a ra Pablo ne bi züspa rá 'yogu. ³⁸Nu'u emme bi du yú mbüi, nguetho ra Pablo bi xi'u him man'dandü da nu mahøn'a. Ne nu'u bi zix'a ra Pablo bu ja ra barco büya.

Bi mba bu Jerusalén ra Pablo

21 Ne nu'bu mán hyehmbe yu 'yęc' yei, dá huhe ra barco, ne njuantho 'bex dá sømhbe bu ja ra t'ühäi Cos ngue i ja bu made ra deja. Ne man'da pa büya dá thohmbe bu ja ra hnini Pátara. ²Nubu, dá tımhbe n'da ra barco ní mba bu ra häi Fenicia, dá huhe büya dá mbähmbe. ³Ne nu'bu má thohmbe nhandi thoho ra t'ühäi Chipre i ja bu made ra deja, ngäha dá mbähmbe dá sømhbe bu ra häi Siria nubu ra hnini Tiro, guepu da zoh rá 'beni ra barco. Ne dá çahmbe büya, dá mbähmbe bu ja ra hnini. ⁴Nu'bu má tımhbe bu yu 'yęc'yei büya, dám 'bühmbe

nyoto pa. Ne nu rá Hogandáhi Oja bi bɛnba yu 'yɛc'yɛi 'bɛ'a da thoh ra Pablo 'bɛ da mba bu Jerusalén. Janangue'a bi xifi hin da mba.

⁵Ne nu'bu mí gual'a nyoto pa, dá pòmhbɛ bu. Ne gátho yu 'yɛc'yɛi , yun 'yohu ne yu xisu ne yu t'uhni, dá mbähmbe asta gue dá pòmhbɛ bu ja ra hnini. Dán danyahmuhe bu ja ra ndendeja bɛya, ne dán yahe Oja. ⁶Nubɛya dán 'yɛhmbe ne nugähe dá huhe ra barco, pɛ nu'u bi mbeng bu ja yú ngu.

⁷Bá nexhe bu Tiro, dá mbähmbe ne dá çahmbe 'bu má sòmhbɛ bu Tolemaida. Nu'bu má zenguahe yu cu, dán tehe bu n'da pa. ⁸Nu'bu mi hyats'i, gátho gahe ngue dín 'yohe ra Pablo dá thohmbe bu ra dahnini Cesarea. Ne dán säyahe bu ja rá ngu ra Felipe. Nu'a ra Felipe çai mi mam bu rán ho ma'da'yo Oja. Nu'a, n'da gue'u yoto má 'yohu nthahni mín 'yohu ra Esteban. ⁹Ne nu ra Felipe mi 'bui goho yú t'ixu him bin tháti, ne nu'u, yu pøngahya u, bi man rám Hman Oja. ¹⁰Ne nu'bu mám 'buhmbe bu 'da yu pa bi zø'a n'da rá pøngahya Oja í Agabo, bá nexpu ra häi Judea. ¹¹Nu'bu mi zøm bu dí 'buhmbe a, bi gaspa a rá ngut'i ra Pablo ne bi duzehe yú gua ne yú 'ye ra Agabo, ne bi ma:

—Nu rá Hogandáhi Oja bi bɛngä ngue ngubu da 'yørpa yu judío a rá mbeti na ra ngut'i bu Jerusalén, ne dín dá bu 'buh yu ja'i ngue hing yu judío.

¹²Nu'bu má øhmbe 'bɛ'a bi man ra Agabo, gátho gahe ne yu mengu bu, dá ørpahe ra ts'edi hin xtá mba ra Pablo bu Jerusalén. ¹³Nu ra Pablo bi 'yɛm bɛya:

—'Bɛ'a guí øthɛ guí zomhbɛ. O gadí unghɛ ma mbui. Nugä dadín sägä hønt'a go 'bɛ'a da t'ørcagui, o gue da thurqui o gue da thog bu Jerusalén nangue ra Jesús, ma Hmu.

¹⁴Ne him bi zä dá sãmhbɛ, dá hethe bɛya ne dá ɛmhbe:

—Nu'a rá pähä Oja da t'øt'e.

¹⁵Ne m'bejua bɛya dán sähe ne dá mbähmbe ra Pablo bu Jerusalén. ¹⁶Ne 'da'u yu 'yɛc'yɛi bu Cesarea dá mbähmbe. Ne nu'bu má sòmhbɛ bu Jerusalén, nu'u bi zixçähe bu rá ngu ra Mnasón, ra mengu chipre. Ne maya'bu thoho mí ɛc'yɛi ra Mnasón. Guepu rá ngu dán säyahe.

Bi zengua ra Jacobo ra Pablo bu Jerusalén

¹⁷Nu'bu má sòmhbɛ bu Jerusalén, nu yu cu nangue ra Cristo bu, bi hyu yú mbui 'bu mi nuje, ne bi zimanhoje. ¹⁸Man'da pa bɛya dá mbähmbe ra Pablo dá nuhe ra Jacobo Santiago, ne'u gátho mí 'bupu, yú mingurpihu, yu dɛc'yɛi. ¹⁹Nu ra Pablo bi zengua u ne 'bex bi dɛ'mi 'dahmi'datho bi ma 'bɛ'a gátho bi 'yøt' Oja nangue rá 'bɛfi ra Pablo, nubɛ 'buh yu ja'i ngue hing yu judío. ²⁰Ne nu'bu mi 'yø'u 'bɛ'a bi man ra Pablo gue bi 'yømanho 'bu mí sih rám Hman Oja, ɛmme bin johya ne bi 'yɛspa Oja. Pɛ nu'u, bi 'yɛmbi:

—Pɛ guí paði, ma zu cu'i Pablo gue yu mahuahi thoho yu judío i ɛc'yɛi ya, ne gátho i ɛna jatho da 'yøt' yún t'ɛdi ra Moisés. ²¹Ne nu'bu bi sifi 'bɛ'a gátho gá 'yøt'e. Ne sä ɛn'u gá xänbi gue gátho da hyeh yún t'ɛdi ra Moisés u yu judío gue 'bupu 'buh yu ja'i hing yu judío, ne

gá xifi ngue hin da mba nthequi yú xifani, ne hin da 'yot' yún t'ot'e yu judío, ɛn'u. ²²Nuya 'be'a sä ga othü ya, guehma dim peti u ma mi 'yɛc'yeihü yu judío, gue da gohmahya'a'i, nguetho da 'yode ya gá sòhø, bi 'yɛmbi. ²³Nuya nde'bu gui 'yot'e 'be'a ga xi ahe. Nuya 'bucua goho yun 'yohü ngue bi ma da 'yot'a n'da ran hogui nangue Oja, ne jatho da 'yot'e. Nuya gui 'yot'e 'be'a da 'yot'u. ²⁴Nu'i gue'e gui six büya yun 'yohü, ne gui 'yot'e tengu jatho da 'yot'u, ngue mí ma n'da ran hogui nangue Oja. Ne gätho gui jurpa yú gasto u, gui tämb yu de'yo ngue da mbøts'e. Ne nubüya sä gui 'yax ni yaxü tengu i ot' yu ja'i nu'bu xun guah yu pa yun hogui. Ne gätho yu ja'i sä da badi ngue him majuani'be'a bi man'u 'da nangue'e. Ne da bah püya ne'e guí ten'na rán t'edi ra Moisés. ²⁵Pe nangue yu ja'i hing yu judío ngue bi 'yɛc'yei, ya dá penpaha n'da ra søcuä, ne dá xihmbe hin da zi 'be'a bi 'bøspa yu hmite, xín da za'a ra ngø ngue him bi bøn rá ji, xín da zi ra ji. Ne hin da 'yot' yun 'yomt'eni, bi 'yɛn'a ra Jacobo Santiago.

**Bi mba mfent'i ra Pablo
bu danija Jerusalén**

²⁶Nu ra Pablo bi zix'u yun 'yohü büya, ne bi 'yot'e tengu bi 'yot'u. Ne bi mbähä bu mbo yú danija yu judío, ngue da ma nda'a ní pa da guah yú pa ran hogui. Ne bi ma nda'a ní pa di un yu 'bøts'e.

²⁷Hin ɛ ní zøn'a yoto pa mi juah ran hogui, nu yu judío gue hing yu 'yɛc'yei, yu mengu ra häi Asia, bi nu bu mbo ra danija ra Pablo. Nu'u

bi parba yu ja'i ne bi bent' ra Pablo. ²⁸Bi mbafi:

—N'yohü ahü dyu israelhü, dami zeje gam benthü na ran 'yohü 'bäcua, i xänba yu ja'i hønba go hapu i pa ngue hingui hoju, ne ɛna nte di muui yun t'edi ra Moisés ne nte di muui ma danija. Ne hinga hont'a bi 'yot'e, pe man'da, bá si ua mbo ra danija yu ja'i ngue hing yu judío. Janangue'a bi ts'on'a ra hoganija ngue majapi, sä ɛn'u.

²⁹Nguetho mi nu min 'youi ra Pablo bu ja ra hnini n'da ra mengu éfeso í Tróximo. Ne mi manse ngue ɛmbi bi zixpu mbo ra danija.

³⁰Ne nubüya gätho ra hnini bin ja n'da ran 'yo'ts'i, ne gätho ní muxpu 'bäh ra Pablo, bi bent'i, bi gucpü thi ra danija. Ne 'bex bi gut' yú nija. ³¹Ne nu'bu mí zäpi ɛna xtá hyo ra Pablo, nu ra hmudofui mí øde ngue gätho ra hnini Jerusalén bin 'yo'ts'i. ³²Nu'a 'bex bi zix'u yu dofui ne gätho yu hmudofui, ne bi mba n'dihi bu 'büh yu ja'i. Ne nu'bu mi nu yu ja'i gue mba bu yu dofui ne yu hmudofui, 'bex bin hɛ ním 'benza ra Pablo. ³³Ne nu'a ra hmudofui büya bi bent' ra Pablo ɛna da got'i, ne bi manda ngue da mba nthat'i yoho yu cadena. M'bejua bi t'an'du, ne bi t'ɛmp'u:

—To'o na, 'be'a bi 'yot'na.

³⁴Pe nu yu ja'i ɛmme madí mbahni ne gätho 'dahma 'dan'yo bi ma. Janangue'a nu ra hmudofui him mi sä da badi hanja bin 'yo'ts'i. Bi manda ngue da zixpu ja ra ngundofui a büya. ³⁵Ne nu'bu mí zøm bu ja rá 'dede ra ngu, bi dux'u yu dofui a ra Pablo, nguetho nu yu ja'i man'da nde da bent'i mahøn'a.

³⁶Nguetho xun ngu yu ja'i bi denni bi mbafi:

—Dami hyohu, xen'u.

**Nu ra Pablo bin juan zehu
bu ja yu hmi yu ja'i**

³⁷Ne nu'bu mangueru da zixpu mbo ja ra ngu ra Pablo bi 'yan'na ra hmudofui:

—Dami 'yorqui ts'u ra mate dan yai ts'u, bi 'yena.

Nu ra dofui bi dadi:

—Ha gui pa'a ra nde yu griego.

—Haha, bi yen'a ra Pablo.

³⁸—Oh, ha hinga gue'e gra mengu Egipto, ngue ga dup'a n'da ran 'yo'ts'i ne ga sixpu ma'ueni goho mahuahi yun 'yohu ngue yu hyodu, bi 'yembi.

³⁹Nu ra Pablo bi dadi:

—Hin'na, hinga guca. Nugä dra judioga ne dra mengu Tarso, n'da ra dahhini ngue ja ra ts'edi bu ja ra hai Cilicia. Nuya di a'a n'da ra mate ngue ga xica ts'u yu ja'i.

⁴⁰Nu ra hmudofui bi un ran t'edi. Nubaya, nu ra Pablo bi 'bapu ja ra 'dede, ne bi uat's' ra 'ye ndepe din he yu ja'i. Ne nu'bu min he, bi zofu nangu yu ndese u, gue yu nde ra hebreo, bi 'yena:

22 —N'yohu ahü, gyu ta ahü, gui 'yohmbu 'be'a ga xi ahü ya, bi 'yen'a ra Pablo 'bu mi du'mi bin ya.

²Ne nu'bu mi 'yothu ngue bi ts'ofu nangu yu ndese ra hebreo, man'da bin he. Nu ra Pablo bi 'yem buya:

³—Nugä dra judioga, dam 'bucä bu Tarso, nubü ra hai Cilicia, ne bi mba ma tedega ua Jerusalén. Ne dan xaca ran xadi ra Gamaliel, ne dan xaca xun ho yun t'edi u

ma gurpa botahu. Ne emme mi ghyaga nangu ra 'befi Oja ngue gätho ma mbui, tengutho ahü ya. ⁴Ne madi unda ran unbi to'o gätho mi ec'yei ra Jesús, ne 'da'u dá ho ne'u mi'da, yun 'yohu ne'u yu xisu dá sixpu fadi. ⁵Nu ra hmumbaja ne yu dac'yei da za din juanni 'be'a xtä ot'a, nguetho dá canba yu socua bi 'daca, gue mi ena xca un yu gurpi bu ja yu nija ma mijudiohu bu Damasco. Ne dá hax ra 'yu dá mba bu Damasco. Nu ra socua dá jucä ngue'a ran t'edi ga cot'a fadi yu 'yec'yei, ne di ena xcuá si ua Jerusalén, ngue xtä nu ua ran unbi.

**Nu ra Pablo bi ma ha
bin jabu i 'yec'yei**

⁶Ne nu'bu man 'yoga bu 'yu hanbu Damasco, tengu'bu mbe huxyadi, ba ca n'da ra nyot'i mahets'i, ngue nts'edi bi hyäpü di 'bai. ⁷Nugä dá tang bu hai, ne dá o'a n'da ra nde bi xiqui: “Saulo, Saulo, hanja gni ungagui,” bi 'yengui. ⁸Ne dá thati: “To'o i ma Hmu.” Ne nu'a bi xiqui: “Nugä dra Jesús, dra mengu nazaret, guca gadi ungagui.” ⁹Ne nu'u 'da min 'yogähe bi nu'a ra nyot'i, pe him bi 'yotha ra nde ngue bi zocä. ¹⁰Ne dá anni: “Ma Hmu 'be'a sä ga ot'a.” Ne nu ra Hmu bi 'yengui: “Dami ndants'i ni mba bu Damasco, nubü, da si'a bu 'be'a gätho dá san'ni'i gui 'yot'e.” ¹¹Ne nugä 'bex dan xada nangu'e'a ra nyot'i, ne nu'u min 'yogähe bi gurca ma 'ye, ne dá somhbe bu ja ra hnini Damasco.

¹²Ne mi 'bupu n'da ra hocja'i i Ananias, ngue mi tenni xun ho yun t'edi ra Moisés. Ne gätho yu judio mi

'bäpü mi numanho a. ¹³Nu ra Ananías bi zöpu däm 'bücä, ne bi xiqui: “Ma cu'i Saulo, dami hyand ran nequi ni dä ya.” Ne 'bex bi zö ma dä, ne bi zä dá nu a ran 'yohü büya. ¹⁴Ne bi xiqui: “Nu'a Ojä mi thände ma ngurpa bötahu bi huahn'na'i ngue gui pađi 'be'a rá pähä a. Ne bi ja'a'i gá nu rá Hoga Ts'ünt'ü, ne bi ja'a'i ngue gá 'yörpa rá nde a. ¹⁵Nuya gui mam bü 'büh yu ja'i 'be'a gá nu ne 'be'a gá 'yöde. ¹⁶Ne hin'yü 'be'a man'da gui t'ömi, dami ndants'i gan xixya, gui 'yęc'yei majuani a ra Hmu ngue di 'uec'a'ü ni ts'oqui nangue rá thuhu a ra Hmu,” bi 'yengä ra Ananías, bi 'yęn'a ra Pablo.

**Bi man ra Pablo hanja bi mba
bü 'bü'ü hing yu judío**

¹⁷Ne xö bi 'yęna:

—Ne nu'bü jämbá pengä ua Jerusalén, dán ya'be Ojä bü mbo ra danija, ne nu Ojä bi jacä dá nu tengu n'da ra t'i. ¹⁸Ne dá nugä ra Hmu, bi 'yęngui: “Dahmantho dami pöngua Jerusalén, nguetho hin da t'örpamasu 'be'a gui ma nanguecä.” ¹⁹Ne dá xi'a: “Ma Hmu, nu'ü ma menguhe ua gätho i pađi 'be'a gätho dá ö't'ä, dá mba bü gätho ma nijähe, ne dá ünba ü gätho bi 'yęc'yei i, ne dá cot'a fädi ü. ²⁰Ne nu'bü mi mba ntho ra Esteban mi 'bäcä bü, ne 'da'angu dá bęmhbe ü bin hote, ne dá jamansup yü pahni ü.” ²¹Pe nu ra Hmu bi xiqui: “Ní mba, nguetho ga penh'na bü yabü guepü 'büh yu ja'i ngue hing yu judío,” ngubü bi xiqui, bi 'yęn'a ra Pablo.

**Nu ra Pablo bi mba ma dä
bü 'büh yu hmudofui**

²²Nu'ü bi 'yömanho 'be'a bi man'a ra Pablo, asta gue'bü mí ma da

mba bü 'büh yu ja'i hing yu judío. Nübüya bin cue'ü yu judío i 'bäpü gue hing yu 'yęc'yei, bi mbafi ne bi 'yęna:

—Dá tho na ran 'yohü, man'da xün ho 'bü hin di thoqui dim 'büi, bi 'yęn'ü.

²³Man'da bi mbafi bi huat' yü pahni ne bi 'yents' yü fonthäi. ²⁴Nu ra hmudofui bi manda da ts'ixpü mbo ra Pablo, ne bi manda da mba m'bei, ngue ndep'a dín juan'na ra Pablo hanja ná mba'ü yu ja'i. ²⁵Ne nu'bü i pa nthat'i ra Pablo ngue ra xifani, bi 'yän'na ra dofui ngue mi 'bäpü:

—Ha i ja nin t'ę dihü gui fe'a n'da ra romano nu'bü hin ní t'örpa ran juanbi, bi 'yęn'a ra Pablo.

²⁶Ne nu'bü mi 'yö'a ra dofui a bi man ra Pablo, bi mba bá xi'a rá hmu ne bi 'yęmbi:

—Dami jamansu 'be'a guí örpa na ran 'yohü, n'da ra romano na.

²⁷Ne bá ę'a ra hmudofui büya, bi 'yän'na ra Pablo:

—Ha majuani gue'e gra romano.

Nu ra Pablo bi pađi:

—Haha, bi 'yęna.

²⁸Nu ra hmudofui bi 'yęmp'a:

—Xün ngu ra mbeti dá jut'ä ngue dán romanogä.

Nu ra Pablo bi xi'a:

—Pe nugä mbudi thoho ma ta bin t'un ran t'ędi gue din romano, janangue'a man'da dra romanogä.

²⁹Ne nu'a ra hmudofui bin su nguetho ya xí du't'i ne nu'a ra Pablo ra romano na. Janangue'a nu'ü nte bi 'yörpa ra Pablo, ęna xtá mbei.

**Nu ra Pablo mi 'bäpü ja rá junta
ü yü hmumbäjä yu judío**

³⁰Ne nu'bü mi hyats'i, nu ra hmudofui nde da bađi hanja í yap'ü

yá judío, bi xocta'a ra Pablo mán thu't'i, ne bi manda dim peti yá hmumbäjä ne yú ngurpi yá judío. Ne bi zix'a ra Pablo bə dim peti.

23 Nu ra Pablo ɛmme madín hyɛthə bə, ne bi xifi:

—N'yohə ahə, nugä zəjí dí ɔt'ä'a i xicpa ma mbəi Oja, asta gue ra pa jabəya, bi 'yem 'bə mí də'mi din yə.

²Pe nu ra Ananías, ra dambäjä, bi xi'ə gue 'darpə mi 'bähmbə ra Pablo, da mberpa rá nde. ³Nu ra Pablo bi xi'a ra Ananías bəya:

—Oja da mbep'a'i nguetho yoho ni mbəi. Sä guí ɛmhə hin dá ɔt' yən t'ɛdi, pə go gue'ahə hin guí ɔthə yən t'ɛdi, ngue gadí manda da 'berca ma nde.

⁴Ne nu'ə 'darpə mi 'bähmi bi 'yɛmbi:

—Hanja gní that'a ra dambäjä ngue bi huahn'na Oja.

⁵Ra Pablo bi dadi:

—Cu ahə, hin dí paçä ngue ra dambäjä a, nu'bə xcá paçä hin xcá thatä 'bə, nguetho nt'o't'i gue hin ga c'aman'ə ma ngurpihə, bi 'yɛmbi.

⁶Ne nu'a ra Pablo 'bə mí nu'ə 'da gue hupə ja ra junta, bi bađi hinga 'da'ingu yú t'ɛc'yei ə, nguetho 'da'ə bi den'də i man yə saduceo ne nu mi'da bi den'də i man yə fariseo. Janangue'a nu ra Pablo bi 'yɛmp'ə 'bəpə ja ra junta:

—N'yohə ahə, nugä dra fariseogä, ne xin rá ts'unt'ugä n'da ra fariseo. Nugä dí 'bäcua ne guí ɔrcahə ran juənbi nguetho dí ɛc'yei gue i ndants' mahən'a ə i tu, bi 'yɛn'a ra Pablo.

⁷Ne nangu'e'a xí man na ra Pablo bin junthə yə fariseo ə yə saduceo, ne gätho bin hecpə ja ra junta.

⁸Nguetho i man'ə yə saduceo gue hingui ndants' mahən'a ə i tu, ne i ma ngue njo'o yám 'behni Oja mahɛts'i, ne i ma ngue njo'o yən dahi. Pe nu yə fariseo gätho i ɛc'yei.

⁹Bin ja n'da ra mbahni, ne nubəya bin ndants'i 'da'ə yú xänbate ə yə fariseo, bi 'yɛn'ə:

—Nuna ran 'yohə 'bäcua, nte mán ts'o bi 'yɔt'e. Xi'bə majuəni n'da ran dahi o gue n'da rá m 'behni Oja mahɛts'i bin yaui, nde'bə hin ga sühmbə Oja, bi 'yɛna.

¹⁰Pe nu'ə 'bəpə ja ra junta, ɛmme bin sə'ə, asta gue'bə mí zu ra hmudofəi da sen'inde ra Pablo. Bi xih yú dofəi bəya gue ba jəcpə 'bəh yə ja'i, ne da zix mahən'a bə ja ra ngundofəi.

¹¹Ne nu'bə min xui, ra Hmu mahɛts'i bim 'bähmi ra Pablo ne bi 'yɛmbi:

—O di tu ni mbəi Pablo, nguetho ngutho gui ma bə ja ra dahnini Roma nangu'eä, tengutho gá mangua Jerusalén.

Mi ɛna xtá tho ra Pablo

¹²Nu'bə mi hyats'i, 'da'ə yə judío 'da'ingu bi bən'ə da hyo ra Pablo, ne bi ma jatho di ja'ts'a bi man'ə. Ne bi 'yɛn'ə ngue hin din sihme, xíng ra dehe da zi, asta gue'bə go bi hyo. ¹³Ne mi ponguí yote má 'yohə ə 'da'angu bi ma ngue da hyo ra Pablo. ¹⁴Nu'ə bi mba bə 'bəh yə hmumbäjä ne yə dəc'yei, ne bi xifi:

—Nugähe dá mamhbe majuəni 'be'a ga ɔthe, ne hin dan sihmehə asta gue'bə go dá hohe ra Pablo. ¹⁵Janangue'a nu ahə ne'ə mi'da guín 'yohə bə ja ra junta, nu'bə nixudí gui xihmbə ra hmudofəi ba si'a ra Pablo,

gui 'yɛmbi gue gui 'yänhdü mi'da yün t'änni. Janague'a nugähe büya, dan sähe gua täcuahe bü ja ra 'yu, ga hohe, bi 'yɛn'ü.

¹⁶Pe nu rá 'be'ue ra Pablo bi 'yøde 'be'a nde da 'yørpa yün 'yohü. Bi mba bü ja ra ngundofüi ne bi xi'a ra Pablo. ¹⁷Nu ra Pablo bi zonh'na n'da ra dofüi büya, bi 'yɛmbi:

—Dami six na ra ts'ünt'ü bü bí 'büh ra hmudofüi, nguetho i ja 'be'a da xifi.

¹⁸Nu ra dofüi bi zixpü 'bü'a rá hmu, ne bi xifi:

—Nu'a ra Pablo ngue i ofädi, bi zoncagui ne bi 'yác ra mate gua siua na ra ts'ünt'ü, nguetho ja 'be'a da xi'i.

¹⁹Nu ra hmudofüi bi bentpa rá 'ye ra ts'ünt'ü, n'danni bá änni:

—'Be'a guín nde gui xiqui.

²⁰Nu'a ra ts'ünt'ü bi xi'a ra hmudofüi büya:

—Nu'ü 'da yü judío bin yäse'ü, bi ma da 'yä'a ra mate 'bü nixudi, ngue gui sixpü mahøn'a bü ja ra junta ra Pablo, nguetho da 'yɛn'i, da 'yän mi'da yün t'änni. ²¹Pe 'yo guí øt'e 'be'a da xi'i, nguetho i pongui yote má 'yohü yü judío ngue xün jot' ra 'yu, i täcua bü ra Pablo. Nu'ü, 'da'angu xüm ma ngue xín din sithe xín din sihme asta gue'bü go bi hyo ra Pablo. Ne i töp'a thoho 'be'a go gui ma, bi t'ɛmp'a ra hmudofüi.

²²Nu ra hmudofüi bi hecua ra ts'ünt'ü ngue njon da xifi, ngue ya xí xi'a ra hmudofüi. Ne nubüya bi xifi da mba.

**Nu ra Pablo bi mba m'behni
bü 'büh ra Félix**

²³Nubüya nu ra hmudofüi bi zohn'dü yoho yü ngärpa dofüi, bi

xifi din sä yociento ndofüi da mba bü ra hnini Cesarea 'bü guto nxui. Ne da mbähä mi hyäte ma 'det'a yü dofüi ngue din tögue, ne da mbähä mi yociento yü dofüi ngue i cü yün ts'at'egui. ²⁴Ne bi manda da thøspa yü fani ngue da hyux a ra Pablo. Ne bi xifi di jamansu xün ho bü 'yu, asta gue'bü go bi dä bü 'büh ra ts'üt'abi Félix. ²⁵Ne bi 'yo't'a n'da ra søcuä ra hmudofüi, bi mbænpa ra ts'üt'abi Félix.

²⁶Ne bi 'yɛn'a ra søcuä:

“Nugä dra Claudio Lisias, dadí zengua'i, gra Félix, gra hoga ts'üt'abi. ²⁷Nuna ran 'yohü na, nu'bü mi bent' yü judío, nde xtá hyo. Pe dá yämhbē nanguē xün ngu yü dofüi, nguetho dá øcä ngue ra romano na. ²⁸Nugä him mí pädi hanja bi mba ma yäpi, dá sixpü ja rá junta yü judío. ²⁹Pe nubüya dá øde ngue høn'tü yün t'ɛdi zehē yü judío ngue í mba ma yäpi, ne hin'yü 'be'a dí tho, o gue dín ofädi. ³⁰Ne nu'bü mi sicä 'be'a nde da 'yøt' yü judío, ngue nde da hyo, 'bex dá penh'na bü guí 'büi. Ne dá xi'ü yü nyäpate gue da xi'i 'be'a ní mbespa ra hnuman'ü. Ne høn't'a dá xi'a ya,” bi 'yɛn'a rá søcuä ra hmudofüi.

³¹Nu yü dofüi büya bi 'yøt'e tengu bi xi'ü yü hmu. Nu'ü bi zix'a ra Pablo 'bü min xui, asta gue'bü mí zøm bü Antípatris. ³²Nu'bü mí hyax büya, bá peng bü yü dofüi gue him madín tögue. Pe nu'ü gätho madín tögue bi thoqui bi zix'a ra Pablo ü. ³³Nu'bü mí zøm bü ra hnini Cesarea, bin döp ra søcuä ra ts'üt'abi, ne bi mba ma dä bü ra Pablo. ³⁴Ne nu'bü mi nu'a ra ts'üt'abi a ra søcuä, bi 'yän'na ra Pablo:

—Hapɛ ni häi.

Ne nu ra Pablo bi xifi gue ra mengu bu ra häi Cilicia. ³⁵Nu ra ts'ut'abi buya bi xi'a ra Pablo:

—Nugä ga öcä 'be'a gui mam 'bu bi zø'u di yap'li.

Ne bi manda da mba m'bädi bu ja rá nguts'ut'abi ndudañ Herodes.

**Nu ra Pablo bin juañ zehé
bu 'buh ra Félix**

24 Ne nu'bu mi jua'a cut'a pa, bi mba bu ra Ananías, ra hmumbäjä, ne 'da yu daç'yei, ne ra Tértulo ran hocpate. Ne bi xi'a ra ts'ut'abi 'be'a í mba ma yapí ra Pablo. ²Nu'bu mí ts'onh ra Pablo, bi dæ'mi bin yapate a ra Tértulo. Nu'a bi xi'a ra Félix:

—Nugähe dí pähmbe ngue nangue'e i ja ran johya ua ra häi dí 'buhmbe. ³Ne gäthogähe man'da dí 'buhmbe xun ho nangue 'be'a guí øt'e. Ne gätho yu pa dí xi'ahe ra jamadi nangue'e. ⁴Nuya hingui ngu 'be'a ga xi'a'i, pe gui 'yörca ra mate gui 'yøde 'be'a dí xi ahe. ⁵Nuna ran 'yohu, ãmme ra ts'om'bäi na, ne ãmme di parba yu judío hønbu go hapu 'bui ngue gätho ra ximhäi. Ne nuna, rá ngurpi 'da'u yu ja'i t'ẽmbi yu nazareno. ⁶Nu'a mí nde xtí ts'on ra ñanija bu Jerusalén, pe nugähe dá benthe, ne dí ãmhbe xcá juañbahe tengu im mam bu ja man t'ẽdihe. ⁷Pe nu ra hmudofui, ra Lisias a, con rá ts'edi bá jucpu mi 'buhmbe. ⁸Ne bi xije dan yafe ua. Nuya, nu'bu gui 'yän zehé a, gui paði gue majuañi 'be'a gätho ní mba ma yapí, bi 'yẽmp'a ra ts'ut'abi a ra Tértulo.

⁹Ne nu'u yu judío min 'yohu, 'da'angu bi man'u. ¹⁰Ne nu ra

ts'ut'abi bi un ran t'ẽdi ra Pablo gue din ya buya. Nu ra Pablo bi ma, bi 'yẽna:

—Nugä i hu ma mbui ngue sä dan juañdá ua, nguetho guí paði 'be'a nám 'buhmbe dyu judíohe, gue xun ngu yu jeya guín ts'ut'abi ua. ¹¹Nu'bu guí nde gui paði, sä gui paði, ja mán 'de'mayo ma pa ya gue dá mba bu Jerusalén, dá thãnde Oja bu. ¹²Ne nu'u ma mijudíohe him bi nu 'bu 'bo'o xcán junthe, xím bi nu 'bu 'bo'o xcá parbi, xínga guepu ja ma ñanijahe, xínga guepu ja ma t'ũnijahe, xínga guepu gätho ra hnini. ¹³Nuya hingui sä din juañni xun ho nguetho him majuañi 'be'a ní yapä ya. ¹⁴Pe nuya dadín juañdá gue dí tendä ra 'yu ma'da'yo, ne gue'a ãmbi him majuañi u. Pe guet'a ra 'yu mí ten'du ma ngurpa bõtahe, gue mí numansu Oja nguetho dí ec'yei 'be'a gätho mán t'o't'i bu ja rá søcuã yún t'ẽdi ra Moisés ne yú søcuã yu pøngahya. ¹⁵Ne nugä dí tøm'i 'be'a nín ho da 'yøt' Oja, tengu i tøm'p' ya i 'bäcu. Nugähe dí ec'yeihe ngue gätho xun du da ndants'i, ne'u bi 'yøt' ran ho, ne'u bi 'yøt' ran ts'o. ¹⁶Janangue'a gätho dí øt'ä 'be'a di bẽngä Oja n'dahma hin hapu da thĩnga ma ts'oqui, xínga guepu 'bu Oja xínga guepu 'buh yu ja'i, bi 'yẽna.

¹⁷Ne xø bi 'yẽna:

—Ne nu'bu mi thogui xun ngu yu jeya, bá pengä bu Jerusalén ngue ga un yun t'unni ma menguhe, ne ga un yun t'unni bu ja ma ñanijahe. ¹⁸Ne ngubú dá øt'ä bu ñanija, dá thãnde Oja. 'Da'u yu judío, yu mengu bu ra häi Asia dán tĩmhbe bu buya. Ne njom mí 'bupx xun ngu

yü ja'li, xíng ra sui mi ja bu. ¹⁹Nu'u gue dán t'ingähe bü, nde'bü gue'u xtambá 'yëcua u, xtá mangua 'bü ja 'be'a dá øt'ä bü. ²⁰O gue guehya yün 'yohü 'bäcua da ma 'bü ja 'be'a bi nürcä 'bü má mbagä bü ja ra junta. ²¹Hønt'a nts'edi dá mangä bü, ne dá ëmbä u: “Nu ahü guí ørcä ran ts'embi nam pa ya nguetho dí ëc'yei ngue i ndants'u i tu,” dá ëngä, bi 'yën'a ra Pablo.

²²Ne nu'bü mi 'yø'a ra Félix 'be'a bi man ra Pablo, 'bex bi ma da guah ra junta, nguetho xün ngu ts'u mi pa'a ra Félix nangué rá 'yu Ojä. Ne bi xi'u:

—Nu'bü dambá ëcua ra hmudofüi, ra Lisias, sä ga paçä 'be'a gätho bin ja.

²³Ne nu'a ra Félix bi manda da thoqui da mba m'bädi ra Pablo. Ne bi manda ngue da t'ørpa ran ho nangué'a, ne nu'u yú amigo sä da mba bü ne di unni 'be'a gätho da hyoni.

²⁴Nu'bü mí tho'i ts'u 'da yü pa, nu ra Félix bá peng bü ja ra hnini Cesarea, bán 'youi rá xisu í Drusila, nu'a ra judío a. Ne bi zon'na ra Pablo, ndepe da ma hague dán zä n'da da 'yëc'yei ra Jesucristo. ²⁵Ne nu'bü mi man ra Pablo nangué ram 'büi njuantho, ne bi ma ngue di jamansu 'be'a da 'yøt'a n'da, ne bi ma din ja ran t'änni 'bü ran zegui nangué yü ts'oqui, nu ra Félix bin su büya, ne bi xifi:

—Hønt'a gá xic ya, 'be ním 'bähma bü ja ra fädi mahøn'a, ne nu'bü da bongui ga zon'na'i mahøn'a, bi t'ëmp'a ra Pablo.

²⁶Nu ra Félix mí ëna xtán gu't'i ts'u, n'dahma xtí thø'a ra Pablo.

Janangué'a njan't'a thoho min zohni ne min yaui. ²⁷Ne nu'bü mi gua'a nyojeya bi mba ma poni a ra Félix, ne bi hyu'a ra Porcio Festo. Nu ra Félix 'bü mí bøm büya, bi zopü ra Pablo bü ja ra fädi, nguetho mí su da numan'u yü judío 'bü xtí hocpi.

Nu ra Pablo din juan bü 'büh ra Festo

25 Nu ra Festo bi mba bü ra häi guepü din ts'üt'abi, ne hyupa bim 'büpü ra hnini Cesarea, bi mba bü ra hnini Jerusalén büya. ²Nubü Jerusalén, yü hmumbäjä ne yú ngürpi yü judío bi xi'a ra Festo, bi nyäpi nangué ra Pablo. ³Ne bi 'yørpa ts'edi bi 'yäp ra mate ngue da zohna ra Pablo ngue da zøm bü Jerusalén, nguetho im bën'u da gorpa bü 'yu, gue nde da hyo. ⁴Pe nu ra Festo bi xifi ngue ofädi bü Cesarea ra Pablo, ne “mi ts'ütho ga mbagä ya,” bi 'yëmbi.

⁵Ne bi xifi:

—Nde'bü ga mbähä 'da ahü gue ja ni ts'ediü, ne nu'bü ja män ts'o bi 'yøt'a, sä gui yafü.

⁶Nu ra Festo, masque mbe man 'det'a pa bim 'büpü Jerusalén, bi mba bü Cesarea büya. Nu'bü mí hyax büya, bi mba bü ja rán juanbate, ne bi manda ba ts'i ra Pablo. ⁷Ne nu'bü mi zøm bü ra Pablo, nu yü judío ngue bá nexpü Jerusalén bi mbä'ts'i. Ne ëmmë xün ngu 'be'a xün ts'o í yäpi. Pe hingui sä da bøm majuqani 'be'a bi man'u. ⁸Nu ra Pablo bi ma nanguese büya:

—Nte dá øt'ä ngue hingui ho nangué man t'ëdihe dyü judíohe, xínga gue'a ra danija, xínga gue'a rán t'ëdi ra hmuts'üt'abi bü Roma, bi 'yën'a ra Pablo.

⁹Nu ra Festo nde da 'yøt'a dí numanho u yu judío, janangue'a bi 'yän'na ra Pablo:

—Ha guí nde gui mba bu Jerusalén, guepu ba øt'a ran juanbi bu, nangue 'be'a í yap'a yu judío.

¹⁰Nu ra Pablo bi dadi:

—Hin'na, guecua rán säui da t'ørcä ran juanbi ua, nguetho bi 'da'a ran t'edi ra hmuts'ut'abi 'bupu Roma gue gui 'yørcä ran juanbi ua. Ne nte män ts'o xtä ørpa yu judío, gue gui sixcä bu. Nu'i guí paði xun ho ngue te dá øt'ä. ¹¹Pe nu'bu xtä øt'ä n'da ran ts'o gue i man nin t'edi gui hyogui, jatho ga tu 'bu, hin ga 'dagui nangue man date. Pe nu'bu him majuañi 'be'a ní yapä u, njo'o n'da i ja rán t'edi di dägä bu ja yú 'ye u. Nugä dí ä'a ran t'edi gui thocä bu 'buh ra hmuts'ut'abi bu Roma, bi 'yæn'a ra Pablo.

¹²Nu'bu min yahü yám fäts'ihü a ra Festo, bi xi'a ra Pablo:

—Nu'bu guí ñna ga dä ahe bu Roma, da zä 'bu, bi 'yembi.

Nu ra Festo i yai ra ts'ut'abi Agripa

¹³Nu'bu mi tho'i 'da yu pa, n'da rá ts'ut'abi yu judío, ra Agripa na, ne'a rán ju, Berenice, bi zøm bu Cesarea di zengua a ra ts'ut'abi Festo. ¹⁴Ne nu'bu mi 'bupü 'da yu pa, nu ra Festo bi xi'a ra Agripa nangue ra Pablo, bi 'yembi:

—O bu n'da ran 'yohü, i ofädi, ngue bi zocua ra Félix, í Pablo a.

¹⁵Ne nu'bu má mbagä bu Jerusalén, nu yu hmumbäjä ne yu dác'yei ngue yu judío bi xicä nangue ra Pablo.

Nu'u mi äp ran unbi nangue'a.

¹⁶Ne nugä dá xi'u: “Pe nugähe dyu romanogähe hingui sä ga hohe n'da

'bu hinda nadí juanbähe u, ne dim 'bäpu ja yú hmi to'o di yapí, din yäse.” Ngubu dá xifi. ¹⁷Ne nu'bu mi zøcua yun yapate, nu'bu mi hyats'i, 'bex dá mba bu ja man juanbate ne dá manda da ts'ixpu a ra Pablo.

¹⁸Nu'bu mí 'bähmbe bu u yun yapate, pe xinga n'dare bi ma gue yu ts'oqui tengu mím bængä ngue xtä ma. ¹⁹Pe hønt'a n'da ram hma madín junthu nangue 'be'a mi ec'yei zehé u yu judío. Ne nangue n'da ran 'yohü í Jesús nín junt'u, ngue bi du, pe nu ra Pablo nts'edi bi ma ngue i 'bui, bi 'yena.

²⁰Nu ra Festo bi thoqui bi ma:

—Ne nugä hin dí paçä ga øt'ä ran juanbi nangue 'be'a ec'yei yu judío. Janangue'a dá än'na ra Pablo 'bu nde da mba bu Jerusalén, da mba ma juanbi bu. ²¹Pe nu ra Pablo bi 'yác ran t'edi, nde ga dä bu 'buh ra hmuts'ut'abi Augusto bu Roma. Dá manda büya da 'bädi asta gue'bu bi zä ga pehdä bu 'buh ra hmuts'ut'abi, ñna ra Festo.

²²Nu ra ts'ut'abi Agripa büya, bi xi'a ra Festo:

—Nugä dín nde ga øde 'be'a da man'a ran 'yohü.

Bi dā'a ra Festo büya:

—Nixudi da zä gui 'yøde.

²³Man'da pa büya bi mba bu ja rá ngu ran juanbate ra Agripa ne ra Berenice. Ne bi mba bu mbo gätho ja yú ts'edi, min 'yohü yu hmudofui ne yu ngurpi bu ja ra hnini Cesarea. Ne bi ts'ini xun ho nguetho i ja yúts'edi. Ne nu'a ra Festo bi manda da ts'ixpu ra Pablo. ²⁴Ne nubüya bi 'yæn'a ra Festo:

—Nu'i gra ts'ut'abi Agripa, ne ahü gyun 'yohühu gätho guí 'buhmbu

ua ya, guí nuhü na ran 'yohü. Ne gátho yu judío 'bupü Jerusalén ne'ü 'bucua Cesarea madín yapi nanguehna. Nu'ü njám'bü mi e't'a mi xiqui ngue mi ádi da mba ntho. ²⁵Pe nu'bü má paçä ngue nte bi 'yøt'a rán säui dí tho, dá engä ga penpü 'buh ra hmuts'üt'abi bü Roma, nguetho mí manse da mba ma dä bü. ²⁶Pe hin'yü 'be'a sä ga o't'ä a xü 'yøt'e ngue ga penpa ma hmu. Janangue'a dá zonhdä na ran 'yohü, gui 'yøhmbü ts'ü 'be'a da man ya, ma ts'üt'abi Agripa i. Ne nu'bü gá 'yøhmbü, masque da zä gui xijü büya 'be'a da zä ga o't'ä nangue ran yapi. ²⁷Nguetho dí ena hingui ho ga penpü n'da ra ofädi, ne nte má søcuä da ja'ts'i ngue da mam bü hanja i ofädi, bi 'yæn'a ra Festo büya.

**Nu ra Pablo bin juan zehé
bü 'buh ra ts'üt'abi Agripa**

26 Nu'a ra Agripa bi xi'a ra Pablo:

—Da zä gui manse nangue'a zehé, bi 'yëmbi.

Nu ra Pablo bi uan rá 'yë ne bi ma nanguese. Bi 'yëna:

²—I jagä ran johya, nguetho sä dam 'bäcä ua ja ni hmi, gra ts'üt'abi Agripa, ne sä gam mangä nangue 'be'a í yaçpä ma mijudiohe. ³Nguetho guí paði xun ho 'be'a gátho yün t'øt'e yu judío, ne guí paði 'dahma 'dan'yo ma t'ëc'yëihe dyu judíohe. Janangue'a dí ä'a ra mate, gui 'yø'i ts'ü xun ho 'be'a gam mangä.

Rám 'bui ra Pablo 'bü hin ní 'yëc'yëi

⁴Nu'ü gátho ma mijudiohe i paði 'be'a ním 'bui dá øt'ä bü 'buh ma

menguhe, 'bü män t'ühnigä ne'bü mäm 'bucä bü Jerusalén, asta guehya. ⁵Nu'ü hin'yü ra pähä da ma, pe maya'bü mi paði ngue nya'a thoho dá tenni xun ho tengu man yu fariseo. Nu yu fariseo man'da ghya da 'yøt' man t'ëdihe dyu judíohe xinda gue'ü mi'da. ⁶Nuya dí 'bäcua ja ran juanbate, nangue'a 'be'a dí ëc'yëi. Nugä dí ëc'yëi 'be'a bi xi'a Oja ma ngurpa bombøtahe, ngue da xox'ü xun du. ⁷Nugähe yüm bom'beto ü 'de'mayoho yü ts'ünt'ü ma ngurpa bombøtahe ra Jacob, dí ghyahe ma pa ne ra xui nangue rá 'befi Oja. Ne nugähe dí tømhbë 'be'a bi man Oja, gue da xox'ü xun du. Nugä dí ëc'yëi gue majuañi bi dæ'mi bi 'yøt'a, ne gue'a ní yaçpä ya ma mijudiohe, ma ts'üt'abi Agripa i. ⁸Hanja gní bëmhbü ngue hingui sä Oja da xox'ü xun du, bi 'yæn'a ra Pablo.

Bi man ra Pablo madí unba yu 'yëc'yëi

⁹Ne xø bi 'yëm mahøn'a:

—Guec zehëgä, nya'a thoho dá bëngä ngue mi engä xun ho 'bü ga søcä ra Jesús, ra mengü Nazaret.

¹⁰Nübü Jerusalén xun ngu yu 'yëc'yëi dá cot'a fädi, nguetho bi 'dacä ran t'ëdi yu hmumbäjä. Ne nu'bü mi t'ëna da mba ntho, 'da'angu dá bëmhbë. ¹¹Ne xun ngu yu nidí dá unba ü yu 'yëc'yëi bü ja ma nijähe dyu judíohe. Ne dá säpi dá serpa yü t'ëc'yëi. Ne nugä ëmme min cuëgä nangue'ü, nepü ja yu hnini yatho dá mbagä, dá un ran unbi ü, bi 'yëna.

Bi mam mahøn'a ha bin

jabü bi 'yëc'yëi

¹²Ne xø bi 'yëm mahøn'a:

—Ne dá caxä ra søcuä, ngue rán t'ëdi yu hmumbäjä, ngue ga ünba yu 'yëc'yëi. Dá hã ra 'yu ná mba bu ra hnini Damasco. ¹³Nu'i ma ts'ut'abi Agripa i, nu'bu mbe huxyadi dá nu bu 'yu n'da ra nyot'i bí 'yëh mahëts'i, ne man'da madí hyät'i xínda gue ra hyadi. Ne nu'a bi hyärpü dí 'bähmbe. ¹⁴Ne nu'bu gätho má tãnje bu häi, dá öcä n'da ra nde ngue ma ndese í ts'oqui, ra hebreo, i ñna: “Saulo, Saulo, hanja gní űngui. Xun hëi guí øt'e, tengu n'da ra mbundani i pa ma sũni ra t'o hndepe dim pefi xun ho, ne i nete thoho,” bi 'yëngui. ¹⁵Ne nugä dá änni: “To'o i, ma Hmu.” Nu ra Hmu bi dadi: “Nugä dra Jesús, guecä gadí űngui. ¹⁶Nuya dami ndants'i, gui 'bäi. Nuya dán 'yusegä ua n'dahma gui ma ne gan juanni nangue gätho 'be'a gá nu ya, ne gätho 'be'a ga ut'a m'bejua.” ¹⁷Ne bi 'yëngui: “Nuya ga pëhn'na'i bu 'buh yu ja'i hing yu judío, ne ga jamansu i nangue 'be'a da nde da 'yøt'a'i yu judío, ne yu ja'i ngue hing yu judío. ¹⁸Ne nangue nim hma, ga japi da xoc yú mbui yu ja'i ne him man din 'yo bu ja ra 'bexui, pe din ja ran nequi yú mbui. Ne ga japi da 'uepü ja rá ts'edi ra zïthu, ne din 'yo bu ja rá ts'edi Ojä ma Ta. Ne din ja ra punbi yú ts'oqui. Ne da nu ra te mazai u, ne gätho ran japi ga unni, tengu mi'da dá 'uecä,” bi 'yëngä ra Jesús, bi 'yëñ'a ra Pablo.

Ra Pablo him bi mbesta a bi man ra Hmu 'bu mín 'yuse

¹⁹Ne nu ra Pablo bi thoqui bi xi'a ra ts'ut'abi Agripa:

—Nugä hin dá festhoho 'be'a bi xicä ra nde gue bá ëh mahëts'i. ²⁰Rá mbüdi dá xi'u 'büpu Damasco, gue di päh yün 'yomfëni ne din 'yo bu rá 'yu Ojä. Ne dá xifi da 'yøt' ra 'befi xun ho nguepü da fadi xu päh yün 'yomfëni. Ngutho dá mangä bu Jerusalén, nepü gätho ra häi Judea, ne dá xicä yu ja'i ngue hing yu judío. ²¹Pe nangue'a 'be'a dá mangä, nu'u 'da yu judío bi bentcä bu ja ra danija, mi nde xta hyogui. ²²Pe asta gue yu pa jabüya i fäxcä Ojä. Ne dí xi'u ja yú ts'edi, ne dí xi'u hin'yü yú ts'edi. Ne hont'a dí xänbi 'be'a bi man ra Moisés ne 'be'a bi man yu pøngahya, ngue bin ja. ²³Nu'u, bi ma ngue jatho da nu ran ünbi ra Cristo, ne gue'a ra mbüdi da mba nsots'i bu 'bu'u xun du. Da mba nsots'i guepü da zä di un ran nequi yú mbui u yu judío, ne'u hing yu judío, bi 'yëñ'a ra Pablo.

Ra Pablo ndepe da 'yëc'yëi ra ts'ut'abi Agripa

²⁴Ne nu'bu ngubü mi man ra Pablo, nu ra Festo nts'edi bi mbafi: —Nu'i gra Pablo, guín gät'i, emme xun ngu guí päh ra søcuä janangue'a guín gät'i.

²⁵Bi daja ra Pablo büya: —Hin dí jat'ä, gra hoga ts'ut'abi gra Festo. Pe gätho dí mangä majuani a. ²⁶Nu ra Agripa in ts'ut'abi bu 'buh yu judío, i 'bücuä, i paði nangue 'be'a gätho dí mangä. Janangue'a hin dí su ga mangua ja rá hmi. Ne dí haxa njuani ngue i paði, nguetho him bi t'agui 'be'a bin ja, bi 'yëñ'a ra Pablo. ²⁷Ne ø bi xih ra ts'ut'abi Agripa:

—Ma ts'ut'abi Agripa i, ha guí ꝑ'yei 'be'a bi man yú pŋngahya Oja. Nugä dí paçä gue guí ꝑ'yei, bi 'yɛmbi.

²⁸Nu ra Agripa buya bi ðat'a ra Pablo:

—Nu'i, guí nde 'bex ga päcä man 'yomfɛni, ngue ga ꝑ'yei ra Cristo.

²⁹Nu ra Pablo bi 'yɛmp'a:

—'Bexgue guehya, ogue niya'bu ts'u, Oja i paði 'be'a dín ndegä. Dín nde gue gui 'yɛç'yei, ne ahü gätho guí 'buhmbu ua guí øhmbu 'be'a dím mangä ya. Ne dín nde gui cohmbu tengugä, pɛ hont'u yu cadena hin'na u, bi 'yɛmbi.

³⁰Ne nu'bu ngubu mi man ra Pablo, ra Festo ne ra Agripa bim 'bäi, ne'a ra Berenice ne'u mi'da mi hupü. ³¹Ne nu'bu mi mba bu thi, n'da ngu n'da bin yaɛ u:

—Nu'a ran 'yohu ra Pablo, nte bi 'yot'a ngue da du, xínga gue'a din ofädi, bin 'yɛmzehe u.

³²Nu ra Agripa bi 'yɛmp'a ra Festo:

—Nu'bu hin xtá ma din dä bu 'buh ra hmuts'ut'abi bu Roma, sä da mba nso'ts'i 'bu, bi 'yɛmbi.

Bi 'benpu Roma a ra Pablo

27 Nu'bu ya xí hma ngue ga huhe ra barco, ne ga mbäcähe bu Roma, ra häi Italia, nu ra Pablo ne mi'da yu ofädi bi mba ma däpi a ra ngurpadofui, rá thuhu ra Julio, rá ngurpadofui ra hmuts'ut'abi Augusto bu Roma. ²Dá huhe ra barco ngue bi nexpu ra hnini Adramitio, ne ɛn'u da thopu ja yu hnini bu ja ndendeja bu ra häi Asia. Dá nexhe bu buya, ne dá mbähmbe ra Aristarco, ra

mengu ra hnini Tesalónica bu ra häi Macedonia. ³Nu man'da pa dá sømhbe bu ra hnini Sidón, dán säyahe bu. Nu ra Julio min yamanhoui ra Pablo, ne bi un ran t'ɛdi da mba bu 'buh yú amigo. Ne nu yú amigo bi un ran säya. ⁴Ne nu'bu má nexhe bu, dá thohmbe bu nthɛ't'i ra t'uhäi Chipre i ja bu made ra deja. Dá thothe bu n'danguadi nguetho ɛmme ts'edi ran ðahi bu njombu. ⁵M'bejua dá thohmbe bu ja ra häi Cilicia ne ra häi Panfilia ja bu ndendeja. Dá sømhbe bu ra hnini Mira bu ra häi Licia.

⁶Guepu bi ðim bu n'da ra barco a ra hmudofui ngue bá nexpu Alejandría, ní mba bu ra häi Italia. Ne nu'a ra hmudofui bi jaje dá huhe ra barco. ⁷Ne xun ngu yu pa zu njante thoho dán 'yohe bu ja ra deja, ne xun hej dá thohmbe bu gätho rá nyani ra t'uhäi Gnido. Nu ran ðahi him bi jaje njuantho dá uɛnthe, janangue'a yabu dá cäthe njombu ja ra t'uhäi Creta, guepu nthɛ't'i ra t'uhäi Salmón. ⁸Ne xun hej dá thohmbe bu gätho rá nyani ra t'uhäi Creta, ne dá sømhbe bu ja yún säya yu barco, t'ɛmbi Buenos Puertos. Ne hinga yabu ja ra hnini Lasea.

⁹Ne xun ngu yu pa ya dá 'behmbe nangue ran ðahi, ne nts'utho bu dín 'yo ra barco bu ja ra dehe, nguetho yu pa ya i ja yun ðahi. ¹⁰Nu'a ra Pablo bi xi'u min 'yohu:

—N'yohu ahü dí xi ahü, nu'bu ga thohmbu, ga nuhu n'da ra 'yanthi nguetho xun hej thoho bu dí mba ma 'yoni ra barco. Ne hinga hont'a ra barco ne ra 'beni ga 'behmbu, pe

ts'urpü thoho necähü ga tuhü, bi 'yëmp'ü.

¹¹Pe nu ra hmudofui man'da mi ëc'yei 'be'a bi ma rá mbeti ra barco ne ra hmu ngue madí 'yoni, xinda gue'a 'be'a mi man ra Pablo. ¹²Nubü Buenos Puertos hingui ho ngue da gopü ra barco yü pa xü se. Janangue'a nu'ü mbe gätho ü mi ëna xcá sømhbe bü ra hnini Fenice, guerpü xcám 'bühmbe yü pa xü se. Nubü Fenice, ra hnini bü ra t'ühäi Creta, man'da ja yün säya xün ho bü yü barco, nguetho hin ë ts'edi thopü ran dahi.

Ran dahi bi 'yen ra dejä

¹³Ne n'da ra pa bi pom bü bí 'yëh ran dahi, ne hinga nts'edi i 'yo. Ne ën'ü xün ho 'bü da thogui. Janangue'a bi gux'a ra t'egui mi o bü mbo ra dehe, ngue rán ts'ammi ra barco. Dá thohmbe büya, zü njante thoho á tho'a ndendejã ra barco bü ra t'ühäi Creta. ¹⁴Ne 'bex bá ë'a n'da ran dahi ëmme nts'edi, bá nexpü Creta. ¹⁵Ne nu'bü mí mbüdi bi ndøn ra barco ran dahi, him mí sä da mba ma 'yoni büya, dán unthe büya, ne dá tendahe ran dahi bü í mba. ¹⁶Ne dá cäthe bü hërpü ja ra t'ühäi Claudia i ja bü made ra dejã, nguetho bi täc'i ts'ü ran dahi ra häi. Ne xün hëi bü dá juxhe bü mbo a n'da zü t'übarco ngue mí jut'a ra barco. ¹⁷Ne nu'bü mí cürpü mbo ra t'übarco, bi mba m'bänba yü xahi a ra barco ngue hin da xø'ts' yü xithe. Ne nu'ü büya mí supi da 'yen ran dahi ra barco bü ja ra 'bomu, ne da dontpü guerpü t'ëmbi Sirte. Janangue'a bi gäcua yün thäcan dahi ra barco. Ne bi

duxtho ran dahi ra barco bü ja ra dehe. ¹⁸Man'da pa büya bi dü'mi bi hyörpü ja ra dehe yü 'beni mi höpü mbo ra barco, ndepe hin di hyü ra barco, nguetho ëmme nts'edi mi enje ran dahi. ¹⁹Ne ná hyu pa büya dá sosegähe, dá hømhbë thi 'be'a gätho mí honi 'bü di 'yon ra barco. ²⁰Ne xün ngu yü pa ëmme mi ja yü güi, ne nya'a him bin c'ä ra hyadi, xínga gue yü sø 'bü xün xui. Ne dá nuhe n'da ran dätendahi ëmme nts'utho. Ne dí su ga tuhe.

²¹Ne nya'a thoho njom bin sihme. Nu ra Pablo bim 'bäi bi 'yëna:

—N'yohü ahü nde'bü xquí 'yöde 'be'a dá mangä. Nde'bü xcambán säyahü bü Creta, ne hin xcá nuhü ran ünbi ya, ne hin xquí 'beh ni 'benihü. ²²Pe nuya, o di tu ni mbühü, nguetho xínga n'da ahü gam 'behmbü, pe hont'a ra barco dim 'bedi. ²³Nguetho däm 'bä'be n'da rá m 'behni Ojã mahëts'i má xui, gue nugä rá mbetigã Ojã ne dí thãnde a. ²⁴Ne nu'a ram 'behni bi xiqui: “O guín su Pablo, nguetho jatho da mba ma dä'i bü 'büh ra hmuts'üt'abi bü Roma. Ne nu'a Ojã hin di japi da du ü guí 'bühmbü ua ja ra barco, tengü gá 'yäpi,” ën'a rá m 'behni Ojã mahëts'i. ²⁵Nuya, n'yohü ahü, dan johyahü, nguetho dí ëc'yei gue majuañi da 'yøt' Ojã tengü bi xic rá m 'behni. ²⁶Pe nu ran dahi da 'yenjü bü ja n'da ra t'ühäi i ja bü made ra dehe, bi 'yë'n'a ra Pablo.

²⁷Ne nu'bü ya xí gua'i 'de'ma goho ma pa dí 'yohe, nubäya bi 'yengähe ran dahi bü ja rá xequi ra dejã t'ëmbi Adria, 'bü min xui. Ne nu'ü yü mbëfi gue di 'yon ra barco,

mím bēni hinga yabū ja n'da ra häi. ²⁸Ne bi 'yeni hangu nan hē ra dehe, 'däte ma 'de'ma'dato metro nan hē. Ne bi dān'i ts'ü ra barco, bi 'yeni mahøn'a, ne nuya hōnt'i 'däte ma yoto metro nan hē ra dehe. Janangue'a bi bādi him ma yatho bū ndenthe. ²⁹Nu'ü mi supi da zøm bū ndenthe ra barco, gue din thehū yū do. Janangue'a bi 'yent'i goho yū t'ēgui ngue yün ts'āmmi ra barco, bi 'yentpū ja rá xūthā ra barco, ndepe hin din 'yo. Ne ēmmē mi xønni din nequi. ³⁰Nu yū mbēfi di 'yon ra barco mim bēni xtá 'dagui, bi çā'ma man'da ra t'ūbarco bū ja ra dehe. Pē bin häte, nguetho ēna gue'ü yū t'ēgui xtá 'yent' mi'da bū ja rá yā ra barco, gue yün ts'āmmi. ³¹Pē nu ra Pablo bi 'yēmp'a ra hmudofūi, ne'ü yū dofūi:

—I nde da 'dah yū di 'yon ra barco, pē nu'bū da 'dah yū, hin da zā gui ponjū 'bū.

³²Nu yū dofūi būya bi hyēcua yün thāt'i ra t'ūbarco, ne bi dux ra dehe, janangue'a njom bi 'dagui.

³³Ne nu'bū t'ūnequi tho nu'a ra Pablo bi xifi nde'bū din sihme. Bi 'yēna:

—Nuya, ná 'de'magoho ma pa ya ngue mí tutho ni mbūihū, ne hin gán sihmehū. ³⁴Nuya dí øt'ahū ra ts'edi gui sihū ts'ü ra hme. Nu'a dí zac ni ja'l'ihū a, ne guerpū da zā xínga n'da gam 'behmbū ne njon din ũbi, xíngui ts'ü.

³⁵Ne nu'bū mi jua'a bi man'a ra Pablo bi hyāça n'da ra thuhme, bi un ra jamadi Ojā bū ja yú hmi gātho mí 'būpū, ne bi xeni bi dū'mi bi zi. ³⁶Nu'a bi man ra Pablo bi hurpa yá mbūi ũ, bin sihme ts'ü

būya. ³⁷Ne nugāhe í juaje yociento ne hyāte ma 'de'ma 'dato njā'i mi 'būhmbē bū ja ra barco. ³⁸Ne nu'bū mi juadi bin sihme ũ, nu'a ra trigo mi hōpū ja ra barco bi hyøm bū ja ra dehe, ndepa dí çāh nan hyū ra barco.

Bi xen ra barco ra dehe

³⁹Ne nu'bū mí hyats'i, him mi pādi 'be'a rá thuhu ra häi bi hyandi. Nu'bū mi nu mi ja bū n'da ra 'yethe gue him mí ja yū do, guerpū mim bēni mi sä xtí çū't' ra barco. ⁴⁰Bi hyēcua yün thāt'i yün ts'āmmi būya, bi zōpū dehe. Ne bi xocua yün thu't'i yün thācadehe ngue yüm 'bā't'i ra barco. Ne bi 'yēspa mahøn'a n'da ran thācandāhi. Nu ran dāhi būya bi 'yon ra barco, ne bi dū'mi bi hyām bū ja ra ndendejā. ⁴¹Pē nu'bū má sōmhbe hapū hingui hē ra dehe, dán tīmhbē bū yoho yū 'yethe, n'da n'danni ní yēhe. Nu'a rá yā ra barco bi yūrpū ja ra 'bomu ne bin dū bū, ne him mi sä da thogui. Pē nu rá xūthā būya bi mbūdi bi xen ra dehe, nguetho nts'edi din the bū yū dehe. ⁴²Nu yū dofūi būya, ēna da hyo yū ofādi, ngue mi supi din xaha, da 'dagui. ⁴³Pē nu ra hmudofūi him mi ndepe gue ne ra Pablo da tho, him bi japi da 'yōt'e 'be'a mim bēn'ü yū dofūi būya. Bi manda ngue to'o pāh nan xaha, ra mbūdi da zo bū ja ra dehe ne din xaha, da zøm bū ja ra häi. ⁴⁴Ne'ü mi'da ngue him mi pāh nan xaha, bi 'yoxpū ja yū xithe o gue yū xeca barco. Ne gātho bi zømanko bū ja ra häi.

Bi zøm bū ra häi Malta a ra Pablo

28 Ne nu'bū má sōmhbe bū ja ra häi, bi sije ngue rá thuhu

ra t'uhäi Malta, i ja bu made ra dehe. ²Nu yu mengu bu emme bi 'yorcahe ran ho, nguetho bi 'yurcahe n'da ra sibi nguepu dán tasphe. Bin 'ye bu ne xu seje. ³Nu ra Pablo bi pet yu 'yont'o, bi 'yuspä ja ra sibi, 'bex bi bøn'a n'da ran däte pozü bu ja ra t'o, nu'bu mi zä ra sibi. Ne nuna ra pozü bi zap rá 'ye ra Pablo, ne bin zürpü. ⁴Nu'bu mi nu yu mengu bu ngue i zürpü ja rá 'ye ra Pablo ra pozü, bi 'yēn'ü:

—Masque ra hyodu na ran 'yohü, masque him bi du bu ja ra dehe, pe nuya m'bejua da gut'a 'be'a xí 'yöt'e.

⁵Pe nu ra Pablo bi huac rá 'ye, ne bi däh ra pozü, nín so bu ja ra sibi, ne nte mán ünbi bi nu ra Pablo. ⁶Ne nu'ü 'bäpü, mi tøm'i nde da nu 'bu da nden bu bi zapü, o gue da 'yagui ne 'bex da du. Ne nu'bu ná nya'a mi tøm'i, hin te bi ja, bi pä'a mim bēn'ü. Ne ēn'ü: “Masque n'da ra oja na.”

⁷Nu'a rá ts'üt'abi ra t'uhäi Malta, í Publio a, mí jase n'da xēqui rá häi jombü dán tasphe. Ne bi xije ga mbähmbe bu rá ngu. Ne hyu pa däm 'bühmbe bu, ne emme xün ho bi 'yörcahe. ⁸Nu rá ta a ra ts'üt'abi Publio ya xmí ü 'bu má sōmhbe bu, mi ja ra pa ne ra mbōni. Nu ra Pablo bi mba bu da nu, bin yaui Oja ne bi gāx rá 'ye, ne 'bex bi zä büya. ⁹Ne nu'bu min ja 'be'a bi 'yöt'a ra Pablo, gätho mi 'bupü ja ra häi ngue mín zāman'ü bi zōm bu, ne gätho bi hoqui, bi zä büya. ¹⁰Ne xün ngu yün t'unni bi 'daje, ne nu'bu má mbäcähe, xō bi 'daje gätho 'be'a ga homhbe bu ja ra barco.

Bi zōm bu Roma ra Pablo

¹¹Nhyuzna dām 'bühmbe bu ja ra t'uhäi Malta, dá huhe n'da ra

barco büya. Nu ra barco mi hō bu gätho yu pa xu se, ngue bá nexpu Alejandría. Nu rá thuhu ra barco t'ēmbi yu gon'yohü Cástor ne Pólux. ¹²Ne dá huhe ra barco, dá nexhe bu ra t'uhäi Malta büya, ne dá sōmhbe bu n'da ra hnini Siracusa, ngue 'dan'yo ra häi, ne hyupa dán dehe bu. ¹³Dá nexhe bu, ne dá cäthe bu ja ndendejä asta gue'bu go má sōmhbe bu ra hnini Regio. Ne man'da pa büya bin 'yo xün ho ran dāhi, ne ná yopa dá sōmhbe bu ra hnini Puteoli, gue ra häi Italia, ne dá çacähe büya. ¹⁴Nubu, dá tīmhe 'da'ü yu cu nangue ra Cristo. Nu'ü bi xije dan säyahe bu nyoto pa. M'bejua büya dá hāxhe ra 'yu í pa bu ra dāhnini Roma. ¹⁵Ne nu'ü yu cu nangue ra Cristo mi 'bupü Roma, mi øde ba ēhmbe bu 'yu. Bá ēh püya, bi dāje bu ja ra hnini Foro de Apio, ne bi dāje mi'da bu ra hnini Tres Tabernas. Ne nu ra Pablo 'bu mí nu, bi xi Oja jamadi, ne nu Oja bi hyurpa rá mbüi büya. ¹⁶Ne nu'bu má sōmhbe bu ja ra dāhnini Roma, nu ra hmudofüi bi dä bu yu ofädi bu 'buh rá hmu yu mbädi. Pe nu'a ra Pablo bin t'un ran t'ēdi dim 'büse bu ja n'da ra ngu, ne hōnt'a n'da ra dofüi da mbädi.

Bi man rām Hman Oja ra Pablo bu Roma

¹⁷Ne nu'bu mi tho'an hyupa, nu ra Pablo bi zon'du yá ngurpi yu judío ngue mí 'bupü. Ne nu'bu mim peti bu 'bü'a ra Pablo, bi 'yēmbi:

—Man 'yohü ahü, nte man ts'o dá ørpä ü ma mijudíohü, xín dá festa yún thānde bi thocta ü ma ngurpa bombōtahü, pe guehma bi

mba ma dägä bü 'büh yu romano bü Jerusalén. ¹⁸Ne nu'bü mi 'yörca ran juanbi, nu'u mi nde xtá hyega thoho, nguetho nte dá øt'ä ngue da thogui. ¹⁹Pe nu ma mijudíohu him mi nde xtá hyega thoho, janangue'a dá äh ran t'ëdi di dägä ua Roma. Pe hin'yü 'be'a dí m bñi dá yapä u ma mijudíohu. ²⁰Janangue'a dá zohn'nahü dan nuhü ne dan yähu. Nuju dyu israelhü, dí tømhbü din ja 'be'a bi man Ojä gue din ja. Pe dí ec'yeyi ngue ya bi dæ'mi bin ja 'be'a bi man Ojä, jananjabü nthu't'igä ra t'ëgui ja ua, bi 'yën'a ra Pablo.

²¹Nu'u bi xi'a ra Pablo:

—Nugähe nte má søcuä bi 'bengähe ní 'yëpü Judea nangue'e. Xínga n'da man 'yohühü bí nexpü, bi man ran ts'o nangue'e, njo'o to'o bi yap'a'i. ²²Pe dí n de gui xije ts'u 'be'a guím bñi, nguetho hønübü bi zä i hma hingui ho 'be'a guí ec'yeyihü, bi 'yën'a.

²³Ne nu'u bim peti man'da ra pa nangue'a xí ma, ne xän ngu u bi zøm bü mi 'bü'a ra Pablo. Nu ra Pablo büya gätho ra pa bi xifi nangue rá 'befi i øt' Ojä ua ja ra ximhäi, ne 'berpü ní manda Ojä u yu ja'i. Bi hyoni 'berpü dí 'yëc'yeyi ra Jesús, ne bi 'yuti hapü nt'o't'i nangue ra Jesús bü ja rá søcuä ra Moisés, ne yú søcuä yu pøngahyá. ²⁴Nu'u 'da bi 'yëc'yeyi 'bü mí man ra Pablo, pe 'da'u him bi 'yëc'yeyi. ²⁵Ne nu'bü him mí sä'u ngue 'da'angu da bñi, bi mbüdi bi mba. Pe nu ra Pablo man'da ram hma bi xi'u:

—Nuna rá Hogandähi Ojä majuaní bi ma nu'bü mim pøngahyá ra Isaías, ne bi xi'u

ma ngurpa bombøtahü. ²⁶Ne bi t'ëmp'u:

Ní mba bü 'büh ni mijudíohü, ne gui 'yëmbi:

“Nu ahü zai guí øhmbü nangue ni zaguhü, pe hin guí pähmbü 'be'a guí øhmbü.

Ne guín nuhü nangue ni dähü, pe hin guí pähmbü 'be'a guín nuhü,”

ngübü bi 'yëmb yu ja'i.

²⁷Nguetho nu yu ja'i xum me yú mbüi,

ne xíngui ts'u cæ't' yú zagu 'be'a øde.

Ne tengü'bü di ts'ant' yú dä, nguetho su da nu,

su da 'yøde,

nguetho hingui nde di päh yú mbüi

guerpü da zä xcá hocpa yú mbüi, ñn'a rá Hogandähi Ojä 'bü mí mím pøngahyá ra Isaías, bi 'yën'a ra Pablo.

²⁸Ne bi thoqui bi 'yëmbi:

—Dami pähmbü ngue nuya da si'u hing yu judío 'berpü da zä dí zin Ojä u, ne gätho yu pa dí mba bü. Ne nu'u, man'da da 'yø'u, bi t'ëmp'u yu judío.

²⁹Ne nu'bü mí gua'a bi ma ra Pablo, nu yu judío bi mba, ne bin junzehe u 'bü mí mba'u, nangue 'be'a bi man'a ra Pablo.

³⁰Ne nu'a ra Pablo bim 'büpü nyo jeya bü ja ra ngu xí mihi. Ne gätho to'o bi mba bü, bi numanho.

³¹Ne nu ra Pablo bi ma 'berpü dí manda Ojä u, ne bi xänbi nangue ma Hmuhü ra Jesucristo. Ne nu'a ra Pablo him mi supi to'o da 'yøde, ne njo'o to bi hecpi.